

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1955

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 10

18—23 mars

Debatter m. m.

	Sid.
Fredagen den 18 mars	
Anslag under femte huvudtiteln:	
Mödrahjälp	4
Mödrahjälpsnämnderna	5
Inrättande av inackorderingshem m. m.	6
Utredning ang. säsongarbetslösheten	7
Utrustning m. m. av vissa samlingslokaler	9
Genomförande av en behovsprövning på bostadsmarknaden ..	11
Social upplysningsfilm	12
Åtgärder för avveckling av poliskonflikten i Göteborg	13
Interpellationer:	
av herr Lundström ang. upphörande av vissa äldre fastighetsav-	
gifter	26
av herr Persson, Karl, ang. rätten till fiske vid Blekinge läns	
södra kust	28
Tisdagen den 22 mars	
Interpellation av herr Persson, Helmer, ang. skogsindustriernas för-	
statligande	30
Onsdagen den 23 mars	
Rättande av felaktigheter i röstlängd	36
Anslag under fjärde huvudtiteln:	
Tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning	38
Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.	55
Frivilliga skytteväsendet	56
Lottaorganisationen	57
Tryggande av importen av vissa alkoholfria drycker	57
Promilletalet för skogsvårdsavgiften	63
Fortsatt uttagande av prisutjämningsavgift m. m.	64
Skattefrihet för familjebidrag under militärtjänstgöring	74
Införande av enhetligt ortsavdrag	76
Riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.	81
Lättnad i körkortsvillkoren för innehavare av utländskt körkort ..	101
Interpellation av herr Arrhén om utredning ang. försöksverksam-	
heten rörande enhetsskolan	104

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 18 mars		Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 5, ang. utgifterna under femte huvudtiteln (socialdepartementet)		4
— nr 48, ang. statsbidrag till inrättande av vissa bakteriologiska laboratorier i Norrland		13
— nr 49, ang. ändrad löneställning för förrådsunderofficerare m. m.		13
— nr 50, ang. löneavdrag för statstjänstemän vid fullgörande av uppdrag vid hovet m. m.		13
— nr 51, ang. tillämpning av polislönereglementet på vissa polismän i Göteborg m. m.		13
Bankoutskottets utlåtande nr 7, ang. framställning av sedlar, som kan skiljas från varandra enbart genom känseln		24
Första lagutskottets utlåtande nr 18, ang. ändring av lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta		25
Tredje lagutskottets utlåtande nr 9, ang. översyn av lagen om in-teckning i jordbruksinventarier		25
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 8, ang. åtgärder mot olämplig serielitteratur		25

Onsdagen den 23 mars

Val av valmän och valmanssuppleanter för utseende av riksbanks- och riksgäldsfullmäktige jämte suppleanter för dem		33
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, ang. ändring av bestämmelserna om röstlängds upprättande och fastställande		36
— nr 13, om revision av lagen ang. rikets flagga		38
Statsutskottets utlåtande nr 4, ang. utgifterna under fjärde huvudtiteln (försvarsdepartementet)		38
Bevillningsutskottets betänkande nr 15, ang. tryggande av importen av alkoholfria drycker, tillverkade av druvor		57
— nr 20, ang. promilletalet för skogsvårdsavgiften		63
— nr 21, ang. prisutjämningsavgift m. m.		64
— nr 22, ang. befrielse från nöjesskatt i vissa fall		74
— nr 26, ang. skattefrihet för familjebidrag under militärtjänstgöring		74
— nr 27, ang. införande av enhetligt Ortsavdrag för hela riket		76
Bankoutskottets utlåtande nr 8, ang. pension åt korrekturläsaren C. E. Swedners änka		81
— nr 9, ang. verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning		81
Andra lagutskottets utlåtande nr 20, ang. utredning rörande införande av obligatorisk trafikförsäkring för mopeder		101
— nr 21, ang. tillfälligt upphävande av viss i vägtrafikförordningen föreskriven besiktningsskyldighet m. m.		101
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 9, ang. utredning rörande den militära och civilmilitära personalens arbetstidsförhållanden		103
— nr 10, ang. utredning av frågan om de sociala konsekvenserna av ingångna dispensäktenskap m. m.		103

Fredagen den 18 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunalfullmäktige m. m.; och

nr 133, i anledning av väckta motioner om viss ändring i den kommunala vällagen.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ förordningen den 30 juni 1937 (nr 655) angående bidrag från landsting och städer, som ej deltaga i landsting, till bestridande av kostnaderna för vård i vissa fall å karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet; samt

nr 135, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i hälsovårdsstadgan.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1955/56, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, i vad propositionen avser utgifter för statens kapitalfonder;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1955/56 av underskottet för luftfartsfonden; samt

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1955/56 till arkiv, bibliotek och museer, kyrkliga ändamål samt akademier m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med hänvisning till bifogade läkarintyg får jag anhålla om fortsatt ledighet från riksdagsarbetet t. o. m. den 22 mars 1955.

Örnsköldsvik den 16 mars 1955

Axel Andersson

Ledamoten av riksdagens första kammare *Axel Andersson* är i behov av fortsatt ledighet från riksdagsarbetet t. o. m. den 22 mars 1955 intygas.

Örnsköldsvik den 16 mars 1955

Gustaf Lindström

Med. doktor

Den begärda ledigheten beviljades.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöjll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jag ber att få föreslå, att kammaren måtte besluta, att antalet suppleanter för de valmän, som skall utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dem, bestämmas till tio.

Detta förslag antogs.

Anslag till mödrahjälp

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 141, angående anslag för budgetåret 1955/56 till Bidrag till sjukkassor m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 143, angående bostadslån till domänverkets fast anställda arbetare.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 418, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1955/56 m. m.;

nr 419, av herr *Lindahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hörselvårdens organisation m. m.; och

nr 420, av herr *Anderberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande tjänstebestädderna för folkskolans lärare.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Svensson*, *Axel*, m. fl. väckta motionen, nr 421, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkterna 1—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13

Anslag till mödrahjälp

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Mödrahjälp för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Magnusson* (I: 87) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagård* (II: 122), hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte dels till Mödrahjälp för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor och dels beakta de synpunkter beträffande mödrahjälpens handhavande, som i motionerna anförts.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 87 och II: 122, såvitt nu vore i fråga, till Mödrahjälp för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 87 och II: 122, såvitt nu vore i fråga, till Mödrahjälp för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor.

Herr *BERGH* (h):

Herr talman! På denna punkt har utskottets majoritet föreslagit 4,5 miljoner kronor till mödrahjälp för budgetåret 1955/56 mot sex miljoner kronor för innevarande budgetår.

Det förefaller mig, som om man inte tillräckligt beaktat att den moderskapsförsäkring, som nu trätt i kraft, måste medföra en mycket stark minskning av medelsbehovet för mödrahjälpen. Moderskapsförsäkringen kommer att ge alla mödrar vid enkelbörd 270 kronor jämte 20 kronor. Dessutom får de en del av kostnaderna för resorna täckta, vartill kommer att i vissa fall de blivande mödrarna erhåller kompensation för inkomstbortfall under 90 dagar.

Enligt vår mening skulle anslaget kunna sänkas betydligt mer, eftersom de sex

miljoner kronor, som anvisats för innevarande budgetår, till större delen måste ha avsett första hälften av innevarande budgetår, då denna moderskapsförsäkring ännu icke trätt i kraft. Meningen måste väl vara, att mödrahjälpsnämnderna vid bedömningen av medelsbehoven måste ta hänsyn till de förbättringar i den ekonomiska situationen, som inträffat. Enligt vår mening kan anslaget ytterligare sänkas. I den reservation, som finnes fogad till utskottets utlåtande i denna punkt, yrkas att förevarande anslag skall upptas med ett belopp av 2,5 miljoner kronor i stället för det av utskottsmajoriteten begärda beloppet av 4,5 miljoner kronor.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Allteftersom den allmänna standarden har stigit och nya hjälpformer har tillkommit på det ifrågavarande området, har anslagen till mödrahjälpsverksamheten minskats. Beloppet var för budgetåret 1953/54 10 miljoner kronor, och för innevarande budgetår är det, såsom herr Bergh nämnde, sex miljoner. För nästa budgetår har Kungl. Maj:t föreslagit, att anslaget skall utgå med 4,5 miljoner kronor. Vidare säger departementschefen, att när man närmare kan se verkningarna av den socialvårdslag, varom riksdagen skall besluta i år, skall man på nytt ta upp frågan om den här verksamhetens lämplighet.

Utskottsmajoriteten har inte funnit skäl till några erinringar mot departementschefens förslag och de synpunkter han anfört. Vi har sålunda inte kunnat biträda högermotionärerna och högerreservanterna, då de föreslår att man i nuvarande läge skulle åstadkomma en ytterligare skärpt prövning utöver den skärpning som följer av en tillämpning av den i förevarande punkt omnämnda promemorian i fråga om dessa bidrag. En ytterligare skärpning har utskottsmajoriteten i nuvarande läge inte velat förorda, och vi har därför ansett oss böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Anslag till mödrahjälpsnämnderna

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 14

Anslag till mödrahjälpsnämnderna

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Mödrahjälpsnämnderna för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 140 000 kronor.

I de under föregående punkt nämnda likalydande motionerna I: 87 av herr *Magnusson* och II: 122 av herr *Hagård* hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Mödrahjälpsnämnderna för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 87 och II: 122, såvitt nu vore i fråga, till Mödrahjälpsnämnderna för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 140 000 kronor.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:s förslag samt med bifall till motionerna I: 87 och II: 122, såvitt nu vore i fråga, till Mödrahjälpsnämnderna för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor.

Herr **BERGH** (h):

Herr talman! Det resonemang, som jag förde vid behandlingen av föregående punkt, bör givetvis leda till den slutsatsen, att antalet ärenden, som mödrahjälpsnämnderna får att behandla, måste bli betydligt lägre under nästkommande budgetår än under det innevarande. Enligt den mening, som kommer till uttryck i reservationen, kan man följaktligen sänka anslaget till ett lägre belopp än de 140 000 kronor, som utskottet har föreslagit. Reservationen innebär, att anslaget nedsättes till 100 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**, (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu fördragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 15—39

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40

Anslag till inrättande av inackorderingshem m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till inrättande av inackorderingshem m. m. för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herr *Nyberg* väckt motion (II: 277), i vilken hemställts, att riksdagen måtte besluta, att en kontant lön av 1 000 kronor per år skulle utgå till husmödrarna vid vart och ett av de av I. O. G. T. bedrivna inackorderingshemmen, samt att till Bidrag till inrättande av inackorderingshem för budgetåret 1955/56 måtte anvisas ett reservationsanslag av 15 500 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av fru *Lindskog* m. fl. väckt motion (II: 395), i vilken hemställts, att riksdagen måtte besluta, att kontantersättning med 2 000 kronor per år skulle utgå till husmödrarna vid I. O. G. T:s inackorderingshem.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 277 och II: 395 till Bidrag till inrättande av inackorderingshem m. m. för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 kronor.

Herr **GÖRANSSON** (fp):

Herr talman! Under femte huvudtiteln har socialstyrelsen föreslagit, att husmödrarna vid de inackorderingshem, som drives av I.O.G.T., skulle få en kontantlön på 2 000 kronor per år, men departementschefen har inte funnit skäl att tillmötesgå denna framställning. Med anledning av de väckta motionerna, vilka går i samma riktning, har statsutskottet uttalat att utskottet med hänsyn till den allmänna översyn av verksamheten, som kommer att äga rum enligt en ut-

fästelse från socialstyrelsen, inte finner sig böra bifalla motionerna.

Jag skall i detta sammanhang bara peka på en sak, nämligen att jag tror att vi i vad det gäller anstaltsvården speciellt för unga människor måste söka oss nya vägar. En av de nya vägarna är dessa inackorderingshem, vilka gör övergången från anstaltsvård till frihet mjukare än när vederbörande kommer ut direkt från anstalten. Genom anstaltsvården har vi under de gångna åren samlat på oss ett rätt stort antal människor i 17—18-årsåldern, som under tidens lopp, ibland ända ifrån begynnelsen, av sitt liv, vårdats på barnhem, fosterhem och i olika slag av anstalter. Vi kallar dem anstaltsskadade och anger därmed de hämningar och den nedsättning av anpassningsförmågan som ofta följer av anstaltsliv. Då man nu kommit på tanken att placera dem i en naturligare och mildare miljö, menar jag att det är angeläget att man också ser till, att de människor, som tar hand om dem i inackorderingshemmen, får en ersättning som gör dem villiga att hålla ut och som kan utgöra skäligen gottgörelse för deras mycket påfrestande arbete. När man jämför vården i sådana här mindre hem med vården i statens regi på de stora anstalterna, finner man bl. a., att kostnaderna för inackorderingshemmen ofta ligger mycket lägre än kostnaderna för anstaltsvården.

Herr talman! Jag har inte något yrkande, men när nu utskottet uttalat den förväntan, att även frågan om kontant-ersättningarna till husmödrarna vid inackorderingshemmen skall prövas nästa år i anslutning till de förslag, som väl då är att emotse från socialstyrelsens sida, vill jag uttala en livlig förhoppning om att man här visar den generositet och den uppskattning av dessa människors arbete, som de i hög grad förtjänar. Det är vår skyldighet gentemot en grupp, som har en utomordentligt svår arbetsuppgift.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Om utredning ang. säsongarbetslösheten

Punkterna 41—49

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 50

Om utredning ang. säsongarbetslösheten

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor.

I en inom andra kammaren av herr *Königson* m. fl. väckt motion (II: 88) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning, som skulle få i uppdrag att göra en allmän översyn över säsongarbetslösheten i syfte att dels begränsa denna och dels tillförsäkra berörda industrier och arbetsområden den behövliga arbetskraften.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

a) att motionen II: 88 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

b) att riksdagen måtte till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *Ohlon*, fröken *Elmén* och herr *Gustafsson* i Skellefteå ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a) hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 88 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allmän översyn av säsongarbetslösheten.

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! Under den föreliggande punkten finns en motion i andra kammaren, nr 88, i vilken hemställs att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning angående en allmän översyn över säsongarbetslösheten i syfte att få denna minskad. Utskottet har beaktat motionens syftemål, men förklarat att det

Om utredning ang. säsongarbetslösheten

räcker med de fortlöpande undersökningar, vilka verkställes genom arbetsmarknadsstyrelsen. Nu förhåller det sig på det viset, att vi trots dessa arbetsmarknadsstyrelsens undersökningar varje år har en kvarstående säsongarbetslöshet, framför allt inom byggnadsbranschen men även på andra områden. Enligt reservanternas mening vore det nog värdefullt med en grundligare översyn över dessa förhållanden än vad som kan vara möjligt för arbetsmarknadsstyrelsen att företa, och i reservationen under denna punkt yrkas bifall till motionen.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till reservationen under p. 50.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Även om herr Ohlons synpunkter är i allra högsta grad beaktansvärda och man följaktligen kan respektera reservationen, så tror jag nog att jag vågar säga att en skrivelse till Kungl. Maj:t i denna fråga skulle vara någonting av att slå in öppna dörrar. Det pågår nämligen — och har pågått så länge jag haft med dessa frågor att göra och även dessförinnan — ett ständigt arbete att nå fram till största möjliga säsongutjämning. Hela vår byggnadsreglering sköts med utgångspunkt från att dessa strävanden skall tillgodoses, och hela den statliga anslagsgivning som bestämmer sysselsättningen inom den offentliga verksamheten sker med hänsyn till samma grundläggande synpunkt.

Jag behöver bara erinra om att medan man före kriget i allmänhet kunde räkna med en vinterarbetslöshet inom byggnadsarbetarkåren på mellan 35 och 40 procent, så är denna tack vare byggnadsregleringens direkta inverkan numera nedpressad till — om jag skall vara aktuell för dagen — 8 å 9 procent, och detta gäller för de allra besvärligaste vintermånaderna. Vad beträffar de statliga affärsdrivande verken förekom för tre, fyra år sedan en säsongvariation på 3 000 man vid väg- och vattenbyggnadsverket. Under de senaste åren har man via anslagsgivningen och genom direktiv

från Kungl. Maj:t fått ned säsongvariationen där så långt att på den arbetsstyrka om 13 000 man, som är sysselsatt på våra vägar, är skillnaden mellan den högst belastade sommarmånaden och den lägst belastade vintermånaden nu inte mer än 600 man. Jag tror inte att man kan komma stort längre i fråga om säsongutjämning på det området. När det gäller statens järnvägar, televerket och försvarets olika företag är strävandena exakt desamma liksom dess bättre även resultatet av dem.

Jag kan således försäkra herr Ohlon att arbetsmarknadsstyrelsen och socialdepartementet håller detta problem under ständig observation och målmedvetet strävar efter att uppnå det tillstånd som reservanterna åsyftat när de skrev sin reservation. Jag tror följaktligen, herr talman, inte att det lönar sig att tillsätta några ytterligare utredningar på detta område. Vad det här kommer an på är hur man sköter den praktiska arbetsmarknadspolitiken.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att under punkt 44, varom beslut nyss fattades, anslaget till omkostnader för arbetsmarknadsstyrelsen höjts med 38 500 kronor till 774 500 kronor, en ökning som har motiverats huvudsakligen med önskvärdenheten att effektivisera statistiken, så att växlingarna på arbetsmarknaden skulle kunna följas snabbare och bättre än man förr har kunnat göra. Vad beträffar utjämningen av säsongvariationerna på arbetsmarknaden har som sagts gjorts vad som är möjligt att göra. Det kunde, herr talman, vara mycket att säga om planushållning och strävan efter planering på detta område, men jag avstår från att gå in på den frågan vid detta tillfälle; det kanske yppas något annat och lägligare framdeles.

Jag inskränker mig därför till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes proposi-

Anslag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler
 tioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 51—61

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62

Anslag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 450 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svärd* (I: 225) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel* m. fl. (II: 289), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte avslå vad Kungl. Maj:t hemställt under femte huvudtiteln rörande Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svärd* (I: 321) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Malmö m. fl. (II: 343), i vilka motioner, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå vad Kungl. Maj:t hemställt under femte huvudtiteln till Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 225 och II: 289 ävensom motionerna I: 321 och II: 343, sistnämnda bägge motioner i vad de berörde förevarande anslag, till Bidrag till utrustning

m. m. av vissa samlingslokaler för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 450 000 kronor.

Reservation hade anförts av, utom annan, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 225 och II: 289 ävensom motionerna I: 321 och II: 343, sistnämnda bägge motioner i vad de berörde förevarande anslag, besluta att reservationsanslaget till Bidrag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler icke skulle uppföras å riksstaten för budgetåret 1955/56.

Herr **BERGH** (h):

Herr talman! Under denna punkt finns för innevarande budgetår ett anslag på 250 000 kronor, som skall användas som bidrag till kostnader för reparationer och utrustning av vissa ungdomslokaler. För det kommande budgetåret upptas under punkten enligt utskottsmajoritetens förslag 450 000 kronor. De nya 200 000 kronorna är avsedda att användas uteslutande för allmänna samlingslokaler. Pengarna skall begagnas till inköp av köksutrustning och servis, d. v. s. till grytor och pannor, kaffekoppar och tallrikar o. s. v. Detta köksutrustnings- och servisbidrag har fått en nykterhetspolitisk motivering. Man säger att man vill främja ett alkoholfritt umgängesliv, och därför skall vi nu bidra med dessa pengar.

När vi i statsutskottets tredje avdelning behandlade denna fråga, tillät jag mig att göra ett särskilt yttrande, som nu återfinnes som en reservation vid statsutskottets utlåtande på denna punkt.

Det förefaller mig som om man kan angripa utskottsmajoritetens förslag från två utgångspunkter. Först och främst kan man fråga sig, om det är rimligt att använda skattemedel till ett dylikt ändamål.

Det finns många nykterhetskaféer här

Anslag till utrustning m. m. av vissa samlingslokaler

i landet, och det finns många matserveringar där man inte serverar spritdrycker. Ofta är de tillkomna för att bereda ensamstående försörjning. Det har inte mig veterligt fallit någon in att hjälpa dem med skattemedel till vare sig köksutrustning eller servis. Om detta förslag skulle vinna bifall, skulle folketshusföreningar, nykterhetsföreningar, bygdegårdar m. m. kunna få bidrag från det allmänna på fyra sätt. De skulle få bidrag till själva lokalerna enligt reglerna för bidrag till allmänna samlingslokaler, de skulle få pengar till utrustning och reparationer från anslaget på 250 000 kronor, de skulle kunna få bidrag från allmänna arvsfonden, och slutligen skulle de också kunna få bidrag i den fjärde form som nu föreslås genom detta nya anslag. Vad skall alla dessa ofta fattiga och ensamstående människor tänka, som jag nyss nämnt, om man på detta sätt föreslår att skattemedel skall användas till att favorisera kafé- och matserveringsverksamhet i vissa fall, medan de själva, som försörjer sig på motsvarande sätt, lämnas utanför?

Det är det ena. Vi kritiserar alltså, att man i realiteten vill gynna vissa föreningar. Man vill hjälpa till att subventionera familjesammankomster, korporationssammankomster o. s. v. i vissa föreningslokaler. Sedan kommer jag till den andra angreppspunkten.

Subventioneringen sker med nykterhetspolitisk motivering. Då skulle man ju tycka, att som villkor för att vederbörande skall få detta bidrag skulle gälla, att alkoholförbrukning icke fick förekomma i lokalerna. Men så är ingalunda fallet. Man har observerat, att i vissa lokaler — det har nämnts bland annat bygdegårdarna — kan förekomma femtioårskalas, där deltagarna enligt sina vanor gärna vill ha alkohol, och det vill man inte förbjuda. Det betyder i realiteten, om man skall ställa saken på sin spets, att man med nykterhetspolitisk motivering föreslår användning av skattemedel till servis, som i detta fall givetvis också måste inkludera grogglas, snapsglas o. s. v. Jag tycker, att den

nykterhetspolitiska motivering, som ligger till grund för detta förslag, i tillämpningen blir något underlig.

Enligt den mening, som jag hyser och som reservanterna har gett uttryck åt, gäller för det första, att skattemedel inte är till för att favorisera enskilda företagare, enskilda matserveringar och enskilda kaféer på detta sätt, och för det andra att det är mycket anmärkningsvärt, att man med en nykterhetspolitisk motivering kan komma till de nämnda resultaten beträffande samlingslokalerna.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Herr Bergh är en mångkunnig man och har stor erfarenhet på skilda områden. Men jag har märkt, att han inte känner till så mycket om samlingslokaler och driften av sådana. Kammarens ledamöter har väl kastat ett öga på motiveringen för reservation nr 6 på sidan 67 i utskottets utlåtande. Jag skall alltså inte referera denna motivering. Men jag ber att få läsa upp några rader som departementschefen har anfört såsom motivering för detta anslag — det gäller 400 000 kronor. Departementschefen säger: »Tillgång på samlingslokaler av god standard under ledning av kommuner eller ansvarsställande organisationer är utan tvekan en betydelsefull nykterhetsfrämjande faktor genom att möjliggöra bildnings- och annan ur nykterhetssynpunkt värdefull fritidsverksamhet i en tilltalande miljö. Såsom anförts i direktiven för den nu ifrågavarande utredningen har samlingslokalerna i viss utsträckning och främst på landsbygden kommit att utnyttjas också för familjefester o. d. Det är, även om påtagliga bevis därpå enligt sakens natur är svåra att erhålla, sannolikt ur nykterhetssynpunkt av värde att av enskilda, firmor eller organisationer anordnade festligheter förläggas till samlingslokaler av nu ifrågavarande slag, i den mån dessa kan ställas till förfogande för sådan användning utan intrång på lokalernas utnyttjande för deras

Anslag till genomförande av egentliga uppgifter.» Det skulle således vara av värde att festerna förlades till dessa lokaler i stället för till restauranger med traditionell rusdrycksservering.

Vi har väl i landet mellan 2 500 och 3 000 samlingslokaler, och det blir sannoligen inte mycket att dela ut. Det svåraste — det har utskottet påpekat — är att få pengarna att räcka till och att ge dem till de lämpligaste lokalerna. Vi betraktar detta som en försöksverksamhet, sedan får man se hur det blir. Men att syftet är riktigt har utskottet inte velat sätta i fråga.

Jag skulle tro, herr talman, att kammaren kan med full tillit till att medlen blir väl använda biträda vad utskottet här föreslagit, vilket innebär en tillstyrkan av Kungl. Maj:ts förslag. Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan.

Herr **BERGH** (h):

Herr Karlsson har inte lyckats visa att matservering utan alkohol och kaféverksamhet i enskild regi skulle vara mindre befrämjande för nykterheten än samma verksamhet i de lokaler och av de föreningar som han nu propagerar för. Ännu mindre har han lyckats visa att det ligger en hållbar nykterhetspolitisk motivering bakom utskottsmajoritetens förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på godkännande av den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 63—85

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86

Anslag till genomförande av en behovsprövning på bostadsmarknaden

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till

en behovsprövning på bostadsmarknaden Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionen II: 291 till Kostnader för genomförande av en behovsprövning på bostadsmarknaden för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 50 000 kronor.

I motionen II: 291, av herr *Cassel* och fröken *Wetterström*, hade hemställts, att riksdagen måtte till Kostnader för genomförande av en behovsprövning på bostadsmarknaden för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 10 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke* ansett, att utskottets yttrande bort ha va den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 291 till Kostnader för genomförande av en behovsprövning på bostadsmarknaden för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 10 000 kronor.

Her **BERGH** (h):

Under denna punkt föreslås ett anslag på 50 000 kronor som skall få disponeras av någonting som heter centralrådet för bostadsfördelning. Bakom det namnet finner man fastighetsägare som på grund av en s. k. frivillig överenskommelse inför hotet om en ny tvångslag härom året gick med på att medverka till en viss bostadsransonering. Dessa pengar skall alltså användas som bidrag till deras utgifter för bestyret med detta. Jag beklagar att fastighetsägarna lät skrämma sig till denna s. k. frivilliga överenskommelse, men den omständigheten att de gjorde det kan enligt min mening omöjligen motivera att skattemedel skall användas för i så hög grad privaträttsliga mellanhavanden som uthyrning och förhyrning av bostäder utgör.

Enligt en reservation som är fogad till denna punkt bör detta anslag fortast möjligt avvecklas. Reservationen innebär att i stället för de 50 000 kronor som föreslås anvisade skall man nu som en etapp på vägen mot avveckling för

Anslag till social upplysningsfilm

nästa budgetår ge 10 000 kronor. Jag hoppas att anslaget sedan alldeles försvinner.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**, (s):

Detta anslag är i år uppfört med 75 000 kronor, och nu föreslås en minskning till 50 000 kronor. Att så sker beror på att man kan minska bidraget allteftersom denna verksamhet blir känd, och man kan minska på utgifterna för upplysning och propaganda. Det är här också fråga om en förenkling av administrationen. I det träffade avtalet ingår att staten skall bisträcka medel som behövs på detta område. Att avslå anslaget vore att rygga ett avtal, och det har utskottets majoritet inte velat vara med om.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 87—91

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 92***Anslag till social upplysningsfilm**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Social upplysningsfilm för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson* (I: 236) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Krokstorp (II: 270), hade hemställts, att

riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 236 och II: 270 till Social upplysningsfilm för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

Reservation hade anförts av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp*, *Rubbestad* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 236 och II: 270 besluta, att reservationsanslaget till Social upplysningsfilm icke skulle uppföras å riksstaten för budgetåret 1955/56.

Herr **BERGH** (h):

Herr talman! Det är nu, hoppas jag, sista gången jag besvärar kammaren i dag.

Det anslag som förekommer under den här punkten är en gammal bekant. Det gäller 30 000 kronor till s. k. social upplysningsfilm. Herr *Rubbestad* och jag har i flera år manligen stritt sida vid sida i statsutskottets tredje avdelning och åberopat oss på statskontorets uttalande som innebär att man utan större vådor kan temporärt lägga ned denna verksamhet. Jag menar inte att den är betydelslös eller ens onyttig, men när vi på huvudtitel efter huvudtitel får göra besparingar så förefaller det som om dessa besparingar borde göras med någon konsekvens. Till den konsekvensen hör enligt vår mening att detta anslag tills vidare icke utgår.

Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till den under denna punkt fogade reservationen.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**, (s):

I den första delen av herr *Berghs* anförande ber jag att få instämma helt.

För övrigt tror jag att kammaren med

Om åtgärder för avveckling av poliskonflikten i Göteborg

erfarenhet från gångna debatter om denna punkt inte behöver någon särskild belysning av frågan från utskottsmajoritetens sida. Därför inskränker jag mig, herr talman, till att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 93—94

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 95

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av Kungl Maj:ts proposition angående statsbidrag till inrättande av vissa bakteriologiska laboratorier i Norrland;

nr 49, i anledning av väckt motion om ändrad löneställning för förrådsunderofficerare m. m.; samt

nr 50, i anledning av väckt motion om utfärdande av föreskrifter rörande löneavdrag för statstjänstemän vid tjänstledighet för fullgörande av uppdrag vid hovet och ordensväsendet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om åtgärder för avveckling av poliskonflikten i Göteborg

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpning av polislönereglementet på vissa polismän i Göteborgs stads polisdistrikt m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 63, hade Kungl Maj:t, under åbero-

pande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 4 februari 1955, föreslagit riksdagen att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i nämnda statsrådsprotokoll anförts meddela bestämmelser angående tillämpning av polislönereglementet på vissa polismän i Göteborgs stads polisdistrikt m. m.

I propositionen hade i huvudsak föreslagits, att Kungl. Maj:t skulle erhålla bemyndigande att utfärda föreskrifter i syfte att göra polislönereglementet och den av stadsfullmäktige i Göteborg fastställda nya personalstaten tillämpliga på sådan polispersonal, som tagit avstånd från de mot Göteborgs stads polisdistrikt riktade stridsåtgärderna.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herrar *Senander* och *Johansson* i Stockholm väckt motion (II: 489), vari hemställdes, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 63;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Königson* och *Larsson* i Stockholm väckt motion (II: 497), vari hemställdes, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 63.

Vidare hade utskottet till behandling förehaft en vid riksdagens början inom andra kammaren av herr *Larsson* i Stockholm väckt motion (II: 129), vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att förhandlingar måtte upptagas med berörda parter i avsikt att åstadkomma sådan ändring i polislönereglementet, att lugn och arbetsfred återställdes inom polisväsendet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att motionen II: 129 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 489 och II: 497, bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig över-

Om åtgärder för avveckling av poliskonflikten i Göteborg

ensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 4 februari 1955 anförts meddela bestämmelser angående tillämpning av polislönereglementet på vissa polismän i Göteborgs stads polisdistrikt m. m.

Reservation hade avgivits av, utom andra, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»I den del Kungl. Maj:ts förslag är avsett att motverka det förhållandet, att vissa polismän i Göteborg mot sin egen vilja har måst finna sig i betydande inkomstförsämringar jämfört med vad de skulle erhållit om det nya polislönereglementet varit tillämpligt på dem, finnes ej någon anledning att rikta någon anmärkning mot detsamma. Propositionen kan således från denna utgångspunkt helt godtagas av utskottet.

Det är emellertid icke uteslutet att de praktiska verkningarna av propositionen kan leda till en ytterligare accentuering av den splittring av polispersonalens organisation, som blev en följd av att i Göteborg Polisföreningen Kamratskapet och Göteborgs poliskonstapelförening icke accepterade den överenskommelse, som träffades den 14 januari 1954 mellan polisförbundet och civildepartementet angående polislönerna. En sådan utveckling vore enligt utskottets uppfattning olycklig. Det är därför angeläget att eventuella åtgärder från regeringens sida i anledning av den förevarande konflikten — som dock icke behöver ha karaktären av formella förhandlingar i enlighet med lagen den 17 maj 1940 om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän — i första hand inriktas på att överbrygga motsättningarna mellan svenska polisförbundet och Stockholms—Göteborgs centralpoliskommitté. Både ur polismannens och ur arbetsgivarens synpunkt är det ett betydande intresse att poliserna kan uppträda enhetligt i en fast organisation.

Det må i detta sammanhang jämväl anmärkas att den nuvarande konflikten för de berörda städernas del medfört

ett allvarligt läge i vad avser nyrekryteringen av polispersonal och möjligheterna att i städerna tillfredsställande upprätthålla ordning och säkerhet.

Utskottet avstyrker således de i motionerna II: 489 och II: 497 framställda yrkandena om avslag å propositionen. I den mån motionen II: 129 icke kan anses besvarad med vad ovan anförts anser utskottet att densamma icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr NORLING (k):

Herr talman! I andra kammaren har väckts en motion, nr 489, i vilken man yrkat avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 63.

Poliskåren såväl i Stockholm som i Göteborg har splittrats, och ur facklig synpunkt får man naturligtvis beklaga att en sådan splittring uppstått i denna kår som gör att två grupper står emot varandra. De åtgärder som Kungl. Maj:t föreslår i propositionen anser jag för min del inte kommer att på något sätt mildra dessa båda gruppers motsättning till varandra utan tvärtom snarare kommer att skärpa motsättningarna.

Det är naturligtvis beklagligt att Göteborgs stad ställs inför ett sådant läge som detta, och jag tror att man på grund av ordningsmaktens stridsåtgärder kommer att ha ganska svårt att på ett tillfredsställande sätt sköta bevakningen över Göteborg. Men, herr talman, då jag anser att de åtgärder som föreslås i propositionen inte kommer att mildra stadens bekymmer i denna fråga, vill jag yrka bifall till motionen II: 489.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag skall be att med några ord få motivera den reservation som är fogad till utskottsutlåtandet. Jag börjar med att påpeka, att reservanterna beträffande klämmen har samma yrkande som majoriteten, det är endast motiveringen som skiljer oss åt.

Vi reservanter anser nämligen, att det är nödvändigt att prestigesympunkter får vika, och att det skapas möjligheter till kontakt mellan de olika parterna.

Om åtgärder för avveckling av poliskonflikten i Göteborg

Det gäller här bl. a. frågan om huruvida polismännen i Göteborg, som inte befinner sig i strid, skall ta de anställningsförmåner som tillkommer dem enligt från 1 juli 1954 gällande reglemente. Också i denna del är reservanterna helt eniga med utskottet.

När 1954 års reglemente kom till hade jag — jag minns inte om det var fler — en blank reservation, som jag motiverade i kammaren. Då ställdes intet yrkande om ändringar, under den gamla hänvisningen till att det förelåg ett förhandlingsresultat. De farhågor som då uttalades har emellertid tyvärr i hög grad besannats. Både överståthållarämbetet och statspolisintendenten hade uttalat starka farhågor, som jag då redovisade.

Sedan dess har det skett och sker alltså jämt en ständigt avgång av polismän. Senast häromdagen, den 13, stod en annons i en stockholmstidning, i vilken tjugi polismän som, observera det, tillhör Svenska polisförbundet och hade varit anställda i mer än tolv år samt hade väl meriterad tjänst, sökte sig över till privata marknaden. Vi menar att en sådan utveckling inte kan få fortgå utan att man på något sätt gör någonting ifrån det allmännas sida.

Nu gäller det, som sagt, närmast polismännen i Göteborg. Alla vet — det har framhävts tidigare i samband med en interpellationsdebatt — att det är snart sagt oefterrättliga förhållanden därnere, och det är, menar vi, ytterligare ett skäl till att det är nödvändigt med kontakt mellan parterna.

Det är klart att det är utomordentligt svårt, om det ens är möjligt, att ta upp en förhandling under själva avtalstiden — i den mån nu sådan gäller för dessa polismän — och det är inte vanligt att man gör det. Jag återkommer till den saken strax. Jag kan emellertid inte låta bli att uttala ett beklagande här över att civilministern inte ansåg sig kunna ta upp en kontakt — jag säger inte förhandlingar, jag säger kontakt — när parterna anhöll om det. I den skrivelse, vari Stockholms och Göteborgs polismäns centralkommitté den 27 december

1954 vördsamt anhöll om kontakt, sades det bl. a.: »Starka skäl tala för, att representanter från inrikes- och civildepartementen, arbetsgivarparten, poliskammaren i Stockholm och Göteborg samt centralkommittén, borde samlas till en konferens, som ej bör ha karaktären av förhandling, för att utröna om möjligheter finnes till en sådan omprövning av lönevillkoren, som kan möjliggöra en återgång till normala förhållanden i Stockholm och Göteborg och som kan skapa förutsättning för en tillfredsställande rekrytering till polisen i hela landet.»

Några dagar därefter kom svaret från civildepartementet. Det gick ut på att man fann skriften icke föranleda någon åtgärd. En annan anhållan i år rönste samma behandling. I denna begärde man visserligen mera direkta förhandlingar men endast i vissa frågor. Man anförde där bl. a. att »med hänsyn till att civildepartementet motsatt sig förberedande överläggningar, får vi hemställa, att departementet snarast kallar till direkta förhandlingar i följande frågor», varpå dessa räknades upp.

Nu är det emellertid att märka i detta sammanhang att centralkommittén redan den 4 oktober 1954 fått förhandlingsrätt. Det är alltså här fråga om en erkänd organisation, och det är som jag tidigare sagt — jag upprepar det nu — ett sakligt intresse att frågan löses på ett eller annat sätt. Jag kan inte frigöra mig från en känsla av att propositionen är ganska opsykologiskt skriven. Jag kan i detta sammanhang anmärka att jag inte tänker på polismännen eller deras problem i och för sig, utan jag tänker på problemet ur samhällets synpunkt. Jag har ingen som helst anledning att inte beklaga att vissa grupper har ställt sig utanför sin huvudorganisation, men detta är nu faktum och man har då, såvitt jag förstår, att laga efter lägligheten.

De »utbrutna», som de kallats, har ju som nyss nämnts, fått förhandlingsrätt. Här har vi nu ett exempel på ett försök att genom ekonomisk press förmå vissa medlemmar av en organisation — en

Om åtgärder för avveckling av poliskonflikten i Göteborg

godkänd organisation tydligen, eftersom den fått förhandlingsrätt — att bryta med sin organisation. Detta är, som det framhålles i en av motionerna, i vilka jag inte har någon som helst del, en mentalitet som var vanlig förr i världen och som då med rätta kritiserades.

Det är vidare, det framhålles, tror jag i samma motion, fråga om ett försök att dirigera organisationsförhållandena på löntagarsidan. Nu säger man att utbrytarna inte skall behandlas mildt. Nej, det är inte det frågan gäller, ty åtminstone när det gäller Göteborg har utbrytningen icke skett i samband med det nu aktuella reglementet. Detta reglemente trädde nämligen i kraft den 1 juli 1954, men redan den 28 juni 1952 bröt sig polisföreningen Kamratskapet i Göteborg ut ur polisförbundet, följd den 30 juni samma år av Göteborgs polisöverkonstapel förening. Anledningen var att föreningarna inte var nöjda med uppgörelsen med Stadsförbundet. Dessa föreningar har alltså, såvitt jag förstår, inte träffat någon överenskommelse med staten, varför deras begäran om kontakt förefaller att vara ganska förståelig.

Nu intar inte utskottet, det skall jag villigt erkänna, någon skarp motsattställning till denna tanke. Det nöjer sig med att referera vad som förekommit i saken. Det som reservanterna syftar till — jag vill sluta med att understryka det — är att om möjligt skapa förutsättningar för en avveckling av det allvarliga läge, vari båda organisationerna — men främst samhället — befinner sig på detta område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Såsom fröken Andersson här har påpekat råder i sak inte någon större skillnad eller rättare sagt knappast någon skillnad alls mellan utskottsmajoriteten och reservanterna, och jag kan därför fatta mig mycket kort, och det kanske särskilt med hänsyn till att det tycks råda en viss oro i kammaren på grund av att några tåg skall gå här-

ifrån inom rätt kort tid, med vilka en del ledamöter tänker försöka komma till hemorten.

Reservanterna ger uttryck åt en farhåga att de praktiska verkningarna av propositionen kan leda till en ytterligare accentuering av den rådande splittningen inom polispersonalens organisation. Reservanterna framhåller därför att det är angeläget att eventuella åtgärder från regeringens sida i anledning av den förevarande konflikten i första hand inriktas på att överbrygga motsättningarna mellan Svenska polisförbundet och Stockholms och Göteborgs centralpolis-kommitté. Det är, förefaller det mig, inte så lätt att läsa ut vad reservanterna menar, och jag blev inte riktigt klar på det heller efter fröken Anderssons inlägg. Man talar om eventuella åtgärder från regeringens sida. Det synes innebära, att reservanterna inte rekommenderar regeringen att vidta några åtgärder, men att man menar att om regeringen ändå ingriper, så bör ingripandet gå ut på att överbrygga motsättningarna mellan de båda riktningarna bland polispersonalen. Till detta kan väl sägas, att om riksdagen inte har en mer bestämd uppfattning om huruvida regeringen bör ingripa eller ej, förefaller det kanske vara lämpligast att överlåta åt regeringen själv att avgöra, vad ett eventuellt ingripande bör inrikta sig på.

Jag tror att även utskottsmajoriteten kan instämma i reservanternas uttalande, att det både ur polismännens och arbetsgivarnas synpunkter är ett betydande intresse att polismännen kan uppträda enhetligt i en fast organisation. Men har man den uppfattningen, kanske man ställer sig rätt skeptisk i fråga om nyttan av ingripanden till och från regeringens sida i personalgruppernas inre organisatoriska angelägenheter.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Den korta debatt som i anslutning till statsutskottets förevaran-

Om åtgärder för avveckling av poliskonflikten i Göteborg

de utlåtande ägt rum i kammaren ger mig anledning att anföra följande.

Det polislönerglemente, som riksdagen antog i fjol på Kungl. Maj:ts förslag, hade tillkommit efter förhandlingar med polismännens huvudorganisation, Svenska polisförbundet, och trädde i kraft den 1 juli 1954. Enligt beräkningar, bland annat utförda av TCO:s utredningsavdelning, medförde det nya lönerglementet en förbättring av lönerna med 5 procent för de polismän som gick över till det. Härtill kommer värdet av vissa andra förmåner som är svårare att uppskatta, bl. a. gynnsammare regler i fråga om vikariats- och övertidsersättning. I de 5 procenten har inte heller inräknats de höjningar av tilläggen för arbete på obekvämtid som gäller från den 1 januari i år.

Jag tror att man allmänt kan säga att den löneförbättring, som på detta sätt möjliggjordes för polispersonalen, tål väl en jämförelse med de förbättringar som andra grupper av tjänstemän erhållit genom de senaste årens tjänsteförtekningsrevision.

Vi är emellertid medvetna om att vissa polismän hittills inte ha blivit delaktiga av de förbättringar som det nya avlöningsreglementet innebär. Anledningen härtill torde vara känd för samtliga kammarens ledamöter. Vissa polismän i Göteborg och Stockholm var missnöjda med den uppgörelse som huvudorganisationen träffat. Polisföreningen Kamraterna i Stockholm bröt sig ur Svenska polisförbundet som protest mot uppgörelsen, gjorde gemensam sak med två göteborgssammanslutningar och vidtog stridsåtgärder i form av blockad mot nyanställningar. Detta har haft till följd att vissa avdelningar inom ordningspolisen i Göteborg fått kvarstå på det gamla avlöningsreglementet. Allt som allt rör det sig i Göteborg om omkring 630 polismän.

Det råder ingen tvekan om att det inom dessa avdelningar finns polismän som har förblivit sin huvudorganisation trogna och som därför på ett orimligt sätt blivit lidande av det läge som nu uppkommit. Med det förslag, som riksdagen nu har att ta ställning till, vill vi

i första hand söka rätta till detta förhållande. Samtidigt vill vi möjliggöra för sådana polismän som kanske av obetänksamhet solidariserat sig med de fronderande sammanslutningarna att nu ta avstånd från stridsåtgärderna och komma in under det nya avlöningsreglementet.

Jag är inte alls övertygad om att alla de polismän som har solidariserat sig med frondörerna i Stockholm och Göteborg har kännedom om den verkliga innebörden av de förbättringar, som det nya avlöningsreglementet medför. Det rör sig om 850 polismän i Stockholm som inte ingivit ansökan om att få tillträda tjänst på det nya lönerglementet. Jag tror inte att man kan räkna med att de alla inser att de löper risk att inte erhålla de förmåner, som skall utgå enligt övergångsbestämmelserna till det nya reglementet. Jag är inte heller säker på att de alla inser, att när de står kvar under det gamla reglementet, kan de inte erhålla ordinarie tjänst och får av den anledningen sämre pensionsförmåner än om de tilläts övergå till det nya reglementet.

Regeringen har av den anledningen begärt bemyndigande att få anordna ett nytt anmälningsförfarande för dessa polismän. Vi vill med andra ord försöka rätta till det missförhållande som består däri, att vissa inte stridande polismän hittills inte kommit i åtnjutande av det nya lönerglementets förmånligare bestämmelser. Det var en följd av stridsåtgärderna som aldrig avsetts. Därjämte ger man dem som solidariserat sig med frondörerna en ny chans att åtra sig och nu i efterhand acceptera den överenskommelse som huvudorganisationen varit med om att sluta. Vi räcker med andra ord handen till de stridande och säger: »Vi låter udda vara jämnt, några konsekvenser för ert vidkommande av vad som förevarit kommer det inte att bli.»

Mot detta förslag, som jag med tillfredsställelse konstaterat att statsutskottets majoritet tillstyrkt, vänder sig några reservanter och motionärer. Att kommunisterna befinner sig i den sistnäm-

Om åtgärder för avveckling av poliskonflikten i Göteborg

da gruppen finner jag helt i sin ordning. Kungl. Maj:ts förslag skulle kunna leda till att polisförbundet vann på de fronderande gruppernas bekostnad och blev starkare. Splittringen bland polismännen kanske rent av skulle så småningom helt upphöra, och det kan ju inte kommunisterna ha något intresse av. De spekulerar ju alltid i att splittra arbetsmarknadens organisationer. När exempelvis vissa grupper av stuveriarbetare kände sig missnöjda med en uppgörelse, som deras fackorganisation träffat, och i desparation tillgrep strejk, stödde kommunisterna den aktionen, vilken ju också var riktad mot ledningen för stuveriarbetarnas fackorganisation. Kommunisterna gjorde vad de kunde för att underblåsa missnöjet. Vi vet att kommunisterna inte känner något ansvar i sådana situationer. De är tvärtom medvetna om att en lugn arbetsmarknad med starka och fasta organisationer icke innebär någon gynnsam atmosfär för kommunistisk propaganda. Jag måste emellertid ge kommunisterna det erkännandet att de i denna fråga uppträder helt i konsekvens med hur de uppträtt i tidigare liknande fall på arbetsmarknaden. Det kan däremot — det vill jag tillägga inom parentes — icke sägas om samtliga de förslag, som väckts i anslutning till Kungl. Maj:ts föreliggande proposition.

Kommunisterna anser att Kungl. Maj:t bör inlåta sig på förhandlingar med frondörerna. Jag kan tillägga — utan att här utveckla saken närmare — att ett likartat yrkande har framställts av vissa folktoppartistiska motionärer. Jag finner det en smula egendomligt att högern, som dock har anslutit sig till förslaget, och icke har något särskilt yrkande, likväl kommer med en rekommendation av liknande slag. Fröken Andersson försökte klargöra att det enligt hennes uppfattning förelåg en klar distinktion mellan å ena sidan förhandlingar, som hon inte direkt ville rekommendera Kungl. Maj:t och regeringen att gå i författning om, och å andra sidan kontakt. När hon sedan närmare försökte motivera denna distinktion, råkade hon återopa just

den motion av några folktoppartister, där man yrkar avslag på propositionen och rekommenderar förhandlingar. Jag instämmer till fullo i vad utskottets talesman har sagt, att man inte blir klokare på vart högerreservanterna egentligen vill komma i detta sammanhang.

Såsom jag haft tillfälle att utveckla för en tid sedan i andra kammaren har de fronderande polissammanslutningarna, efter det att de tillerkänts förhandlingsrätt av socialstyrelsen, också gjort framställning att få förhandla. Jag har haft att ta ställning till den framställningen. Jag ansåg att under förevarande omständigheter borde den avslås, och Kungl. Maj:t avslog den också. Det är riktigt att göteborgssammanslutningarna dessförinnan hade ifrågasatt, om de inte kunde få diskutera löneförbättringar och vissa modifieringar i det avlöningsreglemente, som utgjorde resultatet av den uppgörelse, som ingåtts med polisförbundet. Jag ansåg att den framställningen var av precis samma karaktär. Den behövde inte föredragas i konselj, utan den avslogs av mig. När sedan framställningen i något annan form kom åter, ansåg jag som sagt var fortfarande skäl inte föreligga att bifalla framställningen. Som jag också har utvecklat inför andra kammaren är skälen härtill ganska uppenbara. Såvitt jag vet förhandlar man inte med organisationer, som tillgripit stridsåtgärder, vilket dessa polisföreningar har gjort i och med att de utfärdat blockad mot nyanställning.

Jag vill vidare ställa den frågan till högerreservanterna och särskilt till fröken Andersson: Vad är det egentligen man skall förhandla om eller — för att använda fröken Anderssons egen terminologi — diskutera om? Skall det vara om bättre löner och anställningsvillkor än dem, som man kommit överens med polisförbundet om? Skulle det vara fallet inser väl alla att ett dylikt tillvägagångssätt skulle få helt förödande konsekvenser för alla statstjänstemannaorganisationers strävanden. Huvudorganisationen har ju här ingått ett avtal. Vissa grupper är inte nöjda med det, och med

Om åtgärder för avveckling av polis konflikten i Göteborg
dem skulle alltså Kungl. Maj:t förhandla om förbättring av den med huvudorganisationen slutna överenskommelsen. Jag tror inte att högerreservanternas rekommendation på något sätt står i överensstämmelse med de intressen, som den organiserade statstjänstemannarörelsen har. Jag skulle nog vilja rekommendera högern att försöka klara sina egna begrepp litet bättre och ta tillbaka sin rätt illa övervägda rekommendation.

Herr talman! Det förslag som regeringen har framlagt och som tillstyrkts av statsutskottets majoritet öppnar en möjlighet att så småningom få denna konflikt ur världen. Reservationerna — för att inte tala om den kommunistiska motionen — skulle, därest de bifölls av riksdagen, ha precis motsatt effekt.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber herr statsrådet att överväga saken från sin sida. Jag vill alltså ge samma rekommendation till honom, som herr statsrådet nyss gav den s. k. högern.

Det säges att det inte klart framgår vad reservanternas menar. Om det inte är klart av den korta skrivningen i reservationen, så har ju jag försökt att redogöra för vad vi menar. Vi anser att det är ur samhällets synpunkt en allvarlig schism, som här råder och som — det må förlåtas mig, om jag anser det — inte kommer ur världen genom den mentalitet, som har kommit till synes i propositionens skrivning.

Vad är det man skall förhandla om? frågar statsrådet. Jag har inte talat om att man skall förhandla. Jag har bara byggt på den allmänna psykologiska regeln, att om två parter kommer tillsammans och resonerar i lugn och ro, kan man mjuka upp den hårda atmosfären — det är litet kortfattat uttryckt, men jag hoppas att kammaren ändå förstår vad jag menar.

Sedan säger herr statsrådet, att det är konstigt att reservanternas vänder sig mot utskottsutlåtandet. Tvärtom, vi är ju med på klämman. Det är bara en schattering

Sedan vill jag ännu en gång understryka att Polisföreningen Kamratskapet i Göteborg inte har något avtal med staten — och det erkände herr statsrådet också — utan hade brutit sig ut tidigare. Det är själva grunden till hela resonemanget.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag skall inte fortsätta denna debatt längre. Jag skulle bara vilja säga att sådana överläggningar eller diskussioner — vad man nu vill kalla dem — som fröken Andersson avser, måste syfta till någonting och ge något resultat. Fröken Andersson menar väl inte att vi i civildepartementet skall kalla upp företrädarna för dessa polisföreningar och säga till dem: »Betänk, hur oklokt ni har förfarit! Skulle det inte vara möjligt för er att omedelbart åter ansluta er till polisförbundet och på det sättet bringa konflikten ur världen?» Jag förstår inte vad fröken Andersson tror, att sådana diskussioner — om man skall använda den milda formuleringen — skall resultera i, om de inte just skall ge som resultat att anställnings- och avlöningsvillkor skall ändras till något annat än vad som föreskrives i det nya avlöningsreglementet för polisstaten.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till min ledsnad konstatera, att herr statsrådets inlägg ger vid handen, att civildepartementet av i dag inte har så stora möjligheter att brygga över den klyfta, som här råder, vilket man väl ändå ur samhällets synpunkt skulle kunna hålla för önskvärt. Man rider här på formella historier, vilkas riktighet jag gärna erkänner. Men jag understryker ännu en gång den tanken, att om ett par grupper av vettiga människor kommer tillsammans och resonerar, behöver man inte partout

Om åtgärder för avveckling av poliskonflikten i Göteborg

ha något bestämt program i handen, utan man kan bara söka mjuka upp stämningen, så att det beredes möjligheter att överbygga motsättningarna.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag måste nog konstatera, att fröken Anderssons erfarenhet av arbetsmarknaden och löneförhandlingar är helt annorlunda än till och med den korta erfarenhet jag haft av detta arbete. Om dylika överläggningar verkligen skall fylla något syfte, måste man ju inrikta sig på ett resultat. Det har inte fröken Andersson velat rekommendera. Under sådana förhållanden tror jag inte heller, att det finns särskild anledning för mig att följa den rekommendation, som högern här i ett särskilt uttalande till utskottsutlåtandet givit.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! En utomstående kan inte helt befria sig från den känslan, att det har gått prestige i denna fråga på ett inte ur alla synpunkter lyckligt sätt. Det har gått prestige i frågan om huvudorganisationen och dess tidigare organisation i Göteborg, och det har tydligen gått prestige i uppläggningsfrågan från civildepartementets sida av hela problemet i dess nuläge.

Det finns med mina utgångspunkter inte någon anledning att mera utförligt uppehålla sig vid den avtalsjuridiska situation, som här föreligger. På den punkten är meningarna delade mellan kontrahenterna, och jag tilltror mig inte någon förmåga att avgöra vem av dem som företräder den enda rätta och riktiga linjen — om nu någon av dem gör det.

Den situation, som faktiskt föreligger, kan helt enkelt sammanfattas så, att vi i rikets två största städer har en öppen strid mellan ordningspolisen och dess arbetsgivare. Vi har en öppen strid, där motsättningarna undan för undan skärpts utan att man på någondera sidan, såvitt jag förstår, har gjort något

försök att komma fram till en uppfattning om hur stora de verkliga motsättningarna är, som ligger bakom denna strid.

Det är riktigt att ett polislönereglemente har fastställts i vederbörlig ordning. Det är riktigt att detta reglemente byggde på vissa förhandlingar mellan polismännens huvudorganisation och civildepartementet. Men det är uppenbarligen också riktigt att reglementet inte är tillfredsställande för de stora städernas del och kanske framför allt inte ur synpunkten av nödvändigheten att rekrytera poliskårerna i dessa städer med förstklassigt folk. Det är inte bara stridsåtgärderna som har föranlett att rekryteringen praktiskt taget har upphört och att ett stigande antal polismän i Stockholm och Göteborg lämnar sina tjänster. Tyvärr tycks det i mycket stor utsträckning vara de kanske allra bäst kvalificerade och för uppgiften bäst lämpade som väljer annat yrke eller annan arbetsgivare.

Detta är, herr talman, det läge vi i dag befinner oss i, och det är ett läge, där man på något sätt måste åstadkomma en lösning. Synbarligen tror civildepartementets företrädare, att man kan nå denna lösning med vad som nu föreslås i den kungl. propositionen. För min del tror jag det inte. Men vem som på den punkten får rätt, får väl framtiden utvisa. Det enda jag för min del i detta sammanhang skulle vilja understryka är, att man för det första måste något så när snart komma fram till något slags uppgörelse och att man för det andra på arbetsmarknaden väl ändå har den erfarenheten, att en uppgörelse förutsätter att parterna kommer till tals med varandra och att de gör det på ett sådant sätt, att man kan räkna med att de faktiska ståndpunkterna närmar sig varandra.

Jag skulle därför, herr talman — hur inkonventionellt det än kan förefalla och hur oförenligt med vissa uppfattningar om statens speciella karaktär, när den uppträder som arbetsgivare, det än kan vara — vilja framkasta den tanken om det inte skulle vara möjligt att

Om åtgärder för avveckling av poliskonflikten i Göteborg

regeringen tillkallade någon auktoritativ person, som åtog sig att undersöka på vilket sätt denna konflikt kan lösas, om den över huvud taget går att lösa. Erfarenheten visar ju, att en inkonventionell åtgärd av detta slag kan lösa knutar, som man, när man ser det från sina speciella utgångspunkter, anser olösliga.

Herr statsrådet **LANGE**:

Herr talman! Det är en rätt egendomlig tolkning av läget som herr Svärd gör här i kammaren när han säger att det gått prestige i denna fråga — han menar väl att det har gått prestige i frågan på ömse sidor. Jag vill då bara erinra herr Svärd om att förslaget ju innebär att även de polismän som varit indragna i striden skall ha en möjlighet att få del av de nya löneförbättringarna och detta retroaktivt från den 1 juli.

Jag tror nog att herr Svärds försök här i kammaren att krasa kastanjerna ur elden för högerreservanterna inte varit särskilt lyckat.

Herr **AMAN** (s):

Herr talman! Ett av de yrkanden som har ställts här förvänar mig i hög grad. Det är det yrkande som herr Norling i Göteborg framfört. Han vill över huvud taget inte inta någon positiv hållning till det förslag som har framlagts här. Jag vill då tala om för honom att det förslag, som här föreligger, har föregåtts av ett yrkande av polisförbundet att dess medlemmar i Göteborg, som icke har deltagit i några stridsåtgärder, inte skall berövas inemot 100 kronor i månaden, i den mån de kan komma i fråga till en uppflyttning från 15 till 17 lönegraden. Det är ju alldeles orimligt att polismän som flyttar in till Göteborg, bland annat i akt och mening att få en bättre tjänst, inte skall — på grund av att Göteborgs stad inte godtagit reglementet — få samma förmåner som deras kamrater i övriga delar av landet, där städerna och kommunerna godtagit reglementet. Jag tycker att det är en

ganska underlig hållning av en fackföringsman som herr Norling att bara yrka avslag på detta. Här föreligger dock ett yrkande från ett fackförbund om en ganska rimlig lösning för dess medlemmars vidkommande.

Vad sedan gäller frågan i övrigt är kanske situationen inte så besvärande som man vill göra gällande, men den är inte desto mindre komplicerad genom att man här har att göra med, inte, såsom herr Svärd och fröken Andersson tycks tro, två parter, av vilka göteborgs- och stockholmspoliserna är den ena och civildepartementet den andra, utan med en enhetlig poliskår i landet, vilken — om man börjar på att förhandla separat med lokala enheter i densamma — antagligen kommer att reagera så, att man får finna sig i att föra lokala förhandlingar över hela linjen. Om man på vissa orter genom stridsåtgärder som föregåtts — jag skall återkomma till det — av en del ganska orimliga ställningstaganden, i varje fall för Göteborgs del, förskaffar sig vad man menar är en prioritetsrätt i förhandlingarna, nämligen att för den orten få förhandla utan samband med andra orter, är det klart det kan frågas: Varför skall Malmö, Norrköping och andra medelstora städer inte tillgripa samma metod? Jag vill öppet säga att alla är medvetna om att civildepartementet här löper den risken, att den metoden kan leda till att vi får en serie åtgärder av detta slag, där man vill inbördes påverka lönerelationerna genom stridsåtgärder. Ingen menar väl att detta kan vara vettigt. Det är inte vettigt heller ur polismännens egen synpunkt, ty det går i längden inte att komma till några resultat genom en sådan splittring.

Jag vill erinra om hur det går till på den privata arbetsmarknaden, om herr Svärd inte vet det. Om det finns en stor grupp löntagare och en annan, liten grupp på samma område etablerar stridsåtgärder, händer det mycket ofta att arbetsgivarna säger: »Det finns en huvudorganisation här som vi förhandlar med.» Herr Svärd kan fråga syndikalisterna, om han inte tror på mitt ord

Om åtgärder för avveckling av poliskonflikten i Göteborg

därvidlag. Man har bland annat genom arbetsgivarnas bestämda uppträdande fått vissa organisationsbildningar som man velat ha i syfte att kunna trygga arbetsfreden för ett helt område. Det är väl rätt naturligt, om man även när det gäller polisen vill ha arbetsfred över hela området och inte vill tillförsäkra sig sådan i bara Stockholm och Göteborg utan att ha garantier för att landets övriga polismän inte sedan sätter i gång med samma åtgärder. Man måste alltså helt enkelt få polismännen att bli överens om vad de samfällt vill, innan man kan uppnå några bestående resultat.

Jag talade förut om Göteborg. Jag vet inte vad man där känner till om detta reglemente. Jag vill korrigera civilministern på en punkt. Han sade att enligt gjorda beräkningar skulle detta reglemente ha givit en förhöjning av fem procent. Detta måste vara genomsnittligt. Faktum är ju att Stockholm icke har gynnats av detta reglemente genom att man där förut haft ett högt beklädnadsbidrag. Det blir inte i Stockholm några individuella förluster, eftersom enskilda polismän skall få behålla de förmåner de har. Men det blir i alla fall en försämring för kåren som sådan och för de nyrekryterade. För Göteborg är situationen inte densamma. Jag vet inte, om polismännen i Göteborg är informerade om innehållet i detta reglemente. Jag kan bara tala om, att när göteborgspoliserna höll på att skiljas från Svenska polisförbundet, utlyste förbundet i demokratisk ordning ett möte för göteborgspoliserna för att informera dem bland annat om förbundets åtgöranden i lönefrågan. Vad hände då? Jo, då blockerade göteborgspolisens ledning Polisförbundets eget möte. Man vågade inte låta sina egna medlemmar få reda på vad förbundets ledning i verkligheten hade att presentera. Det finns naturligtvis skäl att misstänka, att ledningen även i det här sammanhanget bristfälligt orienterat medlemmarna, om det är så, att ledningen där i akt och mening att tjäna andra intressen än medlemmarnas — det kanske nämligen finns sidoordnade intressen också — inte varit så särskilt

angelägen att bibringa dem objektiv information om vad som förekommit.

Vi hyser väl alla den förhoppningen, att polismännen själva inbördes skall kunna komma överens. Det är, såvitt jag kan förstå, en ofrånkomlig grundförutsättning för att detta problem skall kunna lösas. Jag vill inte, ehuru jag är motpart, rekommendera civildepartementet att inbjuda till en metodik, där man tar risken av att få konflikter på löpande band ort för ort, utan jag tror nog att det handlande, som tar sikte på — och härvidlag är jag ense med fröken Andersson i princip — att få poliserna enade och därigenom skapa förutsättningar för en bestående arbetsfred över hela fältet är någonting som vi bör sträva efter. Men jag vill säga att det kanske finns skäl att anta att vissa möjligheter skall öppna sig. Nu förhåller det sig så, att man efter tillämpningen av detta polislöne-reglemente kommit underfund med att det är behäftat med vissa brister, och det kommer, om inte förr så dock i morgon eller kanske redan i kväll, att bli känt, att Polisförbundet i dagarna haft en extra kongress, där man tagit upp detta reglemente till prövning och där man kommer att hos civildepartementet påyrka en revision på vissa punkter. Det är emellertid klart, att sådana revisionsförhandlingar måste föras på grundvalen av de erfarenheter man vunnit, och jag tycker att det är mycket tråkigt med den nyrekryteringsblockad, som företagits, eftersom den har — nu talar jag såsom löntagarerepresentant, om herr talmannen tillåter det — berövat oss möjligheterna att bevisa, att 11 lönegraden är en alltför låg rekryteringslönegrad. I detta avseende har alltså stridsåtgärderna motverkat sitt syfte. Hade de inte tillkommit hade det sannolikt kommit att visa sig, vilket nu inte kan ledas i bevis, att 11 lönegraden är för låg. Nu har man i Stockholm och Göteborg i ovist nit vridit det vapen ur händerna man kanske skulle haft nytta av vid kommande överläggningar med civildepartementet.

Jag tror att när det gäller missnöjet bland polisen får vi också i varje fall

Om åtgärder för avveckling av poliskonflikten i Göteborg
beträffande Stockholm räkna med att det inte bara är lönefrågan, även om den är den väsentligaste.

Det har också hänt en hel del på polisområdet under gångna år. Jag tror bland annat att vi varit bortskämda med rekryteringen av poliserna. Den relativt förmånliga rekrytering av poliskårens, vi kunde få förr i världen, kunde ske tack vare de usla löner som de militäranställda hade. När denna låga lönenivå för de militäranställda inte längre finns, har man inte längre kvar denna utomordentliga reservoar av kvalificerad och lämplig arbetskraft för polistjänsten. Det innebär att man, om man vill ha kvalificerad arbetskraft, får bedöma lönerna och villkoren för polisen på något annat sätt än man tidigare kunde göra.

Det finns anledning — när det gäller polisen i Stockholm — att titta på arbetsförhållandena. Arbetsförhållandena och de arbetslokaler, som polisen här i Stockholm har — jag känner inte till förhållandena i Göteborg så ingående — finns det allt skäl i världen att underkasta en prövning. Jag vet att både överståthållaren och de kommunala myndigheterna här i staden är intresserade därav, och vi får hoppas att vi åtminstone skall få bort en del av dessa missnöjesanledningar. Sedan får vi se, vart de kommande förhandlingarna mellan Polisförbundet och civildepartementet kan leda.

Jag har velat nämna detta, eftersom det kanske förefaller, som om frågan är enkelt löst genom att man sätter sig tillsammans vid bordet och resonerar. Så enkel är inte frågan, men den är inte olöslig. Det har väl även inom andra kårer än denna förekommit, att det har uppstått en viss oenighet, men man har kunnat återställa enigheten. Min förhoppning är, att man skall kunna göra så även på detta område, till båtnad för både polisen och arbetsfreden.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag vill bara ge uttryck för den reflexionen, att jag fick en rätt

obehaglig känsla, när herr Aman insinuerade, att de män som står i ledningen för polisens organisation i Göteborg skulle låta sig influeras av sidointressen. Det är, herr Aman, inte någon stark argumentering, när man i herr Amans ställning gör den sortens uttalanden om de människor det här gäller.

Vad herr Aman för övrigt hade att anföra av organisationsfilosofisk art har jag inte anledning att närmare intressera mig för just nu, eftersom vi ändå slutat i samma önskemål, nämligen att man här skall kunna nå den uppgörelse på det organisatoriska planet, som tillfredsställer de stridande kontrahenterna och möjliggör ett enigt och samfällt uppträdande från deras sida.

Det är tydligen på det sättet, att herr Aman liksom jag har den uppfattningen, att 11 lönegraden är en för låg lönegrad för rekryteringen, och herr Aman hoppades, att man något så när snart skulle komma till en ny och bättre lösning. Men då har en av de sakliga motsättningar, som här föreligger, avlägsnats, och om jag inte är alldeles felaktigt underrettad, är de övriga sakliga motsättningarna inte större än att även de skulle kunna avlägsnas.

Till slut tillägger jag bara, herr talman, att nog underskattar man polismännen i Göteborg och Stockholm, om man utgår ifrån att dessa icke skulle veta vad det nya polislönereglementet innebär för dem. Det är väl ändå på det sättet, att polismännen i Göteborg och Stockholm kan läsa tidningar och gör det ganska ordentligt, och i tidningarna har dessa ting redovisats rätt ingående.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Endast en kort replik med anledning av såväl statsrådets som herr Amans yttrande.

Statsrådet sade, att vi skulle från kommunistiskt håll med glädje se, att splittringen upprätthölls, och att det var av den anledningen som vi yrkade avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Det förhåller sig tvärtom, herr statsråd. Vi har nämligen

Om åtgärder för avveckling av poliskonflikten i Göteborg

gen den uppfattningen, att Kongl. Maj:ts förslag kommer att ytterligare skärpa splittringen bland polismännen, och vi vill alls inte upprätthålla den. Jag vill instämma i vad herr Aman sade om angelägenheten av att polismännen kan enas på det fackliga planet. Jag skulle med tillfredsställelse hälsa en sådan åtgärd.

Jag tycker emellertid inte att det är riktigt, att riksdagen och staten skall utöva påtryckning på dessa splittrade fackliga organisationer i syfte att på det sättet ena dem. De bör kunna själva få genom sina organisationer ena sig på ett lämpligt organisatoriskt sätt utan att staten skall utöva denna påtryckning på dem.

Såsom jag nyss sade, anser jag det ur rent facklig synpunkt vara mycket beklagligt, att sådana situationer som den föreliggande skall behöva uppstå. Så har emellertid inte bara skett inom polisen, utan det har förekommit litet varstans, men man brukar kunna ena sig. Jag hoppas att även polismännen skall kunna göra det. Mest lidande blir Göteborgs stad på de stridsåtgärder, som har vidtagits.

Herr AMAN (s):

Herr talman! Till herr Svärd vill jag säga, att om han tror, att man i det här sammanhanget genom tidningspressen fått några ingående informationer om polislöneordningen, misstar han sig, ty det har tyvärr — vill jag tillägga — gjorts alldeles för litet för att bekantgöra detta reglementes innehåll, och det är kanske inte heller så lättillgängligt.

Jag har emellertid inte sagt, att polismännen i Göteborg inte skulle känna till innehållet i reglementet. Jag har bara antagit, att det skulle kunna förhålla sig på det sättet, om man varit lika ovillig att låta dem bli informerade i den frågan som man har varit tidigare. Och då jag har sagt, att ledande män för den lokala verksamheten för polismännen i Göteborg kanske haft sidoordnande intressen, är det inte heller något bestämt påstående utan bara ett antagande, ba-

serat på att de blockerade och satte ut blockadvakter vid möten, som utlysts av deras eget förbund, i syfte att informera förbundsmedlemmarna. Den som inte vågar låta sina medlemmar få alla erforderliga informationer, från vilket håll det vara må, har man skäl, herr Svärd, att misstänka vara ute i andra syften än att betjäna dessa medlemmars intressen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan och särskilt angående utskottets motivering.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten I hemställt.

Sedermera gjordes enligt de beträffande punkten II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i nämnda punkt hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om motiveringen, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den motivering, som förordats i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion angående möjligheterna att vid upplägget av nya sedeltyper ge olika sedelvalörer sådan form eller sådant format, att de kan skiljas från varandra enbart genom känsel, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående viss översyn av lagen om inteckning i jordbruksinventarier, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner angående åtgärder mot olämplig serielitteratur, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 138, angående ökad examination av tandläkare, m. m.;

nr 142, angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; och

nr 151, med förslag till lag om sparbanker, m. m.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 422, av herr *Franzon* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar till härads-skrivarna m. fl. för budgetåret 1955/56;

nr 423, av herr *Werner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till lag om ändring i kommunal-skattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

nr 424, av herr *Persson, Karl*, och herr *Hermansson, Herbert*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av motioner angående viss ändring av bestämmelserna om röstlängds upprättande och fastställande; samt

nr 13, i anledning av väckt motion om en revision av lagen angående rikets flagga;

statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner om tryggande av importen av alkoholfria drycker, tillverkade av druvor;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1955 skall utgå;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från nöjesskatt i vissa fall;

nr 26, i anledning av väckta motioner om skattefrihet för familjebidrag under militärtjänstgöring; samt

nr 27, i anledning av väckta motioner om införande av enhetligt ortsavdrag för hela riket;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner om pension åt korrekturläsaressen C. E. Swedners änka Greta Ulrika Swedner; samt

nr 9, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av motioner som väckts i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 14 med förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den

Interpellation ang. upphörande av vissa äldre fastighetsavgifter

10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon i vad motionerna avser fråga om utredning rörande införande av obligatorisk trafikförsäkring för mopeder; samt

nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tillfälligt upphävande av viss i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) föreskriven besiktningsskyldighet, m. m. samt till förordning om ändring i vägtrafikförordningen, dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner om utredning rörande den militära och civilmilitära personalens arbetstidsförhållanden; samt

nr 10, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om de sociala konsekvenserna av ingångna dispensäktenskap m. m.

Interpellation ang. upphörande av vissa äldre fastighetsavgifter

Ordet lämnades på begäran till herr LUNDSTRÖM (fp), som anförde:

Herr talman! Genom pressen gick i början av detta år ett meddelande, att kommerskollegium företagit vissa förändringar i de avgifter till stiftelsen Danviks hospital (Danviks hem) och Borgerskapets änkehus i Stockholm, som belastar sjöfarten på Stockholms hamn. Folk i allmänhet hade inte reda på, att i denna rationaliserade tid enskilda stiftelser och organisationer hade rätt att uttaga avgifter på fria företag, varför meddelandet väckte icke ringa uppmärksamhet. Ännu mer förvånad torde man i allmänhet ha blivit, sedan pressen i reportage kring saken konstaterat, att dessa avgifter utgått ända sedan medeltiden och undan för undan genom århundradena räknats om i nya och aktuella värden och att denna procedur alltjämt pågår i våra dagar.

Därest detta gällt ett enstaka fall, där en ålderdomlig avgift alltjämt utgick till förmån för vissa sociala ändamål, kunde man måhända finna det av kuriositetsintresse önskvärt att ha arrangementet kvar. Alltid kunde det tjänstgöra som åskådningsundervisning beträffande forna tiders sätt att lösa vissa problem. Emellertid är det tvärtom så, att dessa gamla kvarlevor från den s. k. »tullbyssans» tid tydligen alltjämt har en del — hur många är ovisst — och sällsamma motsvarigheter på olika håll i vårt land.

Förhållandet har tidigare varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. Kammarrådet Skoglund företog på sin tid en utredning om hithörande spörsmål och avlämnade en skrivelse i saken 1936. Vissa av hans förslag föranledde proposition till 1937 års riksdag. En fråga som berördes i sammanhanget men ej löstes gällde den »erkänsla» som vid försäljning av vissa fastigheter betalades till Lunds domkyrka. Detta problem återkom så sent som 1948, då regeringen i enlighet med ett preliminärt med domkyrkan träffat avtal föreslog och riksdagen beslutade en engångsersättning till Lunds domkyrka på 50 000 kr.

Förutom här nämnda fall vill jag fästa uppmärksamheten på de s. k. rekognitionsavgifter, som stiftelsen Danviks hospital alltjämt indriver med stöd av månghundraåriga rättigheter. Danviks hospital — som alltjämt äger stora jordområden — har tidigare varit ägare till väldiga domäner i kringliggande län. Hospitalet nödgades under 1600- och 1700-talen sälja en del av dessa. Vid försäljningen knöts hembudsskyldighet till varje ny försäljning av område, som tidigare tillhört hospitalet. Sin rätt att återköpa fastighet tog hospitalet enligt uppgift sällan i anspråk, och i början av 1800-talet bestämde Kungl. Maj:t att återköpsrätten skulle ersättas med en rekognitionsavgift på 3 % av köpesumman.

Detta förhållande består alltjämt. Varje gång en fastighet eller del därav, som någonsin tidigare tillhört Danviks hos-

Interpellation ang. upphörande av vissa äldre fastighetsavgifter

pital, byter ägare (dock ej genom arv) utgår till hospitalet en extra avgift på 3 %, såvida ej fastigheten tidigare köpt sig fri från pålagan. Köparen är ofta ovetande om avgiften, eftersom bestämmelsen ej finns införd i gravationsbevis. Så dyra som fastigheterna nu är i Stockholms omgivningar, förstår man att den oväntade räkningen från stiftelsen, när den i sinom tid kommer, blir en högst pinsam överraskning för köparen.

Försök har tidigare gjorts att avskaffa denna gamla kvarleva, och flera fastighetsägare köpte sig då fria. Ett stort antal, enligt uppgift flera tusen fastigheter, belastas dock allttjämt av bestämmelsen. Det vore därför önskvärt, om ytterligare försök gjordes att åstadkomma en avveckling av dessa avgifter.

År 1948 föreslog statsrevisorerna avskaffandet av vissa kronouppbördstitlar. Det gällde vissa småavgifter, som tidigare uppförts på krono- och kommunaldebetsedlarna men utbrutits därifrån vid uppbördsreformen 1945. Som exempel på sådana av statsrevisorerna åsyftade småavgifter kan nämnas, att man i Kronobergs län upptog ersättning till pastor i Annerstads församling för Skeens i och för sänkning av sjöarna Draven och Bolmen rivna ålfiske. Ersättningen åvilade ett 30-tal hemman i Angelstads, Annerstads och Odensjö socknar i Sunnerbo fogderi och uppgick till sammanlagt 1 krona och 6 öre, fördelat på 27 poster, varav den största var 8 öre. Avgiften för det förstörda ålfisket lär utgå än i dag. Inom Norrbottens län upptogs suveränitetsavgifter till finska staten för brukande av vissa holmar på republiken Finlands område. För 1946 uppgick denna avgift till sammanlagt 3 kronor 50 öre, men dessa pengar fördelade sig på ett 30-tal olika poster, vartill kom 9 kronor avseende 34 ängsholmar inom Pajala och Övertorneå kommuner, i uppbördsböckerna debiterat såsom suveränitetsavgift.

Herr Dickson aktualiserade år 1948 i en motion den gamla frågan om frälse-skatteäntorna. Men han berörde även en del andra avgälder, såsom hospitals-

räntor, kvarliggande icke avskrivna grundskatter, trosspassevolansavgifter och åtskilliga andra. Med anledning av statsrevisorernas förslag och herr Dicksons motion beslöt riksdagen på statsutskottets förslag att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en omedelbar översyn över förhållandena på förevarande område. Statsrådet och chefen för finansdepartementet har den 11 mars i år i svar på en fråga av herr Dickson förklarat, att detta ärende f. n. är under behandling i finansdepartementets rättsavdelning och kommer att så snart propositionstiden är slut föredragas för statsrådet.

Ehuru herr Dicksons fråga endast gällde frälsekatteäntorna torde av statsrådets svar få utläsas, att samtliga de i nyssnämnda riksdagsskrivelse ingående skatterna och avgifterna är föremål för behandling. Det är däremot ovisst, huruvida även sådana avgifter för t. ex. sjöfarten och sådana extra avgifter vid gårdsköp, som jag i det föregående omnämnt, ingår i de frågor, som i detta sammanhang ligger under prövning i departementet.

Med hänvisning till det anförda får jag hemställa om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande frågor:

1) Är herr statsrådet villig meddela kammaren, huruvida även här närmast berörda avgifter kommer att bli föremål för Kungl. Maj:ts åtgärder i samband med behandlingen av de ännu kvarvarande skatteposter, avgifter och avgälder, som avses i 1948 års riksdagsskrivelse nr 332, så att hela detta problemkomplex utredes samtidigt?

2) Om så icke är fallet, har herr statsrådet för avsikt att i annat sammanhang vidtaga några åtgärder med anledning av dessa särskilda avgifter och liknande pålagor?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spørsmål finge framställas.

**Interpellation ang. rätten till fiske vid
Blekinge läns södra kust**

Herr PERSSON, KARL, (bf) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! 1950 års fiskelag medförde inskränkningar i vissa fiskerättigheter som av ålder tillkommit yrkesfiskare. Sålunda borttogs rätten för fiskarna vid Blekinge läns södra kust utan tillstånd utsträcka fisket med fasta redskap i allmänt vatten. Detta har medfört både ekonomiska förluster och andra olägenheter för en hel del yrkesfiskare. I all synnerhet gäller detta inskränkningen i fiskerätten för skattelagda fisken.

Med anledning av dessa inskränkningar väcktes vid 1952 års riksdag motioner bland andra av undertecknad om sådan ändring i 1950 års fiskelag, att den rätt till tillståndsfri utsträckning i allmänt vatten som fortfarande gäller vid Blekinge läns östra kust, även skulle få gälla vid Blekinge läns södra kust. I motion I: 220 vid 1952 års riksdag anfördes bl. a.: »Av ålfiskena äro en stor del — för västra Blekinge det stora flertalet — skattelagda och representera ett stort värde för deras brukare. Den sålunda skattelagda fiskerätten har i tidigare fiskelag varit skyddad i sin utsträckning ut till havet till den längd, som av ålder har skapats och hävdats. Skyddet har funnits i § 12 i gamla fiskelagen. Denna lag har tillförsäkrat de skattelagda fiskena rätt att i den mån skattelaggningen i sig själv så medger, oavsett den gamla gränsen mellan allmänt och enskilt fiskevatten, utsträcka fiskerna mer eller mindre i allmänt fiskevatten.» I andra motioner vid samma riksdag väcktes förslag om att tre särskilt omnämnda fisken skulle få bli kvar vid sina gamla rättigheter.

Med anledning av motionerna och på förslag av utskottet hemställde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t om utred-

ning och förslag till riksdagen rörande införande av tillståndsfri utsträckning för innehavare av skattelagt fiske vid Blekinge läns södra kust.

Nu torde det förhålla sig så, att de, som fått sin gamla fiskerätt inskränkt eller helt förlorad genom den nya fiskelagen, har rätt till ersättning av kronan för den förlust de lidit. I väntan på den beslutade utredningen har de i allmänhet ännu inte gjort denna sin rätt gällande, detta mest därför att de framför allt genom en eventuell ny lag eller författning önskar och hoppas återfå sina gamla rättigheter. Denna rätt till ersättning är väl i princip beroende av att anspråk på ersättning göres före detta års utgång. Härigenom har de berörda fiskarna kommit i ett ännu mera prekärt läge, om inte den pågående utredningen blir klar och proposition förelägges 1955 års riksdag.

Med hänvisning till vad ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet Hjalmar Nilson få framställa följande frågor:

1. Är det att förvänta att den pågående utredningen om införande av tillståndsfri utsträckningsrätt för innehavare av fisken vid Blekinge läns södra kust blir färdig så att proposition kan föreläggas detta års riksdag?

2. Om så ej anses bli fallet, ämnar statsrådet vidtaga någon åtgärd för att de berörda fiskarna även efter den 1 januari 1956 skall kunna göra sina ersättningskrav gällande?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.58.

In fidem
Per Bergsten

Tisdagen den 22 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 15 och den 16 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till inrättande av vissa bakteriologiska laboratorier i Norrland; och

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpning av polislönereglementet på vissa polismän i Göteborgs stads polisdistrikt m. m.

Anmälades och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 145, till Konungen i anledning av väckta motioner om beredande av arbetsmöjligheter för tidigare straffade personer m. fl.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 146, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 3) med förslag till lag om bankrörelse, m. m.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under hänvisning till bifogade läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgörömlen från

och med den 22 innevarande mars till och med den 1 nästkommande april.

Multrä den 21 mars 1955

L. Tjällgren

Härmed intygas, att riksdagsman *Leonard Tjällgren*, Multrä, Sollefteå, på grund av sjukdom (lumbago) är förhindrad att deltaga i riksdagens arbete under tiden 22/3—1/4 1955.

Sollefteå den 21/3 1955

Erik Willén

Provinsialläkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 138, angående ökad examination av tandläkare, m. m.; och

nr 142, angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 151, med förslag till lag om sparbanker, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Franzon* m. fl. väckta motionen, nr 422, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar till häradsskrivarna m. fl. för budgetåret 1955/56.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr *Werners* motion, nr 423, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Persson*,

Interpellation ang. skogsindustriernas förstatligande

Karl, och herr *Hermansson, Herbert*, väckta motionen, nr 424, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 12 och 13, statsutskottets utlåtande nr 4, bevillningsutskottets betänkanden nr 15, 20—22, 26 och 27, bankoutskottets utlåtanden nr 8 och 9, andra lagutskottets utlåtanden nr 20 och 21 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 9 och 10.

Interpellation ang. skogsindustriernas förstatligande

Herr **PERSSON, HELMER**, (k) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Skogsindustrierna spelar en utomordentligt stor roll i vårt lands ekonomi. Detta illustreras bl. a. därav att den samlade skogsindustriproduktionen som regel svarar för hälften av landets exportvärde.

De utslagsgivande skogsindustrierna ligger i händerna på privatkapitalistiska koncerner. Med den roll, som dessa industrier spelar i vårt lands ekonomi, har äganderätten till denna del av näringslivet kommit att få allt större konsekvenser. Monopolsammanslutningarna inom nämnda industrier har med mycket stor framgång kunnat utnyttja de höga priserna på exportmarknaden till att skruva upp priserna på den inhemska marknaden. Med tämligen stor lätthet har dessa koncerner kunnat avvärja att någon avsevärd del av de enorma exportvinsterna skulle skattevägen gå till samhällseliga ändamål. Statsmakternas valhanta försök att i någon mån få till stånd en förändring i detta avseende har till stor del misslyckats, beroende bl. a. på de stora manövreringsmöjligheter som de privatkapitalistiska monopolen inom dessa nyckelindustrier besitter.

De stora monopolsammanslutningarna inom skogsindustrierna bestämmer egenmäktigt, utan avseende på vad som gagnar folket, inom vilka grenar av närings-

livet nya kapitalinvesteringar skall göras. Denna investeringspolitik har följt den gamla kortsiktiga linjen: investeringar av kapital skall endast ske på områden som ger de mest riskfria och höga vinsterna. Följderna av denna investeringspolitik har bl. a. blivit, att näringslivets uppbyggnad blivit mycket ojämn inom vissa delar av vårt land, främst i mellersta och övre Norrland.

De sociala följderna av den såhunda tillämpade ekonomiska politiken har blivit mycket allvarliga, vilket bl. a. belyses av den väldiga utflyttningen av ungdom från norrlandslänet.

Efterkrigsårens utveckling inom skogsindustrierna har skapat en rätt utbredd uppfattning att dessa industrier borde överföras i statens ägo. Därmed menas även ett förstatligande av bolagsskogarna. Denna uppfattning har inte minst kommit till uttryck inom det socialdemokratiska partiet. Med all rätt har det framhållits, att ur allmänt ekonomiska synpunkter måste ett förstatligande av skogsindustrierna bli förmånligt för samhället.

Den makt som tillförsäkras de svenska monopolkapitalisterna genom äganderätten till de utslagsgivande skogsindustrierna, illustrerades mycket klart i samband med avtalsuppgörelsen inom pappers- och massaindustrierna. När arbetarna inom nämnda industrier vägrade böja sig för bolagens lönedekret, hotade Arbetsgivareföreningen med lockout av över en halv miljon arbetare inom skilda industrigrenar. Mot bakgrunden av de enorma vinster bolagen inhöstat inom främst skogsindustrierna verkade Arbetsgivareföreningens lockouthot dubbelt utmanande mot folkflertalet.

Äganderätten till huvudparten av skogsindustrierna var en avgörande betingelse för att Arbetsgivareföreningen skulle kunna hota den svenska arbetarklassen med drastiska stridsåtgärder. Bland annat därför har förstatligandet av skogsindustrierna ånyo aktualiserats. En rad fackföreningar inom pappersindustriarbetarförbundet, bl. a. förbundets största avdelning i Alfredshem, har därför krävt att skogsindustrierna skall för-

Interpellation ang. skogsindustriernas förstatligande

statligas. Opinionen inom andra grupper av arbetarklassen för att förstatliga nämnda industrier har under intryck av de senaste månadernas händelser befunnit sig i tämligen rask tillväxt.

Med åberopande av ovan anförda an- håller jag om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få rikta följande spörsmål:

Ämnar regeringen vidtaga några åtgärder för att tillmötesgå kraven från bland annat fackföreningarna i fråga om skogsindustriernas förstatligande?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 124, angående inrättande av ett sjöfartsverk, m. m.;

nr 125, angående anslag till kommerskollegium;

nr 139, angående utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.;

nr 144, angående anslag till anskaffning av en ny statsisbrytare;

nr 145, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § 10 mom. förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) angående beviljningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

nr 146, angående införande av ett andra program i den svenska rundradion samt anslagsbehovet för rundradioanläggningar under budgetåret 1955/56, m. m.;

nr 147, angående fortsatt garanti till AB Aerotransport;

nr 150, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55; och

nr 155, angående vissa åtgärder för att främja rekryteringen till polisen m. m.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr förste vice talmannen avlämnade motioner:

nr 425, av herrar *Aman* och *Bergh*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1955/56 m. m.;

nr 426, av herr *Osvald* och fru *Hamrin-Thorell*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1955/56 m. m.;

nr 427, av herr *Elowsson*, *Nils*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1955/56 m. m.;

nr 428, av herr *Magnusson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1955/56 m. m.;

nr 429, av herr *Persson*, *Karl*, och herr *Elofsson*, *Gustaf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret m. m.;

nr 430, av herr *Norling* och herr *Persson*, *Helmer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret m. m.;

nr 431, av herr *Björnberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående högertrafikfrågan;

nr 432, av herr *Andersson*, *Bertil*, och herr *Persson*, *Johan*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 433, av herr *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola, m. m.;

nr 434, av herr *Karlsson*, *Fritiof*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande tjänstebostäderna för folkskolans lärare;

nr 435, av herrar *Huss* och *Sunne*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående barnmorskeväsendets organisation och den förebyggande mödravården m. m.;

nr 436, av fru *Svenson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående barnmorskeväsendets organisation och den förebyggande mödravården m. m.;

nr 437, av fru *Hamrin-Thorell* m. fl.,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående barnmorskeväsendets organisation och den förebyggande mödravården m. m.;

nr 438, av herr *Huss* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hörselvärdens organisation m. m.;

nr 439, av herrar *Huss* och *Sunne*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus för budgetåret 1955/56 m. m.;

nr 440, av fru *Hamrin-Thorell* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om distriktsbarnmorskor;

nr 441, av herr *Danmans*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, m. m.;

nr 442, av herr *Norling* och herr *Persson, Helmer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114 med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 443, av herrar *Huss* och *Sunne*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114 med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 444, av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114 med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.;

nr 445, av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Magnusson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering;

nr 446, av herr *Hermansson, Herbert*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering;

nr 447, av herr *Andersson, Alvar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering;

nr 448, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering;

nr 449, av herr *Osvald* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition an-

gående anslag till statens försöksgårdar för budgetåret 1955/56 m. m.;

nr 450, av herr *Andersson, Lars*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens försöksgårdar för budgetåret 1955/56 m. m.;

nr 451, av herr *Andersson, Bertil*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stuteristatens organisation m. m.;

nr 452, av herr *Englund* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om folkomröstning angående högertrafik; samt

nr 453, av herr *Englund* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående högertrafikfrågan.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1955/56; samt

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51, m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 23, i anledning av väckta motioner angående restitution av skatt å drivmedel för vissa motordrivna fordon inom jordbruksnäringen och trädgårdsskötseln;

nr 24, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 12 § 2 mom. kommunalskattelagen; samt

nr 25, i anledning av väckt motion om ändrade grunder för erläggande av lagfartsstämpel vid utköp av fastighet enligt förordningen om fondskatt;

bankoutskottets utlåtande nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående statsgaranti för lån till hant-

verks- och småindustriföretag under budgetåret 1955/56, dels ock i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av viss kvantitet s. k. rövat guld, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 19, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i aktiebolagslagstiftningen; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts propo-

sition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303), dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.17.

In fidem

Per Bergsten

Onsdagen den 23 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med talmannen i andra kammaren och talmanskonferensen får jag beträffande riksdagsarbetet vid påsktiden meddela följande.

De sista arbetsplena före påsk beräknas äga rum fredagen den 1 instundande april. Kamrarna sammanträder åter onsdagen den 13 april klockan 14.00 för anställande av gemensamma omröstningar. Detta gäller under förutsättning att intet oförutsett inträffar, som påkallar annan ordning.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln, avseende anslagen inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, m. m.; och

nr 140, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträf-

fande jordbruksdepartementet gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1955/56 jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 141, till Konungen i anledning av väckt motion angående viss översyn av lagen om inteckning i jordbruksinventarier.

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöjll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! För vartdera av de två val, som nu skall förrättas, ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Varje listor upptar namn på så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Herr förste vice talmannen avlämnade därefter en lista, som under partibe-

teckningen »Den gemensamma listan»
upptog följande namn:

Sjödahl
Nilsson, Hjalmar
Lindblom
Hermansson, Albert
Elofsson, Gustaf
Falk
Sundvik
Sundelin
Ewerlöf
Fahlander
Andersson, Lars
Mogård
Ohlon
Anderberg
Hesselbom
Werner
Boo
Spetz
Bergman
Velandér
Heüman
Pålsson
Johansson, Rune
Wehtje

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmän.

Anställdes val av tio suppleanter för kammarens valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Herr förste vice talmannen avlämnade en lista, som under partibeteckningen »Den gemensamma listan» upptog följande namn:

Olofsson, Per
Elowsson, Nils
Weiland
Damström
Eliasson
Holmqvist
fru Carlqvist
Andersson, Axel
Bergh
Svärd

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmanssuppleanter.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagen.

Härmed får jag vördsamt anhålla om entledigande från och med den 1 april 1955 från mitt uppdrag som bankofullmäktig.

Stockholm den 19 mars 1955.

Mats Lemne

På särskilda propositioner biföll kammaren berörda anhållan samt beslöt, att med anledning därav val av en fullmäktig i riksbanken jämte en suppleant för denne skulle anställas; och uppdrog kammaren verkställigheten härav åt de denna dag av kammaren tillsatta valmän och suppleanter för utseende av riksdagens fullmäktige i riksbanken jämte deras suppleanter.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 124, angående inrättande av ett sjöfartsverk, m. m.;

nr 125, angående anslag till kommerskollegium;

nr 139, angående utbyggnad av yrkesutbildningen m. m.; och

nr 144, angående anslag till anskaffning av en ny statsisbrytare.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 145, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § 10 mom. förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 146, angående införande av ett andra program i den svenska rundra-

dion samt anslagsbehovet för rundradioanläggningar under budgetåret 1955/56, m. m.;

nr 147, angående fortsatt garanti till AB Aerotransport;

nr 150, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55; och

nr 155, angående vissa åtgärder för att främja rekryteringen till polisen m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 425, av herrar *Aman* och *Bergh*,
nr 426, av herr *Osvald* och fru *Hamrin-Thorell*,

nr 427, av herr *Elowsson, Nils*, m. fl., och

nr 428, av herr *Magnusson* m. fl., alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1955/56 m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 429, av herr *Persson, Karl*, och herr *Elofsson, Gustaf*, samt

nr 430, av herr *Norling* och herr *Persson, Helmer*, båda i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 431, av herr *Björnberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående högertrafikfrågan;

nr 432, av herr *Andersson, Bertil*, och herr *Persson, Johan*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 433, av herr *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.; och

nr 434, av herr *Karlsson, Fritiof*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts propo-

sition angående vissa frågor rörande tjänstebostäderna för folkskolans lärare.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 435, av herrar *Huss* och *Sunne*,

nr 436, av fru *Svenson* m. fl., och

nr 437, av fru *Hamrin-Thorell* m. fl.,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående barnmorskeväsendets organisation och den förebyggande mödravården m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 438, av herr *Huss* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hörselvårdens organisation m. m.; samt

nr 439, av herrar *Huss* och *Sunne*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus för budgetåret 1955/56 m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandlingen av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 440, av fru *Hamrin-Thorell* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om distriktsbarnmorskor; och

nr 441, av herr *Danmans*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandlingen av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 442, av herr *Norling* och herr *Persson, Helmer*,

nr 443, av herrar *Huss* och *Sunne*, samt

nr 444, av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl.,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114 med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 445, av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Magnusson*,

nr 446, av herr *Hermansson, Herbert*,

nr 447, av herr *Andersson, Alvar*, m. fl., och

nr 448, av herr *Lindblom* m. fl.

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd till trädgårdsnäringsens rationalisering.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 449, av herr *Osvald* m. fl., och

nr 450, av herr *Andersson, Lars*, m. fl.,

båda i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens försöksgårdar för budgetåret 1955/56 m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Andersson, Bertil*, m. fl. väckta motionen, nr 451, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stuteristatens organisation m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet den av herr *Englund* m. fl. väckta motionen, nr 452, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om folkomröstning angående högertrafik.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Englund* m. fl. väckta motionen, nr 453, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående högertrafikfrågan.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 52 och 53, bevillningsutskottets betänkanden nr 18 och 23—25, bankoutskottets utlåtande nr 10, första lagutskottets utlåtanden nr 16 och 19 samt andra lagutskottets utlåtande nr 19.

Ang. rättande av felaktigheter i röstlängd

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motioner angående viss ändring av bestämmelserna om röstlängds upprättande och fastställande.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 82 i första kammaren av herr *Lundström* och nr 109 i andra kammaren av fröken *Vinge* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i bestämmelserna i lagen om val till riksdagen och kommunala vallagen om röstlängds upprättande och fastställande, att valnämnd och magistrat finge rätt att — när kännedom därom föreläge vid det lagstadgade sammanträdet för röstlängdens fastställande — företaga rättelse, även om formell anmärkning inom laga tid icke kunde anses föreligga.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 82 och II: 109 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Weiland, Lundström* och *Hammar*, vilka inom utskottet yrkat, att utskottet skulle föreslå, att riksdagen med anledning av motionerna skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i motionernas syfte.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Konstitutionsutskottet vill inte vara med om att valnämnd eller magistrat skall ha rätt att avföra någon ur vallängden eller att någon där antecknas som icke röstberättigad, om det inte skett anmärkning i laga ordning. Jag delar den uppfattningen. De skäl som utskottet anført anser jag bärande och kan därför acceptera utskottets ståndpunkt i denna sak.

Däremot har inte utskottet kunnat övertyga mig om riskerna av en sådan ökning av valnämnds och magistrats befogenheter, att rättelse skulle få ske i

Ang. rättande av felaktigheter i röstlängd

fråga om personer, som utan grund icke upptagits som röstberättigade. Det enda skäl utskottet anför för sitt avstyrkande sammanfattas i följande sats: »Oavsett huru bestämmelsen härom utformas skulle det hos allmänheten kunna uppkomma misstankar om bristande objektivitet hos valnämnd och magistrat.»

Det torde såvitt jag förstår vara en överdriven försiktighet, som talar ur utskottets här citerade uppfattning. Man kan ju mycket lätt införa bestämmelser, som noggrant reglerar den ökade rättighet valnämnden och magistraten skulle få. Där kan t. ex. stadgas, att förutsättningen för att valnämnd och magistrat skulle få göra rättelse av det avsedda slaget utan att klagomål anförts, skulle vara att felet är uppenbart. Det skulle alltså innebära att felet är klart och tydligt och att någon tvekan inte kunde råda om detsamma. Dessutom kunde stadgas, att beslut om sådan ändring i röstlängd skulle kunna ske endast om samtliga ledamöter i valnämnd eller magistrat är om beslutet ense. Med dessa säkerhetsbestämmelser skulle såvitt jag förstår varje möjlighet förfalla för allmänheten att misstänka bristande objektivitet. Är samma valnämnd och magistrat opartisk i fråga om röstsammanräkning, försegling av röstprotokoll och valsedlar och i prövning av anmärkningar mot röstlängden, som inkommit i laga tid, borde väl samma förtroende visas i det avseende som jag här nämnt, allra helst om det stadgas att ledamöterna skulle vara eniga om beslutet.

Motionen innebar en begäran att utskottet skulle utarbета lagtext. Då utskottet inte velat biträda förslaget, nödgas jag nu i stället hemställa, att kammaren ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i motionens syfte.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till reservationen av herr Weiland m. fl.

Herr ELMGREN (s):

Herr Lundström gör anmärkning mot den del av utskottsutlåtandet som talar om den farhåga för bristande objektivitet hos valnämnd och magistrat, som skulle kunna uppstå hos allmänheten om man vidtog de åtgärder, som han i sin motion påyrkar. Låt mig då börja med att säga, att den princip, som herr Lundström vill försvara, nämligen att man skall slå vakt om rösträtten i största möjliga utsträckning, är utskottet självfallet fullständigt enigt med honom om. Det av honom kritiserade stycket i utskottsutlåtandet får emellertid ses mot bakgrund av formuleringarna i själva motionen. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att det av herr Lundströms motion inte klart framgår vad han åsyftar. Det står där i själva motiveringen, att vid det justeringssammanträde, då röstlängden skall justeras, skulle nämnden och magistraten ha *skyldighet* att vidtaga rättelse. Och det skulle ju faktiskt medföra en viss säkerhet för folk om det vore en skyldighet, som sålunda stadgades. Men i klämman går herr Lundström på en helt annan linje. Där vill han tillerkänna valnämnd och magistrat rättighet att företaga ändringar i röstlängden. Detta är inte närmare utvecklade. En sådan rättighet att företaga ändringar kan också innebära både att uppföra personer i vallängd och att utesluta dem därur.

Jag måste säga, herr talman, att det nuvarande systemet, då röstlängden är upprättad under ämbetsmannaansvar, tilltalar mig mycket mera än en sådan anordning som herr Lundström i själva motionen har skisserat. Ty det måste ju leda till orimliga konsekvenser om alla skulle behöva bevaka sin rösträtt vid detta justeringssammanträde.

Jag fäster också uppmärksamheten på att partiorganisationerna ju här lämpligen kan utöva en viss vakthållning. Jag tror därför, herr talman, att det inte är möjligt att på de grunder, som herr Lundström i sin motion har angivit, komma fram till någon ändring, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om en revision av lagen angående rikets flagga, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

Under punkten 1 av fjärde huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t meddelat, att överbefälhavaren med skrivelse den 27 oktober 1954 framlagt utredning och förslag beträffande riktlinjer för krigsmaktens fortsatta utveckling, avseende budgetåren 1955/56—1964/65.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lage Svedberg* m. fl. (I: 45) och den andra inom andra kammaren av herr *Spångberg* m. fl. (II: 52), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en parlamentarisk utredning och förslag om försvarsorganisationens fortsatta utveckling, varvid en tioårsplan borde utarbetas, syftande till en successiv minskning av nuvarande försvarskostnader,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* (I: 85) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Stockholm m. fl. (II: 111), i vilka hemställdes, att riksdagen för sin del måtte besluta hemställa till Kungl. Maj:t om tillsättandet av en parlamentarisk försvarsberedning som före det slutliga ståndpunktstagandet till ÖB-planen måtte överväga sådana riktlinjer för den svenska försvarsmakten, som utvecklats i motionerna och syftade till att nedbringa försvarsutgifterna och utveckla ett demokratiskt neutralitetsförsvar.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten förklarat, att en utredning av den art, som åsyftades i motionerna, enligt utskottets mening icke syntes påkallad, enär det grundläggande material, på vilket bedömningen av en tidsenlig försvarsorganisation måste byggas, redan föreläge. Utskottet hade därefter anfört bland annat följande:

»Med hänsyn till den utomordentliga betydelse, som måste tillmätas frågan om försvarets framtida utformning, framstår det för utskottet som angeläget, att representanter för riksdagen redan på ett förberedande stadium få tillfälle att i detta spörsmål göra sin mening gällande. Utskottet hävdade denna uppfattning föregående år, då riksdagen helt anslöt sig till densamma. Utskottet vill ytterligare framhålla, att en så upplagd parlamentarisk översyn icke saknar tidigare motstycke, då fråga varit om mera betydelsefulla försvarsavväganden. Sålunda må erinras om att år 1942 chefen för försvarsdepartementet enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillsatte en särskild beredning med uppgift att överarbeta det förslag, som hade framlagts av 1941 års försvarsutredning. Denna beredning fattade såsom sin huvuduppgift att medverka till att största möjliga effekt utvunnes ur försvarskostnaderna.

Utskottet anser betydelsefullt, att en sådan översyn även nu kommer till stånd. Denna översyn bör ha till huvudsakligt syfte att på ett förberedande sta-

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

dium möjliggöra en bedömning ur allmänna synpunkter av det utredningsresultat, vartill överbefälhavaren kommit. Den bör icke vara bunden av begränsande direktiv eller förutsättningar. Enligt utskottets mening är det önskvärt, att beredningens arbete påskyndas så, att detsamma kan slutföras under loppet av instundande höst.

Åberopande det anförda hemställer utskottet, att riksdagen må, med avslag å motionerna I: 45 och II: 52 samt I: 85 och II: 111, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför.»

Reservation hade anmälts av, utom annan, herrar *Karl Andersson, Hesselbom, Åkerström* och *Karlsson* i Olofström, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Statsutskottet redovisar på denna punkt en motion som under-tecknad tillsammans med andra ledamöter i denna kammare avgivit, likalydande med en som är avlämnad i andra kammaren. I denna motion har vi hemställt om en parlamentarisk utredning i anledning av överbefälhavarens förslag rörande de kostnader som försvaret kommer att kräva under den kommande tioårsperioden.

Utskottet motiverar sitt ställningstagande med att det här gäller svårbedömbara problem och att det är svårt att kunna ta ställning till det föreliggande förslaget, och slutsatsen blir att det icke anser sig kunna vara med om en mera allmän parlamentarisk översyn. Utskottet rekommenderar i anslutning till motionerna att riksdagen bör ha möjlighet till en viss översyn, som dock inte får föranleda någon tidsutdräkt, utan förslag bör kunna föreläggas nästkommande års riksdag.

Överbefälhavarens förslag synes bygga på den beräkningen, att en viss procent av nationalproduktens värde skall tas i anspråk för försvaret. Överbefälhavaren hänvisar till förhållandena efter första världskriget och drar den slutsatsen, att svenska folket till försvaret

bör kunna anslå samma procent av nationalprodukten även i fortsättningen. Det anföres att nationalproduktens värde år 1954 utgjorde 44,8 miljarder kronor och att den år 1964 beräknas stigit till 57 miljarder, vilket anses möjliggöra att försvarskostnaderna ökas i motsvarande utsträckning.

Det har väl knappast tidigare förekommit att det efter ett krig framlagts förslag om ytterligare ökning av försvarskostnaderna. Att så nu skett är desto märkligare som vi ju lever i en tid, under vilken den tekniska utvecklingen sker mycket snabbt. Nästan varje dag kan man ju i tidningspressen läsa uppgifter om häpnadsväckande framsteg i fråga om atomforskningen, nu kulminerande i vätebombens tillkomst. Man måste mot den bakgrunden ställa sig underande, huruvida det verkligen är möjligt för en stat av Sveriges storlek att vidmakthålla ett försvar, som garanterar oss nationell trygghet. Bör inte i stället vårt land, som haft den oskattbara förmånen att stå utanför de senaste krigen, söka bli ett föredöme för andra länder? Det torde väl vara lättare för en sådan stat som Sverige, vars långvariga fred har skapat större förutsättningar för förståelse och fredlig samlevnad mellan folken, att gå i spetsen när det gäller försvarskostnadernas begränsning.

Man måste även fråga sig, om det kan vara rimligt att satsa miljarder kronor varje år på försvaret, när vi i dagens läge faktiskt inte vet, hur framtidens försvarsmedel bör utformas med hänsyn till teknikens snabba framsteg. Det är även anmärkningsvärt att ÖB-planen förordar anskaffande av anfallsvapen för Sveriges neutralitetsförsvar.

Jag tillåter mig, herr talman, att rikta ett par frågor till statsutskottet i anledning av dess motivering för avstyrkandet av våra motioner.

Statsutskottet rekommenderar visserligen en parlamentarisk översyn. Men hur djupt menar statsutskottet att denna parlamentariska översyn kan plöja in i ÖB:s förslag på den tid som står till förfogande? Statsutskottet betonar ju att tidsutdräkten inte får bli större, än att

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

förslag kan framläggas för nästkommande års riksdag. Avser utskottet att man under sommarmånaderna skall kunna plöja igenom förslaget så grundligt från civilekonomisk synpunkt att man är mogen att rekommendera att förslag skall framläggas redan för kommande års riksdag? Utskottet erkänner ju i början av sin motivering, att det är nödvändigt att överbefälhavarens förslag blir föremål för en närmare granskning. Men samtidigt betonar utskottet, att denna granskning bör ske så snabbt att förslag kan framläggas för nästa års riksdag.

Jag skall, herr talman, inte nu framställa något yrkande, utan avvaktar statsutskottets deklaration med anledning av min begäran om förtydligande av dess motivering.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Utskottet har under denna punkt behandlat överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling. I detta ärende föreligger även väckta motioner, bl. a. en i första kammaren av herr Lage Svedberg m. fl. och en i andra kammaren av herr Spångberg m. fl. I dessa motioner har hemställts om en parlamentarisk utredning och förslag till försvarsorganisationens fortsatta utveckling, som tar sikte även på en minskning av de nuvarande försvarskostnaderna. Departementschefen har anfört, att han kommit till den uppfattningen, att ställningstagandet till överbefälhavarens förslag måste föregås av grundliga överväganden.

Utskottet har i sitt utlåtande anslutit sig till departementschefens yttrande. Utskottet anför vidare: »Med hänsyn till den utomordentliga betydelse, som måste tillmätas frågan om försvarets framtida utformning, framstår det för utskottet som angeläget, att representanter för riksdagen redan på ett förberedande stadium få tillfälle att i detta spörsmål göra sin mening gällande.»

Utskottet anför vidare, att det anser betydelsefullt, att en sådan översyn även nu kommer till stånd, och fortsätter: »Denna översyn bör ha till huvudsak-

ligt syfte att på ett förberedande stadium möjliggöra en bedömning ur allmänna synpunkter av det utredningsresultat, vartill överbefälhavaren kommit. Den bör icke vara bunden av begränsade direktiv eller förutsättningar.»

Det är ganska svårt att se någon reell skillnad mellan utskottets yttrande och innebörden i de motioner, som jag nyss nämnde. Avsikten med motionärernas yrkanden var att överbefälhavarens förslag skulle läggas till grund för en fortsatt utredning, utsedd bland riksdagens ledamöter, som förutsättningslöst hade att behandla försvarsfrågan även ur andra synpunkter än de rent militära och därvid även undersöka möjligheterna till en sänkning av försvarskostnaderna.

Att utskottet har föredragit att kalla denna behandling för *beredning* betyder kanske mindre. Jag skall inte här tvista om ord. Att utskottet vill ha en snabb beredning har jag inte heller något emot. Tiden måste dock vara så pass tillmätt, att den ger möjlighet för beredningen att grundligt tränga in i frågan.

Att utskottet efter denna skrivning likväl stannar för att avstyrka motionerna synes något egendomligt. Några av motionärerna, som deltagit i utskottets behandling, har genom att avge en blank reservation givit till känna, att de har litet svårt att förstå vad utskottet egentligen syftat till med sin skrivning.

Försvaret är en fråga som berör hela svenska folket. Varje till vuxen ålder kommen manlig medborgare måste underkasta sig stora personliga uppoffringar. Även kvinnorna får offra på försvaret. Alla måste vi deltaga i kostnaderna för detsamma. Överbefälhavarens förslag är hemligstämplat. Det är för närvarande endast ett mycket litet antal av riksdagens ledamöter som vet vad det innehåller. Svenska folket, som skall bära försvarets bördor, vet ingenting om förslaget innehåll. Då måste det vara självklart i ett demokratiskt land, att åtminstone folkets representanter i riksdagen får tillfälle att på ett förberedande stadium granska det föreliggande förslaget. Jag hoppas få bekräftat här i kammaren att utskottet verkligen vill,

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

att riksdagen genom en efter parlamentariska grunder tillsatt beredning får möjlighet att, innan förslag i ärendet förelägges riksdagen, ur allmänna och ekonomiska synpunkter granska de förslag, som överbefälhavaren framlagt.

Efter framförande i all korthet av dessa synpunkter vill även jag avvakta vad statsutskottets majoritet har att anföra utöver den ganska kortfattade skrivning, som föreligger i utlåtandet.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! För mig ter det sig ganska uppseendeväckande, att utskottet, såsom jag fattar dess skrivning, tillstyrkt att överbefälhavarplanen lägges till grund för en ny försvarsordning här i landet. De politiska och ekonomiska konsekvenserna av ett beslut i den riktningen är enligt min mening av synnerligen allvarlig art.

Låt mig först säga ett par ord om de ekonomiska konsekvenserna, i den mån de kommit till allmänhetens kännedom.

Vi vet ju att de av överbefälhavaren beräknade kostnaderna uppgår till ungefär 3 miljarder kronor om året. Det betyder genomsnittligt sett att en normalfamilj på man, hustru och två barn varje år får avstå över 1 700 kronor enbart till rustningarna. De beräknade kostnaderna innebär att militärutgifterna kommer att ta i anspråk i runt tal tre fjärdedelar av statens nuvarande inkomster av direkta skatter. Det betyder med andra ord att för varje krona, som erlägges i statlig skatt, tar militärväsendet omkring 75 öre. En sådan väldig kostnad motsvarar inte folkets intressen och är inte heller nödvändig för ett land som vårt för att upprätthålla ett nationellt försvar. Att folk redan nu tycker att militärutgifterna är för höga, därom vittnar den mängd av uttalanden och protester som kommit från fackföreningar, socialdemokratiska organisationer och andra folkliga sammanslutningar.

Det finns också — vilket tillhör det egendomliga i denna fråga — ett annat alternativ i överbefälhavarens utredning, som skulle ställa sig väsentligt

mindre kostnadskrävande. I utskottets utlåtande heter det därom: »Utskottet här därvid tagit del av vissa skisserade lägre kostnadsalternativ än det i överbefälhavarens utredning framlagda.»

Det finns alltså sådana alternativ, men varken riksdagen eller allmänheten, folket, som skall betala utgifterna för det dyrare alternativet, får reda på några som helst detaljer om vad det andra, billigare alternativet innehöll. Sådant måste uppfattas som smussel, och det passar inte in i en demokratisk behandlingsordning av denna mycket viktiga fråga.

Jag vill därför fråga utskottets talesman, om han är beredd att inför riksdagen ge en redogörelse för detta andra alternativ. Det räcker inte med de allmänna formuleringar, som utskottet har i sin skrivning om den här saken.

Men, herr talman, även om kostnaderna ter sig avskräckande, är det ur den synpunkt jag företräder inte den enda anledningen till opposition. Det militärpolitiska innehållet i planen och de konsekvenser den kan få för landets läge i en kritisk situation är måhända ännu allvarligare än de stora kostnaderna.

Vilket militärpolitiskt resonemang och vilka strategiska förutsättningar innehåller då ÖB-planen? Planen bygger som bekant på den reaktionära och av den historiska erfarenheten underkända uppfattningen om »krigsfall öst». Samma tankegång framfördes för övrigt före det andra världskriget, men utvecklingen visade ju att Sveriges fred och nationella frihet inte alls hotades från öster, som man förutsatte, utan hotet kom från söder och från de tyska ockupationsstyrkorna i väster, d. v. s. i Norge. Kriget fördes som bekant inte alls som ett krig mellan öst och väst, utan det förelåg tvärtom en allians mellan öst och väst mot den tyska nazismen och den italienska fascismen. Hur kan man helt enkelt förbise, att en liknande konstellation skulle kunna uppstå vid ett eventuellt kommande krig?

Låt mig tillfoga, att den makt i öster, som man då på reaktionärt håll liksom nu betraktade som fredens fiende, var

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

den makt som i verkligheten räddade vår fred, för vilket också regeringen sent omsider frambar ett officiellt tack.

Om man således vill ett svenskt neutralitetsförsvar — och det vill vi — kan man icke utgå från de ståndpunkter, som ÖB framför i sin plan. Ty det är i verkligheten inte ett neutralitetsförsvar som planen förutsätter, utan planen går ut på — och det är det politiskt sett kanske allra allvarligaste i det hela — att vårt land skall uppge sin alliansfrihet i fred och sin föresats till neutralitet i ett eventuellt krig och inrätta sin krigsmakt som en del i Atlantpakten. Det är meningen, även om de ansvariga för planens utformning inte vågar säga detta öppet av hänsyn till folkopinionen.

Den plan, som utskottet nu i princip tillstyrker att läggas till grund för försvarets utformning och som man i dag vill förmå riksdagen att godtaga, innebär — det är klart utsagt — att atomvapen och kemiska stridsmedel skall införas i den svenska utrustningen. Bara det säger ju, att planen inte tar sikte på ett neutralitetsförsvar, utan att den utgår från att de svenska stridskrafterna skall delta i ett angreppskrig, som vissa makter förbereder. Den uppfattningen hävdas ännu tydligare av en rad mycket kända militärpolitiska skribenter från den högsta officerskadern här i landet. Ny Militär Tidskrift, som bland sina beskyddare har folkpartiledaren Ohlin, propagerar nummer efter nummer för en sådan uppfattning.

Men det är inte bara i denna suspekta tidskrift som sådant försiggår. Med posten i går fick jag en annan tidskrift, ur vilken jag skall be att få föreläsa några rader. Den heter Utlandssvenskarna, och den anger som sin beskyddare Hans Majestät Konungen. Man måste således säga att den är ganska officiell, när landets konung står som beskyddare. I det nummer jag har framför mig påbörjas en artikelserie om Sveriges krigsmakt. Författaren skriver, och jag ber ärade ledamöter av kammaren att lyssna till den uppfattning han framför i denna officiella tidskrift:

»Utgående från att Sverige — ehuru

alliansfritt i fredstid — likväl klart bekänner sin samhörighet med de länder, som tillhör den västerländska kulturkretsen, kan vi svenskar under ett kommande krig icke under några förhållanden tänkas gå *mot* någon av dessa nationer. I nuvarande läge har vårt land att frukta angrepp från allenast *en* makt — Sovjet. I föreliggande artikelserie kommer därför vårt försvar att granskas uteslutande ur denna synvinkel: Sovjet är i dag vår ende presumtive angripare.»

Det behöver kanske inte göras så många kommentarer till detta, men låt mig ändå understryka några av formuleringarna i en tidskrift av nämnd karaktär. Sverige kan inte under några förhållanden tänkas försvara sig, om angreppet kommer västerifrån — det är detta som är klart utsagt, och tydligare, ärade kammarledamöter, kan man inte gärna propagera för öppen defaitism och landsförräderi.

»Sovjet», säger vederbörande, »är i dag vår ende presumtive angripare.» Jag avstår från att karakterisera den bottenlösa förljugenhet som döljer sig i denna formulering. Men jag noterar att skribenten bygger hela sitt resonemang på den militärstrategiska planen i ÖB:s utredning. Och jag måste fråga, om inte detta sätt att utpeka en angripare klart strider mot landets alliansfria kurs och skadar vår utrikespolitik och vårt anseende utomlands.

Jag skall ta ytterligare ett citat från samme författare. Han skildrar flygets roll och uppgifter bl. a. på följande sätt:

»I ett så tidigt skede som möjligt — helst redan före fientligheternas början — skall förband ur spaningseskadern ansätta spaning mot angriparens 'startzoner' på baltiska kusten.»

För vederbörande är det alltså helt klart hur kriget kommer att bli, han vet t. o. m. var startzonerna finns och upplyser folk om det. — Också detta är byggt på ÖB:s plan, som utskottet föreslår i princip godtagen.

Jag tror inte att vederbörande skribents uttalanden behöver ytterligare kommentarer, men de provokatoriska

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

planer som här avslöjas vittnar om ett tänkande som står i så skriande motsättning till den officiella utrikespolitiska kursen, att det för mig är skrämmande. Citaten bekräftar emellertid att det finns starka, ja, mycket starka krafter inom den högsta militära ledningen som är beredda och kallblodigt förbereder att göra vad som helst för att förhindra svensk neutralitet i händelse av krig och därmed förvandla vårt land till slagfält. Jag vill understryka, att jag därmed icke har tagit hela vår militärledning över en kam — det finns säkert också där ansvarskännande människor. Men de som för pennan i sådana här artiklar och som har inspirerat den plan, som vi nu behandlar, förtjänar de omdömen som jag här har uttalat. Och märk väl, att de får tillfälle att propagera dessa sina landsskadliga meningar i en tidskrift som står under Konungens beskydd.

Jag måste fråga: Är det med regeringens tysta gillande sådant försiggår? Proklameras ett slags politik från utrikesdepartementet och ett annat slags politik från försvarsdepartementet? Det är väl uppenbart att de som läser sådana artiklar som den jag nyss citerade — och tidskriften vänder sig framför allt till folk som bor i utlandet — inte kan få förtroende för allvaret i de svenska proklamationerna om alliansfrihet i fred och neutralitet i krig. Den uppfattning som måste slå rot är ju, att Sverige för en dubbelbottnad politik. Sådant skadar vårt land, och det är därför jag har påtalat saken här och skulle vara mycket intresserad att höra regeringens ståndpunkt till dessa frågor.

I nuvarande allvarliga läge måste det fordras, att ledningen för vår krigsmakt genomför den politik, som riksdag och regering med stöd av praktiskt taget hela folket har förklarat vara landets politik. De som inte gör det bör skyndsamt placeras på poster där de inte kan göra någon skada.

Det är huvudsakligen utifrån dessa synpunkter jag måste yrka på att ÖB-planen inte skall läggas till grund för en ny försvarsordning. Dess målsättning

strider, som jag har sagt, mot den politik, som riksdagen har fastställt. Jag vill inte vara insinuant mot utskottet, men det är kanske ändå i känslan härav som utskottet motsätter sig att en parlamentarisk beredning får ta sig an dessa frågor.

Det har ju inte varit praxis här i Sverige — något enstaka undantagsfall under kriget kan möjligen åberopas — att försvarsfrågorna handlagts på det sätt som man nu avser att tillämpa. Vid läsningen av utlåtandet får man dock känslan, att utskottet haft svårt att motivera sitt avslagsyrkande på motionerna. Ty på ett ställe står ju, att någon parlamentarisk utredning icke är påkallad, och på ett annat ställe strax efteråt skriver utskottet: »Med hänsyn till den utomordentliga betydelse, som måste tillmätas frågan om försvarets framtida utformning, framstår det för utskottet som angeläget, att representanter för riksdagen redan på ett förberedande stadium få tillfälle att i detta spörsmål göra sin mening gällande.»

Jag måste i likhet med de föregående talarna be, att utskottets representant närmare klarar ut vad som menas med detta. Om det är angeläget att representanter för riksdagen skall få göra sin mening gällande i förväg, hur kan då utskottet yrka avslag på förslaget om en parlamentarisk utredning? Är det meningen, att dagens korta överläggning skall utgöra det tillfälle, då riksdagen skall få i förväg penetrera frågan? I så fall är det högst otillfredsställande. Och om det är meningen att bakom ryggen på en del av riksdagens ledamöter smussa igenom ÖB-planen, så strider detta mot våra grundlagar.

Vi har till slut, herr talman, i den motion, som jag här talar för, skisserat ett principförslag till en ny försvarsordning. Vi anser att Sverige i nuvarande läge inte kan vara utan ett militärt försvar men att det bör vara ett verkligt folkförsvar och inte en miniatyr av en stormakts krigsorganisation eller ett komplement till en stormaktsallians' krigsorganisation. Vi menar, att landets frihet bör försvaras och att vi därvid måste

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

dra erfarenheter inte minst från det andra världskriget om hur ett folkförsvar med effekt skall organiseras. Dessa erfarenheter säger oss någonting helt annat än ÖB-planens förslag. Det säger oss bland annat, att en utbyggnad av de tekniska vapnen, t. ex. flyget inte ger landet det skydd som behövs för kanske lång tid. Och att då satsa ändå mer på ett svenskt bombflyg, vars uppgift skulle vara att hemsöka främmande länder, borde vara uteslutet för ett land, som ställer neutraliteten som huvudlinje i en ny storkonflikt. Att införliva atom- och andra kemiska vapen med landets utrustning kan endast verka provokatoriskt för utlandet. Man försvarar inte sitt land med kemiska vapen och inte heller med atombomber.

Det mål vi ställer är att söka skapa ett neutralitetsförsvar, som skall kunna fungera under längre tid och göras i mycket hög grad oberoende av tillförsel utifrån. Kärnan i detta försvar skall vara en demokratisk folkarmé, som bygger på landets samlade levande värnkraft och som är välbeväpnad och stöder sig på Sveriges särpräglade geografiska förhållanden. Vi anser, att hela försvaret och särskilt befalskadrernas rekrytering måste demokratiseras, så att det inte kan missbrukas för reaktionära och mot folket och freden fiendliga syften. Uppgiften för ett sådant försvar är att på allt sätt som är möjligt försvara vårt lands frihet mot envar, som kan tänkas kränka den.

Jag skall inte, herr talman, för ögonblicket ställa något yrkande, utan avvaktar närmast det yrkande som kommer att ställas av reservanterna i denna fråga. Jag ber att få återkomma senare med mitt yrkande, om jag inte kan instämma i något av de framställda yrkandena.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Den föregående talaren ägnade en stor del av sitt anförande åt den svenska tryckfriheten. Jag förstår mycket väl, att den inte på något sätt överensstämmer med de politiska principer han företräder, varför det väl inte

finns anledning att beröra anförandet ur den synpunkten. I övrigt har herr Öhman givit utlopp åt helt fria fantasier vad beträffar innehållet i överbefälhavarens förslag som skulle föra oss ur alliansfriheten o. s. v. Han vet säkert själv, att han här varit ute på ren uppfinnarstråt. Det finns ingen grund alls för ett sådant yttrande när det gäller det föreliggande förslaget.

Vad beträffar det håll, varifrån hotet mot Sverige i ett eventuellt framtida krig skulle komma, tror jag inte det finns någon anledning att diskutera det. Vårt försvar är uppbyggt med hänsyn till att skydda vår neutralitet åt *alla* håll, utan någon åtskillnad.

Tidigare har det ställts en del frågor av herr Svedberg och herr Karl Andersson. Till herr Svedberg får jag säga, att arten av hans frågor är sådan, att han nog bör ställa dem direkt till utrikesministern och försvarsministern. Det är inte utskottets sak att här försöka övertyga herr Svedberg om att vi behöver ett försvar — detta kan han diskutera inför ett annat forum. När han yttrar, att han knappast känner till att det förut förekommit efter ett krig att man stärker sitt försvar, vet han lika bra som vi att en del av västmakterna har haft den principen, att när ett krig var slut — det förhöll sig så efter både första och andra världskriget — började man att nedrusta. Detta gjorde Amerika efter andra världskriget, och sedan vet vi att landet efter några år måste sätta i gång med en mycket våldsam upprustning. Vi försökte också, så gott vi kunde, att nedrusta efter det första världskriget, men följden blev ju mycket dryga utgifter när det andra världskriget bröt ut.

Herr Karl Andersson höll ett anförande, som var rätt svärförståeligt. Jag tror faktiskt att det skulle passa bättre att utskottsmajoriteten ställde frågor till honom än tvärtom. Om jag fattade honom rätt, ansåg han att det inte var någon egentlig skillnad mellan utskottets förslag om en parlamentarisk beredning och förslaget i den motion, som han talade för. Om det inte är någon större

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

skillnad, är väl saken klar för hans del, hoppas jag, och då behöver vi inte heller svara på några frågor. För övrigt skulle jag vilja påstå, att utskottets utlåtande är så klart skrivet, att ingen som vill läsa det ordentligt behöver sväva i tvivelsmål om vad utskottet menar.

Anledningen till att utskottet inte velat tillstyrka den mera långtgående — eller djupgående, kanske man också kan säga — parlamentariska utredning, som har föreslagits i motionerna, är ju den, att frågan den här gången har behandlats på ett annat sätt än vid tidigare försvarsutredningar. Denna gång har ÖB med alla de resurser, som stått till hans förfogande, fått göra en förberedande undersökning och lägga fram det grundläggande materialet för den fortsatta bedömningen, när förslagen skall utformas och föreläggas riksdagen.

En parlamentarisk utredning i den gamla vanliga formen skulle ta mycket lång tid. Vi kommer ihåg, att 1930 års försvarsutredning tog fem år. Den blev inte färdig förrän 1935, och proposition framlades först påföljande år. Så länge kan vi inte vänta denna gång, och det kan inte heller vara behövt med den tekniska utredning som nu föreligger.

Herr Öhman slog faktiskt rekord, när han i sitt anförande undrade, om det var utskottets mening, att den förberedande behandlingen av förslaget skulle anses ske här i dag. Herr Öhman måtte inte ens ha läst det korta yttrande, som utskottet har skrivit. Det står dock tydligt i utlåtandet, att utskottet anser det angeläget att representanter för riksdagen redan på ett förberedande stadium får tillfälle att göra sin mening gällande. Det kan ju inte betyda någonting annat än att utskottet menar, att Kungl. Maj:t skall tillkalla ett antal representanter för riksdagen för att innan proposition skrives och framlägges med dem diskutera igenom de olika frågorna och bereda dem tillfälle att göra sina meningar gällande.

Jag tror, herr talman, att utskottsutlåtandet är så pass klart avfattat, att jag åtminstone på detta stadium av debatten inte behöver säga något mera.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ÖHMAN (k) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman ville inte gå in på det som jag här läste upp ur en viss tidning, och han hänvisade därvid endast till att vi här i landet har tryckfrihet. Jag har inte alls velat angripa den svenska tryckfriheten. Jag ville endast genom att föredra avsnittet ur tidningen bringa till riksdagens kännedom, hur en tidning, vars beskyddare är Hans Majestät Konungen, karakteriserar den ÖB-plan, som man nu vill driva igenom. Det är det, herr Näsgård, som jag har velat framhäva, och jag har inte på något sätt velat angripa den svenska tryckfriheten.

Den tolkning, som en mycket känd och framstående militärpolitisk skribent fått göra i detta officiösa tidningsorgan, strider helt och hållet mot den tolkning av ÖB-planen, som herr Näsgård gjorde, då han tvärsäkert sade, att den inte är oförenlig med alliansfriheten. Jag beklagar att herr Näsgård, som jag tidigare har hört ansluta sig till alliansfriheten, verkligen faller för sådana påståenden.

Herr Näsgård sade, att jag byggde på fria fantasier. Det gör jag inte alls. Visserligen är ÖB-planen hemligstämplad, men en del av den har publicerats, och man behöver bara läsa innantill i denna del för att se vad syftet är med denna nya militärpolitiska orientering. Dessutom tycker jag att de frenetiska applåder för planen, som kommit till uttryck i det typiska atlantpaktorganet Dagens Nyheter, borde vara tillräckligt upplysande för herr Näsgård.

Herr NÄSGÅRD (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Öhman sade, att det var svårt att få reda på vad ÖB-planen innehåller, eftersom den delvis är hemligstämplad. Jag vill då tala om för herr Öhman, att endast en mindre del, som rör det vi nu diskuterar, är hemligstämplad. Det är i huvudsak vissa siffror, som är hemliga. Om herr Öhman

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

tagit del av den offentliga delen av ÖB-planen, är det alldeles tillräckligt för honom att bilda sig ett tillförlitligt omdöme.

Vad tryckfriheten beträffar, förstår jag fortfarande herr Öhman utomordentligt väl. Han kan inte begripa, att folk här i Sverige kan få uttrycka åsikter, som strider mot regeringens och riksdagens mening.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Herr Öhmans skildring av försvarets kostnader gällde tydligen ett annat land än Sverige! Kostnaden för de enskilda medborgarna här i landet för försvaret har inte den storleksordning som herr Öhman utmålade. Däremot kanske skildringen stämmer beträffande herr Öhmans andliga fädernesland, och därmed kan jag lämna herr Öhman åt hans sorgliga öde.

Vårt försvar befinner sig för närvarande i ett tillstånd av provisorium; detta framhålles mycket starkt av försvarsministern i propositionen. Kungl. Maj:ts förslag för nästa år innebär ju också samma organisation av försvaret som den nuvarande. Kostnaden för nästa budgetår stämmer på 1/2 miljon kronor när med den nuvarande kostnaden. Departementschefen vill inte, säger han, genom några väsentliga ändringar föregripa riksdagens ståndpunktstagande till den framtida försvarsavvägningen, och utskottet säger på den punkten i likhet med försvarsministern, att slutgiltig ställning till överbefälhavarens utredning inte kan tagas förrän man grundligt övervägt de många problem och avvägningsfrågor som är relevanta i det sammanhanget. Men även om något samlat förslag inte kunnat framläggas för innevarande års riksdag, betonar utskottet starkt, att det är angeläget att ett sådant förslag kommer på riksdagens bord så snart som möjligt.

Departementschefen anför i översta stycket på sid. 13: »Jag vill i detta sammanhang framhålla att föredragningar beträffande utredningen ägt rum under november och december månader förra året inför ledarna för de demokratiska

partierna och dessa partiers riksdagsgrupper. Det är min avsikt att även i fortsättningen föranstalta om sådana överläggningar, i den mån så visar sig lämpligt.»

Man måsfe emot detta försvarsministerns uttalande invända, att det är ganska oklart. I själva verket är inte procedurordningen likgiltig, när man går att avgöra en fråga som denna. Den spelar säkerligen en mycket viktig roll, och på denna punkt har utskottet velat bringa klarhet genom sin skrivning, som åtminstone jag nu hälsar med tillfredsställelse — tyvärr hade jag inte tillfälle att deltaga i utskottets behandling av denna fråga.

Utskottet föreslår, att representanter för riksdagen redan på ett förberedande stadium skall få göra sin uppfattning gällande. Nu menar motionärerna, att detta är alldeles för litet. I stället borde Kungl. Maj:ts tillsätta en ny parlamentarisk försvarskommision. Herr Näsgård har redan berört den frågan och erinrat om att försvarskommittéerna har haft en benägenhet att draga långt ut på tiden, och även om en försvarskommitté skulle försöka att arbeta snabbt, skulle den säkerligen behöva ett par år. Därför har utskottet i stället föreslagit en beredning i stil med 1942 års försvarsberedning, då representanter för de demokratiska partierna inom departementet gick igenom de förslag som då förelåg.

I själva verket är det väl ändå inte så stor skillnad mellan utskottets ståndpunkt och motionärernas önskemål. Snarast är det en gradskillnad. Men så kommer tidsfaktorn med; vi kan ju inte dras med den gamla organisationen hur länge som helst. En beredning inom departementet i samråd med försvarsministern skulle säkerligen mycket snabbare nå resultat. Jag hörde härom dagen en av medlemmarna i 1942 års försvarsberedning säga: »Vi kände oss instängda ungefär som om vi hade varit i ett kardinalkollegium; vi släpptes inte ut förrän vi blivit färdiga.» I själva verket fullgjorde de sin uppgift på två månader och sysslade uteslutande med försvars-

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

problemet. Han sade också att det var en bra arbetsmetod; man tvangs att koncentrera sig på en fråga och kunde på det sättet hålla ihop hela frågekomplexet bättre än som hade varit möjligt, om man skulle ha arbetat i en vanlig kommitté. Dessutom finns det ju tack vare överbefälhavarens utredning ett mycket rikhaltigt material, som kan användas för den fortsatta behandlingen. Det är möjligt att representanter för riksdagen, som skulle uttagas för att verkställa en översyn, skulle lämna andra alternativ än dem som överbefälhavaren har framställt, men det grundläggande materialet blir väl ändå avgörande.

Herr Svedberg har erinrat om att den tekniska utvecklingen i dessa dagar försiggår i allt snabbare tempo, och detta återverkar givetvis även på vår försvarsfråga: många av de detaljer i försvarsorganisationen, som vi nu dras med, är säkerligen föråldrade. Om man tillsätter en parlamentarisk kommitté föreligger risken, att den skulle arbeta så länge att tiden skulle rida förbi kommittén medan den höll på med sitt arbete. Det är angeläget att vi snabbt kommer till ett avgörande. Alla här i kammaren har väl reda på att det är viktigt att ett beslut snart fattas exempelvis i fråga om en sådan detalj som planeringen för flygvapnet, inte minst för planeringen av produktionen på det området. Tidigare har det sagts att flygvapnet knappast skulle reda sig, om inte riksdagen redan i höst medgav beställningar, framför allt av jaktplan. Nu tycks fortsatta undersökningar ha ådagalagt att det inte är nödvändigt att göra några beställningar i år, förutsatt att man kan räkna med en så snabb behandling av frågan och en så positiv inställning till själva saken, att slutbesked kan lämnas nästa vår. Alla parter inser givetvis betydelsen av att flygplansproduktionen vid svenska verkstäder får fortgå utan avbrott eller andra störningar. Det är ett exempel på hur den tekniska utvecklingen återverkar på försvaret. Inom alla tre vapenslagen gäller det säkerligen att det fordras nya specialutredningar med sikte på den tekniska utvecklingen.

Jag skulle tro att om motionärerna närmare funderade på de här problemen, så skulle de komma fram till samma slutsats som den till vilken statsutskottet har kommit. Jag har ingenting att erinra mot statsutskottets skrivning angående en översyn, förutsatt att prövningen blir grundlig och förutsättningslös, men inte desto mindre snabb.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Herr Näsgård förklarade som representant för utskottet — liksom han gjorde förra året — att motionärerna för att någorlunda kunna få klarhet i en del saker borde vända sig till försvarsministern. Den här gången rekommenderade han att även utrikesministern skulle få vara med och ge de svar som vi har begärt.

Jag måste säga att herr Näsgård därmed givit ett betyg åt det ärade statsutskottet, som man sannerligen inte hade väntat sig. Jag hade tagit för givet att det utskott, som här har att syna och granska Kungl. Maj:ts förslag, skulle sätta sig så pass väl in i frågorna, att vi övriga ledamöter här i kammaren skulle kunna få någorlunda nöjaktiga svar av utskottets representanter, även medan denna granskning pågår.

I fjol berörde jag just, herr talman, frågan om den snabba tekniska utvecklingen, och jag frågade vad som skulle komma att ske, om denna utveckling ginge ännu hastigare. Det blir kanske så, att knappt har man hunnit modernisera marinen och börjat utrusta armén med hänsyn till de nya fordringarna, förrän utvecklingen på teknikens område har gått så långt att man skulle vara mogen att börja om från början igen. Samma problem gäller väl i fråga om flygvapnet.

Herr Ohlson höll ett mycket intressant anförande här i kammaren under utrikesdebatten för en tid sedan, där han framför allt talade om den snabba tekniska utvecklingen på atomvapnens område och de problem som skulle möta mänskligheten i dag, om dessa vapen kom till användning i ett anfallskrig.

Kommunisternas representant skulle

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

jag vilja ge en liten replik. Så länge jag har varit i riksdagen, har jag alltid hört, hur de försvarar en viss stat, Sovjet. Den är fortfarande idealstaten för dem. Men jag skulle vilja fråga herr Öhman: Hur ställde sig de svenska kommunisterna, när Hitler var som mest maktfullkomlig och de demokratiska ledarna skickades i landsflykt eller placerades i koncentrationsläger, när man konfiskerade fackföreningsrörelsens egendom, när man brände biblioteken, därför att böckerna där innehöll andra tankar än som föll makthavarna i smaken? Vad gjorde då de svenska kommunisternas främste idoler i Sovjetryssland? Jo, man drack duskål med Hitler, man delade Polen, man lade beslag på de baltiska staterna och man angrep Finland. Jag tycker att de svenska kommunisternas förespråkare för Ryssland som idealstat borde vara tyst i den svenska riksdagen med sina rekommendationer om Sovjet som föredöme för andra stater.

Vi, som har motionerat, har gjort det med tanke på framtiden för hela världens folk. Vi har trott att det skulle finnas förutsättningar för en stat som Sverige — vilken haft den oskattbara förmånen att länge leva i fred och frihet — att bli en förebild för den övriga världen och redan nu säga ifrån, att man inte kan göra så stora offer åt militarismen att vi kan få trygghet för framtiden, om de moderna vapnen skall användas. Det enda, som försvaret kan ge, kan vara en viss psykologisk effekt när det gäller att dämpa oron för vad som sker på teknikens område. Vi, som motionerar, har ingalunda rekommenderat en självuppgivelse, långt därifrån. Men jag tror, att för Sveriges del skulle en organiserad partisanarmé göra mer än de vapen, som man möjligen avser skola användas också vid ett anfall. Robotvapnen och atomvapnen kan väl inte begagnas på annat sätt än för att skada motståndaren i hans hemland eller under det försök till angrepp som igångsatts.

Det svenska folket borde i större omfattning få en insyn i vad som är riktigt för vårt land. Herr Ohlson talade om 1942 års försvarsutredning, genom vilken

riksdagen fått tillfälle till en närmare insyn. Vad resulterade den i? Jo, vi fick ett förslag om att riksdagen skulle ta ställning till byggande av kryssare. Det äskades ett belopp på över 100 miljoner kronor, men man hade inte ens ritningarna färdiga. I det förslag, som överbefälhavaren har officiellt överlämnat, rekommenderas i dag inga sådana fartygsenheter. Man rekommenderar redan nu mindre och rörligare enheter. Om man gjort en sådan utredning som den åberopade från år 1942, hade den gett klarhet om att rekommendationerna om kryssarbyggen i dag är uråldriga enligt överbefälhavarens förslag.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till den motion, som jag m. fl. har avlämnat i denna kammare, och den, som herr Spångberg m. fl. har avlämnat i andra kammaren.

Herr NÄSGÅRD (bf) kort genmäle:

Herr talman! När jag hänvisade herr Svedberg för vidare diskussion till hans egna partivänner utrikesministern och försvarsministern, gällde det det dominerande temat i herr Svedbergs första anförande, nämligen frågan, om vi över huvud taget behöver ett försvar eller inte. Den frågan, herr Svedberg, har inte statsutskottet år 1955 över huvud taget diskuterat.

Herr ÖHMAN (k) kort genmäle:

Herr talman! Det var naturligt, att herr Svedberg skulle komma med sin replik till mig. Jag vill bara erinra om att när hitlernazismens terror, som han talar om, sattes i gång började man med kommunisterna. Först kom förbudet mot det kommunistiska partiet, och före och under kriget försmäktade hundratusentals tyska kommunister och hundratusentals kommunister i andra länder i koncentrationslägren och tillintetgjordes i gasugnarna på grund av sin kamp mot nazismen. Bara det faktum, att kommunisternas kamp mot Hitler i Frankrike under kriget gav dem hedersnamnet »de fysiljerades parti» i fransk folkmun är tillräckligt talande. Vad som

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

skedde år 1939 är utrett så många gånger och så bekräftat av historiens gång, att jag inte skall ta upp tiden med att närmare visa att herr Svedbergs uppfattning är felaktig. Kommunisternas taktik var en av förutsättningarna för hitlernazismens besegrande.

I övrigt skall jag be, herr talman, att trots herr Svedbergs replik få instämma i hans yrkande om bifall till hans motion, som i långa stycken sammanfaller med den motion som vi har väckt.

Om tiden tillåter, skulle jag också vilja, herr talman, komma med en replik till herr Ohlon. Det är ganska intressant, att folkpartiets gruppleddare här i kammaren — som så ofta talar om hur riksdagen förvandlas till ett transportkompani och ställs inför fullbordat faktum och att regeringen sätter sig över de folkvalda representanterna — i dag är så glad över att riksdagen icke får tillfälle att medverka genom en parlamentarisk beredning. Beror detta, herr Ohlon, på att folkpartiet känner sig ha fått så mäktiga bundsförvanter i överbefälhavaren och andra A-paktsgeneraler, att riksdagen icke behöver ha något inflytande?

Herr **OHLON** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohman tycks i dag få allting om bakfoten.

I propositionen vill försvarsministern inte ge någonting på hand angående en fortsatt parlamentarisk beredning av försvarsfrågan. Det är på den punkten — såsom jag framhöll i mitt förra anförande — som utskottet har velat bringa klarhet. Utskottet säger ifrån, att det bör tillsättas en parlamentarisk beredning, som i samarbete med försvarsministern (föreställer jag mig) skall behandla frågan ytterligare inom departementet. Då får riksdagen en mera intim insyn i försvarsfrågan än om det blir en stor försvarskommitté i konventionell bemärkelse.

Herr **ÖHMAN** (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlon säger, att jag har fått allting om bakfoten, men

han själv är nog den som drabbas av ett sådant uttalande. Såsom också herr Näsgård intygat, avstyrker ju utskottet, att en parlamentarisk beredning tillsättes. Utskottet anser inte en sådan påkallad. Det är detta som jag har påtalat, men som herr Ohlon nu av några märkliga skäl försvarar.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag delar de synpunkter på det aktuella ställningstagandet till försvarets utformning som redan har framlagts av herr Näsgård. Det synes mig emellertid angeläget att understryka, att utskottets förslag inte bör betraktas som en kompromiss. Snarare är utskottets förslag i ett par viktiga avseenden överensstämmande med motionärernas. Detta är fallet i fråga om den parlamentariska översynen. Man får kalla det vad man vill — en översyn, en utredning, en beredning eller en bedömning — så avses här, att riksdagen inte skall ställas åt sidan under den förberedande behandlingen av överbefälhavarens plan, innan man definitivt tar ställning i kanslihuset. Utskottet anser, att en sådan beredning bör kunna genomföras så snabbt, att det kan framläggas ett förslag till nästa års riksdag. I det fallet borde motionärerna åtminstone i någon mån vara tillfredsställda.

Jag tror inte heller att motionärerna i ett annat avseende står ensamma. Det gäller omsorgen om budgetens storlek. Utskottet önskar inte skapa en försvarsordning eller tillstyrka utgifter som inte är nödvändiga. Angelägenheten att hålla igen på försvarets utgifter liksom inom alla andra områden är säkert lika stor bland dem, som är med på vad som nu föreslås, som bland dem, som bara talar om att man måste sänka kostnaderna, men aldrig ger ett positivt förslag om på vilka punkter sänkningar skall kunna företas.

De där båda önskemålen — att man skall möjliggöra en parlamentarisk beredning av överbefälhavarens plan och att man skall hålla kostnaderna nere — kan komma i motsättning till varandra.

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

En parlamentarisk beredning även i den form som utskottet har förutsatt — här är det fråga om en annan typ än den som motionärerna avser — kan inte undgå att förskjuta avgörandet till nästa år. Försvarsministern har också avsett, att det först då kan bli fråga om att ta ställning till planen, och därför har man tiden till dess på sig. Men det är ingen tvekan om att varje uppskov, framför allt om det blir av längre varaktighet, blir dyrt ur allmänna synpunkter. Därför måste man se till, att inte uppskovet blir onödigt långt. Även motionärerna har ju sagt, att de anser att överbefälhavarens plan kan läggas till grund för den parlamentariska utredning som de förutsätter. Nu finns primärmaterialet, och sedan blir det fråga om att bedöma, värdera och pröva detta och ta ställning till vad som göras på grundval av det. Utskottet har över huvud taget inte gått in på hur ett sådant ställningstagande kan komma att utfalla. Utskottet har tvärtom sagt ifrån, att beredningen bör vara förutsättningslös.

Det har här nämnts av någon föregående talare, att varje onödigt dröjsmål måste komma för fördröja försvarsbudgeten. Det är ingen tvekan om detta. Det får väl t. ex. anses vara självklart, att om man mer än nödvändigt skjuter på alla de rationaliseringsåtgärder, som finns med i överbefälhavarens plan, måste man taga på sig fortsatta utgifter för ting som inte anses vara absolut nödvändiga. Det kan inte ligga i motionärernas intresse att på detta sätt förhindra ett förbilligande av vissa försvarskostnader. Likadant är det beträffande fördelningen av de anslag som lämnats. Om man bibehåller den nuvarande anslagsfördelningen, så konserverar man för en tid framåt utgifter för ändamål som inte är ofrånkomliga i den effektivaste möjliga försvarsorganisationen. Skulle man dessutom önska, att ÖB-planen skall ligga till grund för den framtida organisationen — och det är väl sannolikt att så blir fallet — då innebär varje års uppskov med ÖB-planens förverkligande en ökad belastning på utgiftssidan i försvarsbudgeten, om man förutsätter

att den skall genomföras i den i planen avsedda ordningen. Det bör slutligen också påpekas, att man gör betydande förluster, om man genom ett onödigt långt uppskov rubbar de serietillverkningar som är i gång i fråga om flygvapnets materiel. Herr Ohlon var nyss inne på detta, och det är nog ingen tvekan om att varje rubbning av denna serietillverkning betyder att varje flygplan som måste köpas blir dyrare.

Det finns alltså en rad ekonomiska skäl som gör att den, som vill spara och hålla igen på utgifterna även på försvarets område, är angelägen om att inte onödigtvis fördröja ställningstagandet till den avvägning, som är aktualiserad genom ÖB:s förslag.

När jag hörde herr Svedbergs första yttrande, fick jag inte riktigt klart för mig vad som är väsentligt för honom. Jag tyckte nog, att han sammanblandade två ting, som borde vara åtskilda. Dels var han inne på försvarsfrågan med dess principiella och ideella aspekter, dels var han inne på kostnadsfrågan. Jag fick inte klart för mig, om han ville nedrusta eller avrusta, men jag föreställer mig att han, efter att ha hört herr Öhmans yrkande om bifall till herr Svedbergs motion, måste bli en smula betänksam. Det är klart att vad han säger om kostnaderna är värt att uppmärksamma, att det inom vårt folk finns en ganska allmän uppfattning om att man måste hålla igen även på detta område och att den stränga återhållsamhet med statsutgifterna, som ofta predikas, också skall gälla försvarskostnaderna. Därom är naturligtvis alla ense.

Utskottet är i nu förevarande sammanhang helt ense om huvudtiteln för nästa år. Det är bara i ett par detaljfrågor som folkpartiet har en avvikande mening och vill utvidga kostnadsramen en liten smula. Men denna enighet i stort betyder inte att man inte gärna skulle ha velat medverka till en billigare huvudtitel än den som nu framlägges. Det har emellertid inte varit möjligt, inte minst därför att ingen vare sig motionsledes eller på annat sätt föreslagit några utgiftsminskningar. Det enda,

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

som föreslås motionsvägen, är ökningarna av huvudtitelns utgifter.

Om jag säger att även utskottet kan vara intresserat av att medverka till minskningar på försvarssidan, så menar jag inte att man i likhet med herr Svedberg eller herr Öhman eller någon annan är beredd att bara stryka bort någonting för att det skall bli billigare. Jag tror att det ställningstagande som måste ske i anslutning till överbefälhavarens förslag avser att bedöma vad vi egentligen behöver i fråga om försvar, vilket försvar som är det lämpligaste och effektivaste för oss inom ramen för de ekonomiska bördor, som vi orkar bära. Om man med en sådan bedömning kommer fram till att försvaret bör vara så och så starkt, nödgas man väl, om man över huvud taget menar att det skall finnas ett försvar som garanterar vår frihet och vårt oberoende, betala vad detta kostar. Jag menar därför att de egentliga motsättningarna helst borde uppenbara sig redan när denna bedömning äger rum, just då när ställning tas till frågan om den nödvändiga försvarsorganisationens omfattning. Det är dock inte aktuellt att i samband med den nu föreliggande huvudtiteln gå in på den bedömningen.

Herr talman, jag vill med det anförda yrka bifall till utskottets hemställan under punkt 1.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Det kan inte hjälpas att det här i debatten har sagts en del ovidkommande ting. Jag har med avsikt helt underlåtit att gå in på frågan om försvaret som sådant, ty jag anser att det är en fråga som vi skall behandla, när den förberedande utredningen är färdig och förslag kommer igen hit till riksdagen i form av en proposition. Jag har alltså endast velat uppehålla mig vid själva procedurfrågan, d. v. s. hur överbefälhavarens förslag skall behandlas i fortsättningen. Detta ansåg jag var dagens väsentliga fråga. Vi får ju all anledning att senare återkomma till själva huvudfrågan.

Herr Näsgård lämnade inte, så långt jag kunde uppfatta honom, något verkligt svar på de frågor, som jag ville ha närmare besvarade. Jag uppfattade närmast herr Näsgårds inlägg som ett »ja-så». Det sade mig ingenting, och jag beklagar att herr Näsgård inte har kunnat bidra till att klara upp begreppen något närmare i dag. Av herr Gillström fick vi däremot en försäkran, som jag tror att man verkligen kan ta på allvar. Jag fann, när jag hörde honom, att även om det kvarstår någon divergens i uppfattning mellan reservanterna och utskottet, så kommer vi varandra ganska nära. Jag skulle dock vilja dra ut konsekvensen kanske något längre än vad utskottet har gjort och utifrån vad utskottet har skrivit säga, att med detta får motionerna anses vara besvarade. Om detta stått i klämman, hade vi kanske inte behövt ha dagens debatt, men å andra sidan kanske det inte skadat saken att också denna debatt fått föresiggå.

Jag har i varje fall nu kommit så långt, att för mig står det klart, att om utskottets utlåtande blir antaget, kommer det att bli en parlamentarisk beredning, och därmed har i varje fall jag fått så mycket av önskemålen i motionen uppfyllt, att jag kan förklara mig ganska nöjd. Vad jag har reagerat emot har varit tanken att komma in i en ordning, där man hade överlåtit åt en liten sluten krets att i fortsättningen bearbeta det material, som den militära sakkunskapen framlagt. Nu blir det inte så, utan det blir en beredning från riksdagen så sammansatt, hoppas jag, att olika uppfattningar kommer till tals och att följaktligen ärendet i fortsättningen får en allsidig behandling.

Jag har, herr talman, nu inte mycket mera att tillägga. Jag tror att vi har nått så långt med vad vi avsett i motionen, att jag åtminstone för min del kan avstå från att göra något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Alldeles som det sades — senast av herr Karl Andersson —

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

finns det mycket små anledningar att i dag ta upp en stor försvarspolitisk debatt. Detta därför att målsättningen för våra försvarsansträngningar är klar. Vi har bestämt oss, bestämt oss för att försvara hela landet; vi har bestämt oss för att försvara oss vid ett isolerat angrepp på vårt land och mot ett angrepp som ingår i ett större krig, i det senare fallet för att vinna den tid vi måste ha för att den hjälp, med vilken vi räknar, skall hinna komma fram.

Den militärtekniska och strategiska problemställningen är ingående belyst i överbefälhavarens utredning, som bygger på brett upplagda undersökningar, präglade av en glädjande realism liksom även av en glädjande vilja att, i den mån det med hänsyn till sekretesskäl är möjligt, tala rent ut med svenska folket.

Den statsfinansiella frågeställningen är behandlad i en parlamentarisk utredning så sent som i 1949 års försvarsutredning. Denna utredning, som leddes av den kanske skickligaste utredningsordförande vi har i landet, drev ett intensivt arbete, men man kan trots detta inte säga att resultatet blev så särskilt märkligt.

Vad vi nu har framför oss och vad statsutskottet har haft framför sig är en serie bedömningar av konkreta försvarsfrågor och av rikt- och huvudlinjerna för vår försvarspolitik.

Vad vi i dag diskuterar är således närmast det organisatoriska problemet, hur det skall vara möjligt att göra dessa bedömningar med tillräckligt stort inflytande för riksdagen. På den punkten har statsutskottet avgett ett förslag, som enligt dess uppfattning samtidigt garanterar behörigt inflytande för riksdagen och de ansvariga meningsriktningar, som där finns representerade, och nödvändig snabbhet i handlandet.

Det finns, såvitt jag vet, ingen som ifrågasätter de goda avsiktterna eller det goda syftet hos de socialdemokratiska motionärer som här har framträtt. Det finns däremot andra motionärer som man kanske inte kan se ur samma synpunkt. Det finns inte heller någon orsak, varför vi i det sammanhang, då vi

kan föra en konkret diskussion, inte skulle få möjlighet att ordentligt nöta våra uppfattningar och då naturligtvis även de uppfattningar, som de respektabla motionärerna har framfört, mot varandra.

Jag vill emellertid göra en liten observation i anledning av framför allt herr Svedbergs anförande. Såväl de robotvapen som de taktiska atomvapen, varom talas i överbefälhavarens utredning och om vilkas nödvändighet i en svensk försvarsordning vi är överens, är utpräglade försvarsvapen. De är tänkta att, när den tiden kommer att de står till förfogande, ingå i den svenska försvarsordningen uteslutande såsom ett militärt motmedel mot fientliga angrepp och med bestämt avgränsade taktiska uppgifter. Eftersom ingen har talat om anskaffande av massförstörelsemedel i modern bemärkelse, finns det ingen anledning för oss att se den svenska försvarsfrågan ur den synpunkten. Det enda vi kan säga är att en svensk nedrustning eller underlåtenhet att begagna vad som är möjligt för oss att begagna av den moderna teknikens uppfinningar icke utgör någon garanti för att massförstörelsemedel inte skulle kunna tänkas tillgripas mot oss.

Herr Svedbergs beskrivning av vad 1942 års försvarsberedning åstadkom var på intet vis uttömmande. Det stora och väsentliga som 1942 års försvarsberedning gjorde var, att den gav svenska folket en större försvarseffekt för de medel som ställdes till förfogande än kanske någon hade vågat hoppas på, innan beredningen hade börjat sitt arbete. Man bör också erinra sig att det svenska försvar, som till stor del tillkom som ett resultat av arbetet inom 1942 års beredning, fyllde en avgörande uppgift för det svenska folket och samhället.

Så borde jag väl, herr talman, liksom alla andra säga några ord om herr Öhman. Men när jag tänker närmare efter, förstår jag inte vad det skulle tjäna till. Jag har nämligen läst herr Öhmans anförande tidigare. Det var i en publikation som är än mera officiell än den som herr Öhman här åberopat. Den är

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

så officiell, att statsledningen inte endast bestämmer vilka koryföer som man skall kosta på en kliché, utan också i vilken ordning herrarna skall uppträda på klichén. Det är, herr Öhman, icke i utlandssvenskarnas tidning som jag har läst de tankar, åt vilka herr Öhman med furiös — jag ber de ärade stenograferna observera, att jag sade furiös och icke kuriös — vältalighet har givit uttryck. Det är kanske mera utlandsryssarnas tidning det gäller. Jag har också, herr talman, hört herr Öhmans anförande tidigare i radio, i en radio som möjligen har dubbelprogram men som framför allt har dubbelbottnade program, och jag har den känslan, att herr Öhman företräder den undre botten i dessa program.

Herr THUN (s):

Herr talman! Efter herr Gillströms sakliga anförande har jag inte anledning att någon längre stund ta kammarens tid i anspråk, men jag vill ändå på ett par punkter säga några ord.

Först vänder jag mig till herr Ohlon. Jag skulle gärna vilja ha en förklaring av ett yttrande, som kan förefalla rätt anmärkningsvärt. Herr Ohlon sade att den utredning, som utskottet föreslår, skall bli en mycket intim beredning. Jag vet inte, om herr Ohlon därmed avser, att det skall bli partiledarna som tillsammans med försvarsministern skall utreda denna fråga, eller vad han syftar till. Jag kan nämna att när vi diskuterade denna fråga i 1:a avdelningen, var vi nog på det klara med att den parlamentariska — om vi nu kallar den så — beredning, som skall komma till stånd, borde ha en sådan sammansättning att de olika synpunkterna i riksdagen på denna fråga kunde komma till uttryck. Det måste då vara av värde att i riksdagen få utsagt, att när en dylik kommitté tillsättes, hänsyn kommer att tas till de olika synpunkter som finnes företrädade inom riksdagen i försvarsfrågan.

Utskottet säger på ett ställe, att denna utredning icke bör vara bunden av begränsade direktiv eller förutsättningar.

Det är en mycket väsentlig sak och motsäger vad bland annat herr Öhman framhöll, då han sade att i och med dagens resonemang skulle principerna för utredningens arbete vara klarlagda. Denna beredning, som blir tillsatt, har tvärtom möjligheter att bedöma frågan efter de synpunkter, som den anser vara rimliga. Dess förslag kommer visserligen att bygga på det tekniska material, som redan är utarbetat, men därutöver har utredningen möjligheter att framlägga egna förslag. Dess arbete är alltså inte bundet vid bestämda förutsättningar.

Av bland andra herr Svedberg har i dag framhållits betänkligheter beträffande att det på den korta tid under innevarande år, som står till buds, skulle vara möjligt att framlägga ett förslag, som kunde föreläggas riksdagen till 1956. Han menar att det inte skulle vara möjligt att på denna korta tid kunna sakligt utreda hela frågan. Utskottet har emellertid skrivit mycket försiktigt i det avseendet och uttalat, att det är »önskvärt, att beredningens arbete påskyndas så, att detsamma kan slutföras under loppet av instundande höst». Utskottet säger alltså bara att det är »önskvärt», att arbetet klaras till i höst. Det får väl ändå tolkas på det sättet, att om beredningen med hänsyn till det omfattande materialet inte hinner slutföra sitt arbete till i höst, så får den fortsätta en bit in på nästa år. Jag för min del har i varje fall tolkat det så och anser inte att utskottet menat att utredningen skall vara så hårt bunden på denna punkt, att den eventuellt tvingas fuska igenom en del av sitt arbete bara för att kunna framlägga sitt betänkande före årets slut.

Herr Svedberg framförde vissa synpunkter beträffande atomvapnet, och herr Öhman var i ganska kraftiga ordalag också inne på den frågan. Överbefälhavaren talar ju i sin utredning och sammanfattning just om frågan om atomvapnet och de kemiska stridsmedlen. Spörsmålet berördes också något i 1:a avdelningens förberedande arbete. Min uppfattning är nog, att innan nå-

Ang. tillsättande av en parlamentarisk försvarsberedning

gonting vidtages i detta avseende, bör riksdagen ha möjligheter att säga sitt ord. Det är nämligen svårt att i dag dra gränsen mellan taktiska atomvapen och sådana atomvapen som är avsedda för anfallsändamål. Jag tror därför att vi i lugn och ro bör avvakta utredningen i detta hänseende. Jag tror inte att det dessförinnan kan ske någonting på detta område, som kommer att ställa riksdagen inför ett fullbordat faktum.

Detta är i stort sett vad jag har velat säga. Utskottets utlåtande har ju tidigare analyserats mycket ingående. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag under punkt 1.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Herr Svärd tyckte att det icke var nödvändigt att polemisera mot mig. Jag kan till kammarens förvåning ge herr Svärd fullkomligt rätt däri. Det avsnitt, som han ägnade mig, var både onödigt, fullkomligt osant och därmed även helt verkningslöst.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Herr Thun ställde en fråga till mig. Han frågade, om jag menade att i den beredning, som utskottet ifrågasatt, endast partiledarna skulle ingå. Nej, naturligtvis inte! Partiledarna har ju redan fått vidlyftiga informationer beträffande försvarsfrågans nuvarande läge. Försvarsministern annonserar ju också i propositionen, att sådana informationer skall lämnas även i fortsättningen, där så befinnes lämpligt. Nu har utskottet menat att det är lämpligt med fortsatta informationer, men inte bara till partiledarna, utan även till andra representanter, som har satt sig in i försvarsfrågans förutsättningar. Jag säger detta sista därför att det är viktigt, att det här inte blir någon långdragning.

I övrigt befinner jag mig i den angenäma situationen, att jag i motsats tydligen till herr Thun kan lita på att Kungl. Maj:ts regering kommer att sätta in lämpliga personer i denna beredning, och jag tycker att också herr Thun i det avsendet skulle kunna lita på sin egen ägandes regering.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Endast en replik till herr Svärd. I sitt anförande rekommenderade herr Svärd atomvapnet även såsom ett försvarsvapen, och han ansåg att det fanns all anledning att vi här i landet gick vidare för att tillvarata de resultat, som forskarna kan komma till på detta område.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att sakkunskapen räknat ut, att om vi kan utvinna 200 gram uran av ett ton skiffer, skulle det vid en exploatering av en tredjedel av våra skiffertillgångar vara tillräckligt för att under en tid av 2 000 år försörja oss med atomkraft för allmännyttiga ändamål. Jag ifrågasätter emellertid, herr talman, om atomvapnet är något försvarsvapen för en stat, som åberopar neutraliteten. Vid atomförsök i Stilla havet har man enligt tidningsuppgifter kommit till klarhet om att det är möjligt att åstadkomma 10 å 20 miljoner tons sprängverkan. I den amerikanska pressen har det tillkännagivits, att man räknar med att kunna få till stånd en sprängverkan på inte mindre än 60 miljoner ton. Jag undrar, om det kommer att finnas någonting kvar av vår planet, om de små staterna skall börja experimentera med atombomber i förening med vätebomber. Jag tror nog att våra försvarskostnader till försvarsvapen kan användas på annat sätt.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag nödgas upprepa, att det inte finns någon i detta land som ens har diskuterat tanken, att vi skulle med vårt försvar införliva atombomber. Det är inte den frågeställningen som är aktuell, utan vad det gäller är, huruvida vi — när och om det kan bli möjligt — skall med vårt försvar införliva någonting helt annat, nämligen det taktiska atomvapnet, i vars definition ligger att det uteslutande skall användas mot militära mål och endast för den händelse vi blir utsatta för angrepp.

Det är väl också nödvändigt att säga ytterligare några ord till herr Öhman. Vad jag tidigare yttrade gav honom möj-

Anslag till den frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.

lighet att framstå som en stor människa, som en saklig debattör och som den naturligtvis främste försvarsvän, som över huvud taget finns i vårt land. I lämpligt sammanhang borde man kanske föreslå kammaren att låta prägla en sådan där gipsmedaljong över herr Öhman, som vi kan se här och var på väggarna i detta hus, och att sätta upp den på ett passande ställe — t. ex. över ingången till riksdagskaféet.

Herr **HESSELBOM** (s):

Herr talman! Jag vill endast säga några ord angående det vi här har att diskutera, nämligen frågan om den fortsatta behandlingen av överbefälhavarens föreliggande förslag.

Jag vill då konstatera, att utskottets talesmän i denna debatt har deklarerat, att utskottet åsyftar en sådan utredning med parlamentarisk förankring som motionärerna har velat få till stånd — man må sedan kalla den beredning eller översyn eller någonting annat. Under sådana omständigheter har jag, herr talman, ingen anledning att vidhålla min reservation mot utskottets utlåtande på denna punkt, utan kan mot denna bakgrund instämma i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 45 och II: 52; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg, Lage*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifallas motionerna I: 45 och II: 52.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Öhman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;
Nej — 17.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 2—58

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59

Anslag till den frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Armén: Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 2 300 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Osvald* (I: 328) och den andra inom andra kammaren av herrar *Sjölin* och *Strandh* (II: 398), hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte höjas med 66 000 kronor (alternativt 40 000 kronor) till 2 366 000 kronor (alternativt 2 340 000 kronor).

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört bland annat:

»Utskottet ifrågasätter lämpligheten av att ändringar vidtagas i de till försvarets frivilligorganisationer nu utgående anslagen, innan statsmakterna ha tagit ställning till det av överbefälhavaren framlagda förslaget rörande krigsmak-

Anslag till det frivilliga skytteväsendet

tens fortsatta utveckling och till den avvägning mellan de olika frivilligorganisationerna, som därvid torde komma under bedömande. Överbefälhavaren har i sitt yttrande över dessa organisationers framställningar om höjda statsbidrag för nästa budgetår givit uttryck åt samma uppfattning, som även delas av departementschefen.

Av det anförda följer, att utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning. De förberörda motionerna I: 328 och II: 398, såvitt nu är i fråga, avstyrkas alltså av utskottet.

Åberopande det anförda hemställer utskottet, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 328 och II: 398, såvitt nu är i fråga, till Armén: Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 2 300 000 kronor.»

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Sundelin, Aastrup, Ståhl* och *Svensson* i Ljungskile samt fröken *Elmén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 328 och II: 398, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 2 340 000 kronor.

Herr **AASTRUP** (fp):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr **NÄSGÅRD** (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen;

och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 60

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 61

Anslag till det frivilliga skytteväsendet

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 1 625 000 kronor.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *Persson* i Norrby m. fl. väckt motion (II: 411) hemställts, att förevarande anslag måtte uppföras med 1 725 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten yttrat:

»Av skäl, som utskottet anført under punkt 59 i det föregående, finner utskottet sig icke böra förorda höjning av nu ifrågavarande anslag. Det motionsvis gjorda yrkandet avstyrkes alltså.

Utskottet förutsätter liksom föregående år, att Kungl. Maj:t vid fördelningen av anslaget har sin uppmärksamhet riktad på att beträffande underhållet till skjutbanor säkerhetssynpunkterna tillgodoses i största möjliga omfattning.

Utskottet hemställer, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 411, till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 1 625 000 kronor.»

Reservation hade anförts av herrar *Boman, Sundelin, Aastrup, Ståhl* och *Svensson* i Ljungskile samt fröken *Elmén*, vilka ansett, att första stycket i utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Utskottet anser sig icke böra förorda höjning av nu ifrågavarande anslag. Det motionsvis gjorda yrkandet avstyrkes alltså.»

Anslag till Lottaorganisationen — Om tryggande av importen av vissa alkoholfria drycker

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den framförda reservationen.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 62—142

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 143**Anslag till Lottaorganisationen**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lottaorganisationen för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

Vidare hade i de likalydande motionerna I: 328 av herr *Osvald* och II: 398 av herrar *Sjölin* och *Strandh* hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte höjas med 40 000 kronor till 640 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 328 och II: 398, såvitt nu vore i fråga, till Lottaorganisationen för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Boman*, *Sundelin*, *Aastrup*, *Ståhl* och *Svensson* i Ljungskile samt fröken *Elmén* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskot-

tet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 328 och II: 398, såvitt nu vore i fråga, till Lottaorganisationen för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 640 000 kronor.

Herr AASTRUP (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 144—154

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 155

Lades till handlingarna.

Om tryggande av importen av vissa alkoholfria drycker

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av väckta motioner om tryggande av importen av alkoholfria drycker, tillverkade av druvor.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 135 av herr *Englund* m. fl. och II: 249 av herr *Rimmerfors* m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t förordas överläggningar med Vin- och spritcentralen i syfte att

Om tryggande av importen av vissa alkoholfria drycker

trygga importen till den svenska marknaden av högklassiga alkoholfria drycker, tillverkade av druvor.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 135 av herr Englund m. fl. och II: 249 av herr Rimmerfors m. fl. om tryggande av importen av alkoholfria drycker, tillverkade av druvor, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Söderquist*, *Kristensson* i Osby och *Sjölin*, vilka, under åberopande av innehålllet i de likalydande motionerna I: 135 av herr Englund m. fl. och II: 249 av herr Rimmerfors m. fl., ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville upptaga överläggningar med Aktiebolaget Vin- och spritcentralen i syfte att trygga importen till den svenska marknaden av högklassiga alkoholfria drycker, tillverkade av druvor.

Herr SÖDERQUIST (fp):

Herr talman! I den motion, som avses med det nu behandlade utskottsbetänkandet, framhålles, att man i den nya nykterhetspolitiken märker en strävan att bereda de alkoholfria festdryckerna större utrymme i sällskapslivet. Detta har bl. a. tagit sig det uttrycket, att det i 48 § rusdrycksförsäljningsförelörden stadgas, att vid utskänkning av rusdrycker alkoholfria drycker skall finnas att tillgå i tillfredsställande urval. Det framhålles vidare, att sådana numera är föremål för påtagligt intresse även från de alkoholbrukare, som vid vissa tillfällen är benägna att avstå från vinförtäring, exempelvis inför förestående bilkörning. Det är väl uppenbart, att en sådan benägenhet i hög grad skulle främjas, om man kunde räkna med förstklassiga ersättningsdrycker. Som sådana måste givetvis de alkoholfria drycker, som tillverkas av druvor, komma i förgrunden. Förnämliga sådana finns i Schweiz, Tyskland och Frankrike, men de har hittills inte alls eller endast i anmärkningsvärt liten omfattning stått

till buds på den svenska marknaden. Av denna erfarenhet att döma synes den privata importverksamheten på detta område inte ha varit särskilt aktiv. Den relativa begränsning av importmängden, med vilken man till en början måste räkna, och vissa andra omständigheter gör det knappast antagligt, att man har att vänta någon nämnvärd stegring av denna privata aktivitet.

Motionerna syftar till att, såsom ett led i aktuella strävanden inom nykterhetspolitiken, möjligheter skapas till vidgad import av högklassiga alkoholfria drycker, som tillverkats av druvor. Motionärerna anser, att detta syfte kan nås genom att det statliga partihandelsbolaget för rusdrycker vid sidan av privata importörer upptar import av alkoholfria kvalitetsdrycker. I enlighet härmed förordas skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att överläggningar i ämnet skall upptagas med Aktiebolaget Vin- och spritcentralen.

Utskottet, som avstyrker motionen, erinrar om att riksdagen nyligen beslutat vissa åtgärder för att främja ett alkoholfritt umgängesliv, och menar att man bör avvakta resultatet härav liksom utvecklingen av handeln med alkoholfria drycker, innan det i motionen väckta spörsmålet upptages till behandling. Man torde vidare vid utskottsbehandlingen ha uttalat den åsikten, att den bristande tillgången på alkoholfria festdrycker beror på den svaga efterfrågan. Blir det större efterfrågan, så ökas också tillgången, har det sagts. Naturligtvis kan man resonera så, men, herr talman, man torde lika väl kunna hålla för sant, att om tillgången på en vara — kvalitativt och kvantitativt — är god, så blir också efterfrågan stor.

Det förefaller vara rimligt, att man gör vad som kan göras i det här sammanhanget. Vad som föreslås i motionen är enligt många mening en ytterligt önskvärd åtgärd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig, herr Kristensson och herr Sjölin avlämnade reservationen, vilket innebär bifall till motionen.

Om tryggande av importen av vissa alkoholfria drycker

Herr SNYGG (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten anser givetvis liksom reservanterna, att allt bör göras för att främja tillgången på goda alkoholfria drycker, tillverkade av druvor. Även detta slag av drycker bör finnas i landet, men vi är inte övertygade om att det är riktigt att gå den av motionärerna anvisade vägen, varigenom det skulle uppdragas åt Vin- och spritcentralen att ta hand om importen av sådana drycker.

Jag vill erinra om att riksdagen tidigare i år på förslag av Kungl. Maj:t har beviljat anslag till upplysningsverksamhet och för understödande av alkoholfria restauranger, vilket allt skett för att främja användning av alkoholfria drycker vid festlig samvaro.

Utskottet anser, att man bör avvakta resultatet av dessa åtgärder, innan riksdagen tar något initiativ i frågan. Det är väl ändå så, att om det uppstår efterfrågan på alkoholfria drycker, kommer den fria handeln att begagna de möjligheter som finns för att trygga en import av detta slag. Om då statsmakterna i förväg skulle ha engagerat sig i denna sak, tror vi inom utskottet att detta kanske skulle motverka det syfte, som vi egentligen vill främja, och vi anser, att det är bättre att avvakta, om det inte på den fria handelns område kan komma att vidtas sådana åtgärder, att det blir en god tillgång till just det slag av drycker det här är fråga om.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Denna fråga gäller importen av alkoholfria drycker, tillverkade av druvor. Motionärerna föreslår här en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att överläggningar i ämnet skall uppdragas med Aktiebolaget Vin- och spritcentralen.

När vi inom utskottet fattade vårt beslut, var vi fullt överens om att det säkerligen inte skulle tilltala nykterhetsvännerna att stå i kö på spritbolaget för

att köpa dessa alkoholfria drycker, utan vi ansåg att dessa drycker borde tillhandahållas i den fria handeln. Så länge vi inte har någon fri försäljning av rusdrycker, bör man ur försäljningssynpunkt skilja mellan dessa båda slag av drycker. Jag anser nog att det är av vikt att vi får in goda alkoholfria drycker, men jag tror att den enskilda handeln är bäst lämpad när det gäller försäljningen av dessa drycker, och jag tycker inte att man bör blanda in staten så mycket i det här fallet. Av denna anledning har vi avstyrkt förevarande motioner, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ENGLUND (fp):

Herr talman! Det finns en amerikansk undersökning, som är gjord, inte av nykterister utan av en vetenskaplig skola, som är finansierad av alkoholkapitalet, om faktorerna bakom alkoholbruket. Den konstaterar, att ungefär hälften av alla alkoholkonsumenter dricker inte därför att de uppskattar varorna, utan därför att socialtrycket på den punkten är så starkt. Svenska siffror skulle måhända ge ett något avvikande resultat, men storleksordningen skulle förmodligen vara ungefär samma.

Det är således en mycket viktig bestämelse vi har i vår nya rusdrycksförsäljningsförordning, den som stadgar, att alkoholfria drycker i tillfredsställande urval skall vara tillgängliga vid spritutskänkning. Riksdagen har nyligen, såsom det här erinrats om, funnit angeläget att de alkoholfria dryckerna får ökad användning och har anslagit inte mindre än 200 000 kronor för att realisera detta önskemål. Men jag är ganska övertygad om att i fall man inte vidtar ytterligare åtgärder av i huvudsak den struktur som här har föreslagits, är dessa pengar bortkastade.

Med anledning av vad finansministern sade — om jag inte misstar mig — i den tidigare debatten, nämligen att han hade bjudit sina sina gäster på alkoholfria drycker och att de hade varit synnerli-

Om trygghet av importen av vissa alkoholfria drycker

gen förtjusta, vill jag säga att jag hoppas att finansministern inte är så lätt-trogen i andra sammanhang. Jag har nämligen hört någon av finansministerns gäster säga, att de blev bjudna på en odrickbar, sötslig soppa. Det var således inte någonting som passade dennes gom. Detta var en mycket värtalig man, och andra ger förmodligen inte lika värtaliga uttryck åt sin mening. Men jag skulle tro att det råder en allmän mening att vad som hittills i allmänhet av nykterister bjudes vana vinkonsumenterna är ganska otillfredsställande.

Över huvud taget visar det sig, att det här är fråga om två uppgifter. Den ena är att tillgodose nykteristerna och deras gommar, och i det hänseendet finns det redan ett ganska tillfredsställande urval. Men jag har försökt att på den svenska marknaden driva upp en alkoholfri druvsaft, som har egenskapen att i smakhänseende motsvara ett torrt vin, sådant vinkonsumenterna älskar. Jag har sökt i de mest välnommerade affärer, men det har varit omöjligt. Något sådant finns tydligen inte i den svenska marknaden, men det finns utomlands. Den svenska importen är således hittills otillfredsställande, och det gäller att få in varor som kan tillgodose sådana alkoholkonsumenterna som i vanliga fall dricker vin men som icke vill göra det när de skall köra bil eller har någon viktig uppgift att fylla. Sådana personer är kräsna. Det fanns ett justitieråd för några år sedan, som band in matsedlarna till de middagar han varit med på och i fantasien genomlevde de tidigare njutningarna. Nykteristerna har nog inte nått så långt i kultur på detta område, att de skulle komma på den idén, och det är därför inte så viktigt, vad de får. Det är endast viktigt att de, när de serveras på en restaurang, får något alternativ till vinternerna. De flesta av dem, i varje fall ett mycket stort antal av dem, klarar sig, om de får den gamla hederliga Gravensteiner, som fanns redan i min gröna ungdom.

Nu har någon ironiserat över att jag och andra liberaler har föreslagit att Vin- och spritcentralen skulle ha hand om im-

porten. Ja, det är en liberal tradition att vara socialist på den här punkten. Göteborgssystemet har införts av en liberal, Vin- och spritcentralen har införts av en liberal, och sundsvallssystemet har införts av en liberal. Vill man ha ett prov på ett rent odoktrinärt övervägande i fullkomlig parallell till motionärernas yrkande, så kan man se efter hur det gick till, när statens järnvägar infördes. Det är intressant att läsa debatterna i den frågan. Då fanns det inga socialister här i landet, men man övervägde: Kan den privata företagsamheten väntas sätta in på denna punkt? Man fann då, att det inte kunde väntas ske i fråga om järnvägarna. När det nu ifrågavarande problemet inte kunnat lösas av den privata handeln under de rätt många år som gått och när man därtill överväger, att det alltid kommer att bli fråga om en liten artikel, som dessutom, om det skall bli ett urval, måste samlas ihop från olika vindistrikt där sådana här varor framställs som en biprodukt vid vintillverkningen, är väl ingenting naturligare än att man överläter det uppdraget åt Vin- och spritcentralen, som har monopol på vinimporten. Om vi hade ett privat företag, som bearbetade en stor marknad med en liten produkt som det vore angeläget att få in, skulle man väl lita till det företaget och inte skapa ett särskilt organ för att få in den lilla biprodukten.

Jag tycker nog således, herr talman, att det vore rimligt, om man i konsekvens med det beslut som fattats om att dessa drycker skall finnas på restaurangerna såge till att de också importeras, så att restauratörerna kan fylla de krav som nu ställs och inte hänvisar till att det inte finns något urval. Jag måste betrakta det som mycket anmärkningsvärt, att bevillningsutskottets ordförande, som också är en inflytelserik ledamot av Vin- och spritcentralens styrelse, icke velat vara med om denna enkla, arbetsmässigt obetydliga men för Vin- och spritcentralen naturliga nykterhetsinsats.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Om tryggande av importen av vissa alkoholfria drycker

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på någon diskussion om statsdrift contra privat företagsamhet, och jag kan inte heller med samma sakkunskap som herr Englund talat om den betydelse som tillhandahållandet av de drycker det här är fråga om har för utvecklingen av ett nyktert umgängesliv. Men jag kan inte undgå att göra en liten reflexion med anledning av dagens debatt. I andra sammanhang försöker vi befrämja avsättningen av den svenska frukten och sådana varor som tillverkas av den. Om jag inte minns fel, beslöt vi för någon tid sedan att stödja tillverkningen av svenska fruktdrycker och på det viset tillföra marknaden drycker som kunde ersätta alkoholdrycker i umgängeslivet. Jag tycker att det är ett dåligt sammanhang mellan detta beslut och de strävanden som reservanterna här har gjort sig till talesmän för, och jag tycker att ett bifall till reservationen skulle vara ett egendomligt sätt att stödja den svenska fruktodlingen.

Herr SNYGG (s):

Jag begärde ordet med anledning av herr Englunds anförande, i vilket han mycket kraftigt underströk att det skulle vara naturligt att Vin- och spritcentralen hade hand om just denna import. Vi i utskottet finner inte detta vara så naturligt. Vad som talar däremot är först och främst att Vin- och spritcentralen har affärskontakter endast med systembolagen och med restaurangerna. Dessa skulle alltså kunna skaffa ifrågasvarande alkoholfria drycker från Vin- och spritcentralen. Vi har ifrågasatt, om det skulle vara en så lycklig anordning att tillhandahålla alkoholfria drycker på systembolagen, så att de människor som vill köpa dessa blev tvingade att vända sig dit för att komma i besittning av dem. Det naturliga är väl att dessa drycker tillhandahålls i den fria handeln och får köpas i de frukt- och livsmedelsaffärer som handlar med sådana varor.

Nu säger herr Englund att kravet på att få in i landet goda alkoholfria dryc-

ker har framställts inte för nykteristernas skull, ty de nöjer sig med en vara av sämre smakbeskaffenhet, utan med hänsyn till de människor som normalt brukar dricka vin och som därför ford- rar en dryck, som i smakavseende mäter sig med de drycker de annars är vana att dricka. Det är möjligt att det ligger någonting i detta. Men jag skulle tro att när det gäller den kategori av människor, som vanligen dricker vin, vill de ha en dryck som inte bara i fråga om smaken är jämförlig med vanliga viner, utan även ger samma stimulans som dessa, och det vill väl inte herr Englund att de skall få.

Herr ENGLUND (fp):

Herr talman! Med mitt yttrande om nykteristerna och de andra har jag bara velat betona att frågan om dryckerna inte har den centrala ställning i nykteristernas värdeskala som den har i alkoholbrukarnas. För nykteristerna är det inte så betydelsefullt, om de får drycker av den ena eller andra kvaliteten, men naturligtvis är det bra om även de kan få goda drycker. Men om vi nu skall kunna genomföra parollen om nykterhet vid ratten är det ju av stor vikt att man verkligen kan få de redan förefintliga alkoholbrukarna att inse att det finns förstklassiga ersättningsvaror.

I Vin- och spritcentralen finns ju, herr talman, ett halvt dussin herrar som dagligen sitter och prövar de viner som importeras, tar en droppe på tungan och spottar ut den, och så avger ett värdeomdöme om vinet. De männen har verkliga kvalifikationer på detta område. Säkert finns det inga män i detta land som skulle kunna fälla ett lika pålitligt omdöme om med dem jämbördiga drycker utan alkohol. Vin- och spritcentralen är således alldeles särskilt kompetent att ta hand om denna uppgift, om den bara ville. Men det anmärkningsvärda är att så snart det förväntas av Vin- och spritcentralen eller Riks-Sara — det andra företag som här kommer i fråga — att de skall göra någon nykterhetsinsats, har de alla möjliga svepskäl att komma med för att slippa ifrån den.

Om tryggande av importen av vissa alkoholfria drycker

Sedan vill jag säga till herrar Elofsson och Snygg att det i motionen icke framläggts något förslag om att ifrågavarande drycker skall distribueras genom spritbutikerna. Den tanken är släppt. Vad motionärerna däremot föreslår är att det skall finnas ett statligt importorgan, med vilket allmänheten icke skulle komma i kontakt men som tillhandahåller drycker vilka distribueras genom de vanliga affärerna och framför allt genom restaurangerna. Dessa får ju köpa alla sina viner hos Vin- och spritcentralen enligt de regler som nu gäller, och det vore naturligtvis mycket lämpligt att de samtidigt där kunde köpa de alkoholfria drycker som skall vara föremål för användning inom restaurangen. Rent organisatoriskt sett är detta således, herr talman, en överlägsen anordning både i importledet och i partihandelsledet.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

När herr Englund här talade om att det bära gällde att få tillgång till spritcentralens experter för att kunna avgöra, om det alkoholfria vinet är gott eller inte, så vill jag säga att också det argumentet diskuterades i utskottet. Herr Englund berättade om att de där experterna tar en mun och spottar ut, och så tar de en mun till och spottar ut den också. Ja, herr Englund, om man tagit en mun av vin som innehåller alkohol, får man skölja munnen förfärligt noga, om man sedan skall kunna avgöra hur det vin smakar, som inte innehåller alkohol. Det var med tanke på detta som vi i utskottet ansåg att man inte borde gå den väg som motionärerna föreslagit.

Sedan skulle jag också vilja framhålla att vi har så mycket gott alkoholfritt fruktvin i vårt land att folk mycket väl kan tillfredsställas med det. Men det var någon som sade till mig att det borde vara olika färger på vinet, så att nykteristerna inte alltid behövde demonstrera att de satt och drack fruktsaft då den hade en annan färg än vanligt vin. Den saken kunde man väl alltid försöka ordna även när det gäller de svenska frukt-

dryckerna, om nu detta skulle ha någon betydelse.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att ännu en gång få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Söderquist begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Svärd begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 29.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. promilletalet för skogsvårdsavgiften

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1955 skall utgå.

I detta betänkande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående skogsvårdsavgiften besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1955 utgå med en och en halv promille.

Reservation hade anförts av herrar *Velander* och *Hagberg* i Malmö, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående skogsvårdsavgiften besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1955 utgå med en promille.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Vid utskottets betänkande beträffande Kungl. Maj:ts förslag att skogsvårdsavgift även för år 1955 skall utgå med 1,5 promille har fogats en reservation av herrar *Velander* och *Hagberg* i Malmö, vari hemställdes att riksdagen måtte besluta att skogsvårdsavgiften skall sänkas till en promille av taxeringsvärdet för skogen. Då detta ärende vid senaste årens riksdagar ju har varit föremål för ingående debatter, skall jag inte trötta kammaren med att lämna någon längre motivering för denna reservation. Jag vill endast framhålla att vi inom högerpartiet vid införandet av denna beskattning ansåg att den utgjorde en orättvis belastning av skogsnäringsen vid sidan av den utgående fastighetsskatten. Denna uppfattning har vi alltjämt. I och med att taxeringsvärdena för några år sedan höjdes med cirka 70 procent har ju denna skatt vid oförändrat promilleuttag medfört att skogsägar-

na fått erlägga cirka 3,2 miljoner kronor mer i skatt. Vi har icke velat vara med om denna ytterligare belastning och har därför återkommit med våra krav på att skogsvårdsavgiften skall uttas med endast en promille, vilket medför att det inte blir någon ökning av denna skatt trots de höjda taxeringsvärdena.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag nu har anfört yrkar jag bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen av herrar *Velander* och *Hagberg* i Malmö.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Utskottet skrev för några år sedan att det ansåg att de genom denna avgift ökade statsinkomsterna skulle kunna användas till en viss höjning av utgifterna för skogsvården. I statsverkspropositionen meddelas, vill jag minnas, att den ökning av utgifterna som behållandet av den halva promillen skulle innebära ungefärligen motsvaras av en uppräknig av anslagen för den skogsvårdande verksamheten; dessa har höjts med ungefär samma belopp, cirka 2,7 miljoner kronor. Då dessa medel helt och hållet går till ett ändamål som ligger i deras intresse vilka betalar denna avgift, har utskottet inte kunnat finna annat än att en avgift på 1,5 promille fortfarande bör utgå.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Magnusson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. fortsatt uttagande av prisutjämningsavgift m. m.

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Magnusson* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 111;

Nej — 14.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. fortsatt uttagande av prisutjämningsavgift m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 11 februari 1955 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 72, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1956 att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift samt att godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter.

Till utskottets behandling hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

a) de likalydande motionerna I: 401 av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Wehtje* samt II: 498 av herrar *von Seth* och *Östlund*, vari hemställdes, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 72, i vad densamma avsåge fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att för tiden t. o. m. den 30 juni 1956 uttaga prisutjämningsavgift;

b) de likalydande motionerna I: 404 av herr *Anders Johansson* m. fl. och II: 502 av fru *Sandström* m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte

1. avslå det av Kungl. Maj:t i proposition nr 72 begärda bemyndigandet att meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t snarast måtte vidtaga åtgärder för tillsättande av styrelse för skogsvårdsfonden; samt

c) de likalydande motionerna I: 405 av herr *Pålsson* m. fl. och II: 503 av herr *Ericsson* i Näs m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att av under år 1951 influtna prisutjämningsavgifter för pappersved och pappersavfall 200 000 kronor skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att användas till forskning rörande gödsling av skogsmark med näringshaltigt avfallsvatten i enlighet med motionernas syfte.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 72 samt med avslag å de likalydande motionerna I: 401 av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Wehtje* samt II: 498 av herrar *von Seth* och *Östlund* ävensom de likalydande motionerna I: 404 av herr *Anders Johansson* m. fl. och II: 502 av fru *Sandström* m. fl., sistnämnda båda motioner i vad avsåge det däri framställda avslagsyrkandet,

1) lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30

Ang. fortsatt uttagande av prisutjämningsavgift m. m.

juni 1956 att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift; samt

2) godkänna vad departementschefen föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter; även som

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 404 av herr Anders Johansson m. fl. och II: 502 av fru Sandström m. fl., i vad desamma ej behandlats under A, samt

2) de likalydande motionerna I: 405 av herr Pålsson m. fl. och II: 503 av herr Ericsson i Näs m. fl.,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfördt och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) beträffande utskottets hemställan under punkten A 1 av herrar *Spetz, Söderquist, Velande, Kristensson* i Osby, *Hagberg* i Malmö, *Sjölin* och *Anderson* i Sundsvall, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 401 av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Wehtje* samt II: 498 av herrar *von Seth* och *Östlund* även som vad i de likalydande motionerna I: 404 av herr *Anders Johansson* m. fl. och II: 502 av fru *Sandström* m. fl. anförts rörande det ifrågasatta bemyndigandet, ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:s förevarande proposition nr 72, såvitt densamma avsåge fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att för tiden till och med den 30 juni 1956 meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift;

II) beträffande utskottets hemställan under punkten B 1 av herrar *Spetz, Söderquist, Kristensson* i Osbo, *Sjölin* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte vidtaga

åtgärder för tillsättande av styrelse för skogsvårdsfonden.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Till detta betänkande från bevillningsutskottet är fogade två reservationer. Den första avser en principiell fråga och den andra en praktisk sak.

I den principiella frågan förhåller det sig på det sättet att bevillningsutskottet för sin del har tillstyrkt ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att till och med den 30 juni 1956 meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift. Från folkpartiets och högerns sida har i motioner yrkats avslag på detta bemyndigande. Vi anser att riksdagen i princip icke bör lämna sådana bemyndiganden under andra förhållanden än när det är extraordinära besvärligheter, omställningssvårigheter, såsom det var omedelbart efter krigets slut. Vi menar att riksdagen bör bevaka sin beskattningsrätt och inte lämna dylika bemyndiganden åt Kungl. Maj:t.

I den andra punkten rör det sig om en praktisk sak. Det är frågan om en begäran hos Kungl. Maj:t att tillsätta styrelse för den s. k. skogsvårdsfonden. Utskottet säger i sitt utlåtande att motionärerna och reservanterna här skulle bygga sitt ståndpunktstagande på ett missförstånd. Det står nämligen i motionen att dessa medel skulle tas i anspråk med början från 1958, medan det däremot skulle vara år 1962. I själva verket är 1962 det år då dessa medel senast skall tas i anspråk. Innan dess skall styrelsen för denna fond göra en utredning om och en planläggning hur dessa medel skall användas. Det är ju alldeles uppenbart att en sådan planläggning inte är gjord på en eftermiddag. När 1962 är den tid då enligt bestämmelserna dessa medel senast skall tas i anspråk, betyder det i själva verket att Kungl. Maj:t har möjlighet att redan i morgon dag besluta om disponerande av viss del av denna fond.

Nu kan man göra den invändningen att fonden är avsedd att användas i konjunkturutmätande syfte. Pengarna skall

Ang. fortsatt uttagande av prisutjämningsavgift m. m.

alltså användas vid nedåtgående konjunkturer. De skogliga organ, som redan för två år sedan begärde att en styrelse skulle utses för fonden, har motiverat detta med att en viss del av fonden skulle kunna användas för skoglig forskning. Det förefaller mig åtminstone som om detta skulle vara ett sådant ändamål, som ej skulle kunna påverka konjunkturerna. Om den skogliga forskningen redan nu finge möjlighet att på det stora forskningsfält, som den har sig anvisat, lägga ned större kraft och mera arbete, skulle det ej kunna verka inflationsdrivande på något sätt. Bevillningsutskottet uttrycker i år liksom i fjol en förhoppning om att Kungl. Maj:t, när tidpunkten är inne, föranstaltar om tillsättande av denna styrelse. Bevillningsutskottet vill inte uttrycka någon som helst egen uppfattning om när denna tidpunkt är inne. Enligt reservanternas uppfattning är tidpunkten redan inne, alldenstund underhandlingar pågår rörande överflyttning av vissa medel från länsstiftelsefonderna till anslag för skoglig forskning, och det förefaller mig uppenbart att man vid dessa underhandlingar skulle ha nytta av att veta, hur stor del av skogsvårdsfonden som eventuellt kunde disponeras för denna forskning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall i fråga om punkt A) 1) till reservation nr I och i fråga om B) 1) till reservation nr II i detta utskottsutlåtande.

Herr WEHTJE (h):

Herr talman! När handelsministern i proposition nr 72 ånyo tagit upp frågan om fortsatt bemyndigande att uttaga prisutjämningsavgift, har det helt visst förvånat många. Fullmakten har inte utnyttjats sedan 1952. Man kan inte heller peka på några förhållanden, som inom överskådlig tid skulle göra det sannolikt att så exceptionella omständigheter inträder, att regeringen skulle behöva inskrida mot att höga utlandspri- ser på vissa av våra exportvaror verkar prisstegrande här i landet.

Skulle vi bli ställda inför en sådan ut-

veckling, får vi helt visst tid på oss att då besluta om vad som skall göras och vilka fullmakter riksdagen vill lämna regeringen. Marknadsutvecklingen ändrar sig ej så radikalt från den ena dagen till den andra. Försäljningen av de varor som det här är fråga om sker alltid på viss sikt, och den exceptionella prishöjning, som det här skulle vara fråga om, kommer ej som en tjuv om natten. Det finns därför ingen anledning för oss att ligga i ständig alarmberedskap.

I de diskussioner som förts under tidigare år, då denna fråga om uttagande av prisutjämningsavgift varit under behandling, och det är nu hela tio år, har fördelar och olägenheter av åtgärden som sådan blivit belysta. Vore det ej skäl att ordna så att riksdagen fick tillfälle att pröva saken, när man ser hur förhållandena vid det tillfälle gestaltar sig då ett behov verkligen kan föreligga.

Den nu föreliggande fullmaktslagen är till sin utformning mycket allmänt hållen, och det är naturligtvis långt ifrån tillfredsställande. Det säges helt kort och gott att regeringen äger förordna om uttagande av en avgift, »när behov därav ur prispolitiska synpunkter prövas föreligga». Jag skall inte nu närmare utlägga vilka möjligheter en så vag försättning verkligen kan ge, men det är inte svårt att föreställa sig detta.

Med detta har jag inte någon anledning uttala vare sig förtroende för eller misstroende mot regeringen. Jag vill bara peka på vad som verkligen kan ligga i en sådan fullmakt. Den skulle ju kunna tillämpas under förhållanden som riksdagen inte alls har avsett.

Herr talman! Om man nu inte kan redovisa några sannolika skäl för att denna fullmaktslag bör förnyas, är det väl ingen anledning att lämna en sådan fullmakt. Det kan inte vara någon mening att utrusta regeringen med permanenta fullmakter för eventualiteter, som inte klart definieras.

Herr talman! Jag ber med dessa ord få yrka bifall till den vid utskottets betänkande avgivna reservationen under I).

Ang. fortsatt uttagande av prisutjämningsavgift m. m.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Jag vill passa på, när handelsministern är närvarande, att rikta en vädjan till honom i frågan om konjunkturutjämningsavgifternas användning. Departementschefen har i propositionen erinrat om att »en utredning pågår rörande möjligheterna att för central skoglig forskning utnyttja konjunkturutjämningsavgiftsmedel, vilka enligt ingångna överenskommelser skall disponeras av vissa länsstiftelser för det enskilda skogsbruket». Dessa konjunkturutjämningsavgifter har till huvudsaklig del kommit från Norrland och Värmland, och det är då rimligt att de sedan också skall komma till användning för lokala ändamål i just de trakter, varifrån de har kommit. Jag hoppas att handelsministern är försiktig på denna punkt och inte tar för mycket ur dessa länsfonder till central skoglig forskning. Jag är naturligtvis inte emot att något av dessa pengar får användas till ett sådant ändamål som utredning och försöksverksamhet angående klenvirkets utnyttjande, men jag vill kraftigt understryka, att dessa fonder är ytterst nödvändiga för de län som har dem. Medlen får användas ganska fritt, bl. a. som bidrag till skogsvägsbyggen, ett ändamål som har en mycket stor aktualitet i dessa tider.

För övrigt har jag, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Denna fullmakt är ju, som alla talare har sagt, avsedd att användas av Kungl. Maj:t blott under exceptionella förhållanden, vid starka pristegringar på exportprodukter som kan befaras driva fram inflatoriska verkningar här i vårt land. Man tycks också vara ense om att åtgärder bör vidtagas, därest ett sådant förhållande inträffar. Det hela inskränker sig egentligen till frågan om hur man skall beräkna risken. Man kan säga att det inte finns någonting som talar för att ett sådant behov nu föreligger. Jag kan instämma i

det. Det föreligger inte några sådana tecken nu, men det kan komma plötsligt, snabbt och överraskande. Kanske inte direkt som en tjuv om natten, men med rätt ringa varsel kan det vara över oss. Om sådant skulle ske, kan det vara nödvändigt och önskvärt att Kungl. Maj:t har en fullmakt för att snabbt kunna vidtaga åtgärder. Vi vet att det eljest kommer att bero på om riksdagen är samlad eller inte, det skall bli remissbehandling, och förslaget skall sedermera kalfatras i riksdagen, något som i och för sig är lyckligt men som fördröjer igångsättandet av åtgärderna. Det kan därför finnas skäl att i fortsättningen liksom hittills ge Kungl. Maj:t denna fullmakt under åberopande av att den gäller för exceptionella förhållanden.

Man talar här om att detta är en inskränkning i riksdagens beskattningsmakt och att det inte bör ges en fullmakt på denna punkt. Men denna fullmakt ges för ett år. Hittills har det varit ett år i sänder, och så är fallet också i år. Fullmakten skall gälla till den sista juni 1956, och den gives under riksdagens stränga bevakning. Jag tror att både herr Spetz och herr Wehtje kan intyga, att de nog skall bevaka Kungl. Maj:t, och denna bevakning sker också från majoritetens sida. Jag skulle vilja se den Kungl. Maj:t, som använder denna fullmakt utan att kunna påvisa verkligt starka skäl.

Jag tror att Kungl. Maj:t har större respekt för riksdagen än både herrar Spetz och Wehtje inbillar sig. Men fullmakten bottnar i förtroende. Och majoriteten har förtroende, det förtroende som herrar Spetz och Wehtje saknar gentemot Kungl. Maj:t. Det är intet att göra däråt. Herrarna får leva kvar i sitt misstroende och älta det så långt herrarna vill. Under den starka bevakning, som Kungl. Maj:t säkerligen är utsatt för, är det ingen risk att fullmakten kommer att användas utom i ett verkligt exceptionellt läge. Detta om den principiella frågan.

Herr Spetz talade också om den praktiska saken, där folkpartiets represen-

Ang. fortsatt uttagande av prisutjämningsavgift m. m.

tanter har gjort en framställning om att Kungl. Maj:t omedelbart skall tillsätta styrelse för skogsvårdsfonden. Jag vill erinra om att dessa medel skall tas i anspråk senast med ingången av året 1962. Det är sex och ett halvt år till dess. Vidare är det ju stadgat, att de skall användas när det ur konjunktursynpunkt finnes lämpligt. Tankegången har väl varit den, att man i en konjunkturbedgång, då man behöver sätta i gång arbeten, skulle kunna använda medlen för skogsvårdande arbeten. Detta är det första syfte som här föreligger, och vi kan väl ändå vara ense om att det för närvarande inte finns någonting som vittnar om att vi står inför en sådan konjunkturbedgång, att dessa skogsvårdande åtgärder, så långt vi kan se, mycket snart borde sättas i verket. Men även om en nedgång snabbt skulle komma över oss — vilket ju kan ske — så går det ju fort att få en styrelse tillsatt — till hälften av Kungl. Maj:t och till hälften av vissa andra organ — och att utse en ordförande. Sedan gäller det i denna situation att lägga fram förslag.

Det är ingenting, som man behöver förbereda flera år, innan vi står inför sådant läge. Ett dylikt läge står vi inte inför nu. Om det skulle komma över oss, finns det alla möjligheter att snabbt få fram ett förslag från skogsvårdsfondens styrelse.

Visserligen skall dessa pengar också kunna användas för viss skoglig forskning, men efter vad jag förstår är det i alla fall inte det ändamålet som skall komma i första hand. Skulle fonden inte behöva tas i anspråk för det ändamål, som den i första hand är avsedd för, så finns det andra uppgifter, som skulle kunna tillgodoses med den. Men inför ett avgörande beträffande fondmedlens användning står vi ännu inte. Jag skulle därför vilja säga gentemot herr Spetz, att den praktiska åtgärd, som han föreslog, är i högsta grad opraktisk. Man bör väl inte sätta till en styrelse för fonden och låta den utarbeta förslag om medlens disposition långt innan man ens anar att en sådan situation kan uppstå, att det ur konjunktursynpunkt är lämp-

ligt att fondmedlen användes. Man bör väl kunna bättre än nu överblicka läget, innan man föreslår åtgärder för användning av dessa medel. En sådan överblick kan vi inte göra nu. Det förefaller mig därför synnerligen lämpligt att vi nu ger Kungl. Maj:t denna fullmakt och låter det ankomma på Kungl. Maj:t, utan pekpinna från riksdagens sida, att överblicka det framtida läget och se, när det ur konjunktursynpunkt finns behov av att använda denna skogsvårdsfond.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Den argumentering som herr Sjødahl använde, när det gällde den principiella frågan om bemyndigande eller ej, kan ju användas i alla sammanhang och innebär egentligen ingenting annat än att detta bemyndigande blir permanent. Det är en utveckling som vi från folkpartiet inte vill vara med på.

När det gäller den andra frågan, tillsättande av en styrelse för skogsvårdsfonden, undrar jag om inte herr Sjødahl råkat ut för ett litet missförstånd. Det finns två fonder, nämligen dels skogsvårdsfonden på ungefär 26 miljoner kronor och dels en särskild lågkonjunkturfond på 33 miljoner kronor, vilken speciellt är avsedd för det ändamål herr Sjødahl talade om. När vi reserveranter har yrkat på att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t med begäran om tillsättande av en styrelse, var det närmast för att få klarlagt hur stor del av skogsvårdsfonden, som skulle kunna få disponeras för skoglig forskning. Det är vad den av oss föreslagna styrelsen i första hand behöver utreda och klarlägga. Det är alltså i första rummet inte fråga om att dessa medel omedelbart skall betalas ut.

Herr WEHTJE (h):

Utskottet och utskottets talesman anser att det inte finns några tecken som nu tyder på att behov skulle föreligga av

Ang. fortsatt uttagande av prisutjämningsavgift m. m.

att tillämpa en fullmaktslag som den här föreslagna. Å andra sidan säger man att det plötsligt kan inträda sådana förhållanden, som gör att det är nödvändigt för regeringen att ha denna riksdagens fullmakt.

I mitt första anförande sökte jag analysera förhållandena. Jag förklarade att dels svänger inte marknadsläget så häftigt från den ena dagen till den andra, dels sker försäljningen av våra stora stapelvaror väsentligen på kontrakt. Därför tar det en viss tid innan utvecklingen gått därhän, att så exceptionella förhållanden inträtt, som skulle nödvändiggöra så betydelsefulla ingripanden. Jag kan därför inte förstå att det kan vara någon risk för att utvecklingen går så snabbt, att regering och riksdag inte hinner diskutera hur man bör förfara. Det kan inte vara tillfredsställande att regeringen hamstrar — som någon har sagt i en tidigare debatt — fullmakter för alla möjliga tillfällen. Vad skall riksdagen till sist göra, om regeringen har full frihet att i olika situationer handla utan att fråga riksdagen? Jag hade tänkt mig att vårt arbete skulle bestå i att löpande följa utvecklingen, att regering och riksdag skulle besluta med hänsyn till förhållandena sådana de är vid olika tillfällen och att vi inte skulle på lång sikt överlämna detta åt regeringen ensam.

Jag tycker att det skulle vara intressant att höra, när läget ute i världen bedömes bli sådant, att riksdagen inte skall behöva lämna regeringen fullmakter för exceptionella förhållanden. Någon gång måste vi väl ändå räkna med att vi kommit in i normala tider, såsom vi i stort sett har här i landet. Jag menar att vi väl inte bör låta skräcken sitta så i kroppen, att vi upprätthåller all den beredskap, som vi hade under krigsåren. Vi skall väl inte fortsätta på den vägen i all oändlighet.

Herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! När det gäller det här begärda bemyndigandet känner jag mig föranlåten att säga några ord i anledning av herr Wehtjes senaste anförande.

Herr Wehtje sade, att vi väl inte skall känna skräcken för framtiden så stark, att vi begär en fullmakt av detta slag när en sådan av allt att döma inte behövs — jag utgår ifrån att det var detta som herr Wehtje menade. Man kan naturligtvis ha denna syn på dessa ting. Jag tror dock att herr Wehtje har fel i sitt betraktelsesätt, när han säger att alla exportaffärer sker på så lång sikt, att regeringen har mycket god tid på sig för att planera de åtgärder som kan bli nödvändiga och ingå till riksdagen med sina framställningar utan att det blir fråga om någon brådska. Erfarenheten visar emellertid något annat. Om herr Wehtje närmare funderar på saken, måste han väl medge, att vi här i landet inte gör affärer med skogsprodukter för lång tid framöver. I fråga om den stora huvudartikeln görs affärerna upp på kvartal, om marknadsläget är fast, och vi har för närvarande ett mycket fast marknadsläge.

Sedan kan jag inte underlåta att erinra herr Wehtje om att den svenska industrien för närvarande har vissa problem som bekymrar den. Detta gäller även skogsindustrien. Jag betonar att vi i regeringen inte fått någon framställning om att vidta åtgärder. Men jag skulle tolka läget mycket felaktigt, om jag inte drog den slutsatsen av de framstötter, som under hand skett, att väsentliga delar av den svenska skogsindustrien finner det nuvarande läget på ett visst avsnitt vara sådant att man anser att myndigheterna redan nu borde ingripa. Den saken är säkerligen inte främmande för herr Wehtje.

Det gäller här bland annat den råvara som den svenska skogsindustrien bearbetar. Jag erkänner gärna att vi därvidlag för framtiden kan komma att ställas inför problem av sådan karaktär, att det kanske kommer att råda stor enighet om att vi kan bli nödsakade att vidta speciella dispositioner. Jag syftar på att det förhållandet kan inträffa att man i andra länder, dit vi exporterar färdigvaror, söker skydda sin hemmamarknad med tullar och andra hinder, så att vi inte kan konkurrera på den marknaden,

Ang. fortsatt uttagande av prisutjämningsavgift m. m.

medan vederbörande lands industri i Sverige köper råvaror för sin egen tillverkning. Detta är bara ett exempel på vad som kan bli ett bekymmer för oss i framtiden.

Vad jag här anfört visar väl, att regeringen inte har begärt detta bemyndigande av något slags skräck för framtiden. Vi har lagt fram förslaget för att kunna hålla erforderlig beredskap om något otrevligt skulle inträffa. Jag vill gärna betyga för kammaren, att vi inte skall använda den begärda fullmakten förrän det finns speciella skäl för ingripande.

Det har här sagts att man nu skulle kunna disponera de fonder som skapats genom den tidigare uttagna konjunkturutjämningsavgiften. Det är då angeläget att erinra om att dessa fonder tillkommit i syfte att sterilisera och från marknaden undandra dessa pengar som skall användas först längre fram. Det har i det uppgjorda avtalet klart sagts ifrån att pengarna skall disponeras tidigast år 1958 och vara utbetalda år 1962. Hittills har vi hårt hållit på att icke göra några utbetalningar från dessa fonder, där avsevärda belopp är avsatta. Vi har intagit den ståndpunkten, ty om man börjar röra vid fondernas medel, vet man inte riktigt var det slutar. Det finns nämligen starka intressen för att tillgodose åtskilliga önskemål. Vissa institutioner, som är speciellt intresserade för forskning, har gjort framställning till Kungl. Maj:t att få disponera medel ur fonderna. I anledning av dessa framställningar har jag fått Kungl. Maj:ts tillstånd att tillkalla sakkunniga, som skall undersöka vilka möjligheter som föreligger att i fråga om dessa fonder åstadkomma en omdisponering, så att vissa medel kan lösgöras för forskningsändamål tidigare än 1958. Förutsättningen är att en frivillig uppgörelse träffas med de parter som bevakar fonderna. Jag tänker då närmast på de länsstiftelser, om vilka herr Näsgård talade. Jag kan för dagen inte uttala mig om huruvida det kommer att lyckas att få till stånd en sådan, vi kan säga förhandling för att lösgöra pengar för forskning. Om man ser frå-

gan rent lokalt måste man naturligtvis medge, att de skilda områdena själva behöver sina fonder. Men å andra sidan är det väl ett gemensamt intresse att ställa medel till förfogande för de institut som här bedriver forskning. Man har visserligen anslagit rätt betydande belopp till skoglig forskning. Man har aktiverat denna forskning. Å andra sidan har vi ju alla ett intresse av att man kan så rationellt som möjligt utnyttja de stora naturtillgångar som finns i våra skogar, och därför har jag ansett att man bör undersöka, om det finns möjlighet att komma fram till en lösning av dessa frågor.

Hittills har ju ingenting inträffat, som säger att vi snarast möjligt bör tillsätta en styrelse för dessa fonder. Grunduppfattningen är att dessa pengar helst skall användas vid en tidpunkt då arbetstillgången i landet är mindre god, och det nuvarande läget är som bekant ett annat — regeringen och riksdagen har ju gått in för en begränsning av investeringarna och en så stram ekonomisk politik som möjligt. Det skulle strida mot denna politik, om man nu gick på linjen att släppa loss dessa fondmedel. Jag tror inte att det vore välbetänkt.

När reservanterna talar om forskningens stora behov, vill jag säga att det är en annan sak. Skogsvårdsfonden är nämligen avsedd för skogsvårdande åtgärder, inte för forskning. Det är min mening att försöka tillgodose forskningens intressen genom den undersökning som nu verkställes. Jag tror att det ur alla synpunkter är till gagn att förfara så, inte minst ur den skogligen forskningens speciella synpunkter.

Herr WEHTJE (h):

Herr talman! Handelsministerns första uttalande gällde det aktuella marknadsläget för en del av våra skogsindustriprodukter. Han nämnde att det föreföll som om läget var mycket fast och skulle gestalta sig på samma sätt även i fortsättningen. Men ett sådant marknadsläge kan väl ändå inte utgöra något skäl för regeringen att överväga ett ingripande;

Ang. fortsatt uttalande av prisutjämningsavgift m. m.

en avgiftsbeläggning skall ju, som det har sagts, förekomma endast under alldeles exceptionella förhållanden. I och för sig är det väl också enbart tillfredsställande, att vår exportindustri får goda priser. Jag hoppas att regeringen rent av vill medverka till att vi på prisområdet får en så gynnsam utveckling som möjligt — det behöver vi sannerligen för att förbättra vår ställning och vårt valutaläge.

Vad beträffar det andra fall, som statsrådet berörde, är jag inte alldeles på det klara med dess innebörd. Jag skulle kunna tänka mig att statsrådet åsyftar viss avvägning av råvaruexporten, en avvägning som skulle avse att i första hand säkerställa råvarutillgången för vår nationella industri. Men sådana åtgärder blir väl inte heller aktuella från den ena dagen till den andra. Dessutom gäller det så ingripande åtgärder att jag är ganska övertygad om, herr statsråd, att de intresserar riksdagen på det allra högsta. Jag skulle för min del ytterst ogärna se, att sådana avgöranden träffas utan att riksdagen också blir hörd, när den ändå är samlad.

Detta leder mig till att betona att riksdagen bör vara återhållsam med att lämna regeringen fullmakt att vidtaga den ena eller andra åtgärden. Riksdagen är numera samlad så långa tider av året, att vi bör kunna få tillfälle både att följa planeringen och att vara med om besluten i frågor av ingripande betydelse för vårt ekonomiska liv.

Det skulle vara av stort intresse att från herr statsrådets sida få höra — när han nu är i kammaren — hur länge han tänker sig att denna enligt hans mening hotande utveckling eventuellt kan komma att råda. Om det är meningen att en sådan fullmaktslag skall ingå i en arsenal av åtgärder, som permanent skall stå till regeringens förfogande, så borde det redovisas. Jag kan inte tänka mig annat än att man här i riksdagen skulle komma att ta mycket allvarligare på frågan, om man fick klart för sig att fullmakten visserligen lämnas år för år, men att det är meningen att den skall bli bestående för framtiden och vara en praktiskt ta-

get permanent lagstiftning. I ett sådant fall tror jag att man i riksdagen skulle se väsentligt mycket allvarligare på saken än man nu gör.

Herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Det är inte något önskemål från min sida att årligen begära dessa fullmakter hos riksdagen. Jag kan väl föreställa mig, att vi kan komma i en situation då man utan saknad kunde avstå från att i proposition begära en ny fullmakt. Jag vill ingalunda göra gällande, att det skulle vara absolut nödvändigt att bibehålla dessa fullmakter även framöver. Men jag tror inte att man kan bestrida, att läget är tämligen labilt, och det är därför jag har funnit att det ur våra nationella synpunkter och med tanke på våra egna intressen kan vara ändamålsenligt att en fullmakt finns.

Nu säger herr Wehtje som ett argument mot mig, att jag uttryckte den meningen att marknaden var fast. Ja, det gjorde jag, men jag ville inte därmed ha sagt att inga förändringar är att vänta, utan jag uppfattar situationen så att det kan komma att bli överslag. Här finns alltså en mycket stark efterfrågan på åtskilliga avsnitt av vår exportindustri. Jag vågar gå så långt att jag säger, att vi när det gäller en del avsnitt till och med inte kan leverera mera. Det gör att regeringen vid bedömningen av denna fråga har kommit fram till att det kanske ändå är klokast att begära denna fullmakt på nytt. Jag skall gärna erkänna att det bästa vore, om vi kunde slippa fullmakten, och jag skall inte tveka ett ögonblick att föreslå Kungl. Maj:t att avstå från den, om jag vid en bedömning av frågan finner att läget motiverar detta. Vi begär inte fullmakten för att slippa riksdagens granskning eller för att ställa riksdagen vid sidan om besluten. Men det är väl ändå på det sättet att man inte, när det gäller åtskilliga sammanhang i fråga om utrikeshandeln, först kan gå till riksdagen och offentligen redovisa motiven och sedan börja förhandlingar med de främmande makterna. Det går inte så bra, och jag tror inte

Ang. fortsatt uttagande av prisutjämningsavgift m. m.

att någon på allvar vill rekommendera en sådan metod.

Herr Wehtje sade vidare, att jag uttryckte mig litet oklart i fråga om den råvara, som nu efterfrågas så starkt från vissa importörländers sida. Han fick därför inte någon ordentlig bild av vad det var fråga om. Jag kan, herr Wehtje, uttrycka mig mycket öppet på den punkten. Jag kan uttrycka saken så, att det inom den svenska skogsindustrien för närvarande föreligger ett betydande bekymmer beträffande den export av rundvirke, som äger rum från Sverige till åtskilliga länder. Vad man är särskilt bekymrad för är att det blivit en markerad stegring i denna efterfrågan. Nu vore det i och för sig, säger industrien, ingenting att klaga på, om inte de länder, som köper denna råvara, omgärdar sin egen marknad med tullar. Därför har den svenska industrien genom denna stora efterfrågan kommit i ett sämre läge. Jag har betonat att det inte har gjorts några officiella framställningar om åtgärder, men problemet finns där, och det är, såsom jag antydde också i mitt första anförande, ett bevis för att det är ting, som vi bör bevaka även på den fronten.

Herr PÅLSSON (bf):

Herr talman! Jag har inget behov att lägga mig i den debatt, som här har förts mellan handelsministern och herr Wehtje. Jag skall inte heller lägga mig i den meningsskiljaktighet, som eventuellt föreligger mellan utskott och reservanter. Jag begärde ordet närmast för att säga något i anledning av den motion, som jag och några andra av kammarens ledamöter har väckt. Jag syftar på motionen nr 405, i vilken vi hemställt om ett anslag till forskning rörande avloppsproblemen i syfte att nyttiggöra avloppsvattnet för skogsgödsling och skogsbevattning.

Såsom i motionen framhållits är ju vattenföreningen i våra vattendrag ett tvåfaldigt problem. Det är ju här inte bara fråga om en måhända så småningom ödesdiger förgiftning av vattnet utan ock-

så en fråga om att man riskerar att spolia en del växtnäringssämnen, som skulle kunna komma jord och skog till godo, om forskningen kunde bemästra hithörande problem.

Utskottet har skrivit mycket välvilligt om denna motion, och jag är ur den synpunkten tillfredsställd med dess skrivning. Utskottet skriver bland annat: »Utskottet anser sig emellertid böra utgå ifrån att det i förevarande motioner berörda spörsmålet från Kungl. Maj:ts sida ägnas all den uppmärksamhet, även på längre sikt, som må föränsledas av ett ådagalagt intresse för insatser från statens sida på ifrågavarande område.»

Jag skulle självfallet kunna nöja mig med denna skrivning från utskottets sida, men jag vill gärna understryka frågans vikt och säga ytterligare några ord. Jag anknyter då till det anförande, som statsrådet och chefen för handelsdepartementet nyss höll, där han talade om de i detta sammanhang aktualiserade forskningsuppgifterna. Han nämnde ju inte speciellt denna detalj, men jag tillåter mig utgå från att han i sitt resonemang om forskningen även inneslöt denna. Jag tror att det är mycket viktigt att detta spörsmål utreds, så att man kan få klarlagt, att det här går att göra nytta i dubbel bemärkelse. Måhända skulle forskningen också kunna leda till ett förbilligande av de dyrbara anläggningar, som avlopps företagen alltid är. Om man skulle kunna vinna detta, tror jag att det också verksamt skulle bidra till att lösa en fråga, som det förefaller mig som om både stat och kommuner är på väg att ekonomiskt förlyfta sig på. Huruvida forskningen på detta avsnitt kan leda till att man får till stånd, ett förbilligande av anläggningarna, samtidigt som man kan åstadkomma nytta med avfallsvattnet genom gödsling av skog eller odlad jord, må nu forskningsresultaten framdeles få ge besked om. Jag tror att det skulle vara mycket väl använda pengar att stödja en dylik forskning med till och med relativt sett ganska stora anslag.

Jag har, herr talman, inte något yr-

Ang. fortsatt kande. Jag har endast velat understryka vikten av att denna forskning kommer till stånd, och jag uttalar den förhoppningen att handelsministern måtte ha jämväl denna detalj i åtanke, då han framdeles kommer att ta ställning till de i detta sammanhang aktualiserade forskningsspörsmålen.

Herr **WEHTJE** (h):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten nämnvärt. Jag skulle bara vilja säga att denna fullmakt inte är avsedd att ge Kungl. Maj:t möjlighet att använda avgiftsbeläggningsen i något handelspolitiskt syfte. Det är ju klart utsagt, för vilket ändamål avgiften skall få tillgripas.

Vidare skulle jag vilja uttala min tillfredsställelse över att handelsministern förklarade, att han inte tänkte sig, att denna avgift allt framgent skulle hållas som ett medel i regeringens hand för att användas i den ekonomiska politiken. Såsom jag uppfattade det kan det därför hända, att handelsministern snart nog kommer att avstå från att begära en förnyad fullmakt. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att vi inom en snar framtid får se ett praktiskt uttryck för denna inställning. Det är väl uteslutet, att statsrådet just nu vill avstå från att tillstyrka bifall till propositionen, men det kommer ju ett år efter detta.

Jag vidhåller emellertid mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr **SJÖDAHL** (s):

Herr talman! Jag hade begärt ordet endast för att ge en något försenad replik till herr Spetz. Han syntes misstänka, att jag i mitt anförande hade förväxlat tvenne fonder, nämligen lågkonjunkturfonden och skogsvårdsfonden. Det var ingalunda så. Jag hade bara velat understryka, att även skogsvårdsfonden i första rummet var avsedd att användas, då det ur konjunktursynpunkt var lämpligt.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner

uttagande av prisutjämningsavgift m. m. komme att framställas särskilt beträffande vardera av de båda punkterna av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föreslagits i den beträffande nämnda punkt avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wehtje* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 21 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wehtje* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 42.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjordes enligt de beträffande punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad ut-

Om skattefrihet för familjebidrag under militärtjänstgöring

skottet i nämnda punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den beträffande punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från nöjesskatt i vissa fall, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om skattefrihet för familjebidrag under militärtjänstgöring

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckta motioner om skattefrihet för familjebidrag under militärtjänstgöring.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 109 av herrar *Erik Olsson* och *Olsén* samt II: 152 av herr *Nilsson* i Östersund m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att familjebidrag under militärtjänstgöring skulle betraktas som skattefria inkomst.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna försaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 109 av herrar *Erik Olsson* och *Olsén* samt II: 152 av herr *Nilsson* i Östersund m. fl. om skattefrihet för familjebidrag under militärtjänstgöring icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **OLSSON, ERIK**, (s):

Herr talman! Genom den i förevarande utlåtande behandlade motionen har vi velat åstadkomma rättvisa ur beskattningssynpunkt för de värnpliktiga. Det är ju så, att de flesta sociala bidrag — även de som avser att ersätta inkomstbortfall — icke är skattepliktiga. Så är emellertid icke fallet med familjebidrag till värnpliktiga under militärtjänstgöring.

Nu har emellertid bevillningsutskottet avstyrkt motionen under hänvisning till utlandet som gjordes år 1940 vid ifrågasvarande stadgades tillkomst. Jag vill här med några ord bemöta vad utskottet sålunda anfört i sin motivering.

Utskottet åberopar till en början kommunernas intresse av att erhålla skatteinkomster. Det var en synpunkt, som kanske var aktuell 1940 med de stora inkallelserna, men i dagens läge kan man knappast säga att denna fråga har någon som helst betydelse för kommunerna ur inkomstsynpunkt.

Vidare har utskottet fäst uppmärksamheten på att källskatteavdrag icke verkställs beträffande familjebidrag. Det har vi också uppmärksammat, och för vår del anser vi, att det är en sak som talar för att familjebidragen inte skall vara skattepliktiga.

Jag vill belysa detta med ett litet exempel. Vi antar att en värnpliktig, som fullgör sin första värnpliktstjänstgöring, är gift och har två barn att försörja. Han erhåller då maximalt 9 kr. i familjepening jämte bostadsbidrag. Om han under ett kalenderår fullgör nio månaders värnplikt, ger detta en inkomst av i runt tal 4 000 kronor. Under de tre månader, då han inte är inkallad, lyfter han sin vanliga inkomst — vi kan anta att han får 800 kronor i månaden, alltså sammanlagt 2 400 kronor. Han kommer då upp i en inkomst över 6 000 kronor. Om den kommunala utdebiteringen är 15 kronor sammanlagt, kommer den totala skatten för denna inkomst att uppgå till ca 850 kronor. Det skatteavdrag, som verkställts i hans civila arbete, har givit ungefär 400 kronor, varför han får att betala en kvarskatt på ungefär 450 kronor efter utryckningen. Under tiden för hans inkallelse har familjen för sitt uppehälle förutom hyresbidrag haft 270 kronor per månad. Det räcker kanske till mat åt en sådan familj, men det ger ingenting därutöver, till kläder och andra nödvändiga saker. Familjen kommer således att ligga efter med en hel del, som måste repareras, när den värnpliktige kommer hem och får normala inkomster igen. Då får han som påbröd

Om skattefrihet för familjebidrag under militärtjänstgöring

en kvarskatt av mellan 400 och 500 kronor. Detta förhållande är icke ägnat att stärka andan hos våra värnpliktiga. Såsom gammal personalvårdsassistent har jag den uppfattningen, att det är av stor vikt att någonting göres åt denna sak.

Utskottet hänvisar vidare till att den värnpliktige under vissa förhållanden kan erhålla anstånd med inbetalning av skatt. Det är ju en tröst för tigerhjärtan. Han kommer knappast inom rimlig tid i ett bättre läge, då källskatten utgår hela tiden och denna kvarskatt i alla fall ligger bakom.

Vidare anför utskottet, att taxeringsmyndigheterna kan tillämpa bestämmelserna om avdrag för nedsatt skatteförmåga och på det sättet ha möjlighet att beakta de fall, då sociala hänsyn kan anses motivera en lindring i beskattningen. Jag känner till den saken såsom aktiv taxeringsman, och jag måste säga att det bara kan göra saken ändå värre. Det kan hända att den värnpliktige har en god vän eller en släkting, som befinner sig i samma situation som han men som är bosatt inom ett annat taxeringsdistrikt. Taxeringsnämnderna har att tillämpa denna regel helt skönsmässigt, och i det fall jag här närmast velat belysa har nämnden kanske inte ansett sådana förhållanden föreligga, att regeln kan tillämpas, under det att nämnden i grann-distriktet har ansett sig kunna tillämpa den. Efter sådana upptäckter kan en taxeringsnämndsordförande få en del obehagliga telefonsamtal.

Avslutningsvis har utskottet framhållit, att familjebidragens nuvarande storlek fastställts under den förutsättningen, att bidragen utgör skattepliktig intäkt. Om därmed menas, att familjebidragsbeloppen skulle sänkas, om skattefrihet genomfördes för dem, vill jag bara invända att det, såvitt jag vet, är så länge sedan dessa familjebidrag fastställdes, att det fallande penningvärdet och den ökade standarden torde uppväga den saken. Det skulle alltså bara bli fråga om ett återställande av familjebidragens reella värde.

Jag har, herr talman, i denna sak intet yrkande.

Herr SJÖDAHL (s):

Det är givet att det kan vara en rätt ömtålig sak att beskatta de inkomster som de värnpliktiga har enligt förordningen om familjebidrag. Att utskottet nu fullständigt enhälligt har avstyrkt de väckta motionerna beror väl inte på hänsynen till den eventuella förlust i skatt som kommunerna skulle göra, om familjebidragen blir skattefria, utan på andra skäl. De flesta av dessa har berörts av den ärade motionären i hans anförande nyss.

Det viktigaste skälet är nog att det mycket väl kan vara så, att den inkomst som en värnpliktig har under fredstjänstgöring uppgår till ett belopp som en hel del människor får inte bara klara sig på utan även skatta för — det kan gälla åldringar, det kan gälla andra som av en eller annan orsak har en rätt begränsad inkomst. Det är litet svårt att från beskattning undanta just den inkomst som är avsedd att ersätta den inkomst vederbörande har i sin civila tjänstgöring och som ofta också gör det i mycket betydande utsträckning, emellanåt kanske helt och hållet, det kan vara svårt, säger jag, att undanta den inkomsten från beskattning, då en civil inkomst av samma storlek icke kan undantas från beskattning.

Nu kan ju ofta tillstöta förhållanden som gör att man kan tala om särskilt ömmande omständigheter för en värnpliktig, omständigheter som kan föranleda taxeringsmyndigheten att nedsätta beskattningen. Den möjligheten finns, och den får prövas. Motionären säger emellertid att en framställning om sådan nedsättning kan ge mycket olika resultat på olika håll, och det kan nog vara riktigt. Det är förmodligen ganska svårt att genom riksskattenämnden utfärda några slags normerande bestämmelser för dessa relativt säregna fall, men jag gissar att en viss normering skulle kunna genomföras även på detta område, så att de värnpliktiga skulle få en ungefär likartad behandling av alla taxeringsnämnder, när det gäller eventuell nedsättning av skatten.

Utskottet har vidare anført, att när familjebidragens storlek utmättes, togs

Om införande av enhetligt ortsavdrag

hänsyn till att de skulle vara beskattningsbara. Motionären framhöll att några år har gått sedan deras storlek fastställdes, och därför borde man kanske nu genomföra den lättnaden att de fritogs från beskattning. Det betyder ju ur mottagarnas synpunkt ingenting annat än att man reellt ökade familjebidragens värde. Bevillningsutskottet intar emellertid alltid den ståndpunkten, att skall en sådan förmån som familjebidragen reellt ökas till sitt värde, bör det ske anslagsvägen. Motionärerna borde alltså ha begärt en ökning av familjebidragen och inte gått den här vägen att de skulle förbättras genom skattefrihet. Medgavs skattefrihet för familjebidragen skulle det ju i de fall, där familjebidragen förenas med en annan inkomst, innebära en mycket större skattelättnad, om denna inkomst var mera betydande än om den var mindre.

Jag vet att motionärer tycker att det är en behagligare väg att begära förbättrade förmåner genom skattefrihet, ty då kräver man inte mer pengar. Men ur statens synpunkt blir ju resultatet precis detsamma, om man i stället minskar dess skatteinkomster. För staten är det dessutom önskvärt att veta hur mycket man faktiskt betalar ut åt de värnpliktiga i familjebidrag, och det gör man inte, om skattefrihet tillgripes såsom en form av ökning av familjebidragen.

Jag kan mycket väl förstå att man kan väcka en sådan motion som denna, men av de skäl, som jag här har framlagt och som har varit avgörande för utskottet vid dess ställningstagande, bör man inte gå den väg som motionärerna har föreslagit, utan det får väckas en motion som hänvisas till ett helt annat utskott i riksdagen än bevillningsutskottet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets avslagsyrkande.

Herr OLSSON, ERIK, (s):

Herr talman! Endast en kort replik.

Herr Sjödahl säger att familjebidragen utgör en ansenlig ersättning för inkomstbortfallet och ibland kan vara en fullständig ersättning. Vidare säger han att

de mycket väl kan uppgå till samma belopp som vissa andra medborgare, särskilt äldre personer, kan ha i inkomst. Jag vill då fråga, om inte samma sak gäller i fråga om sjukpenningen. Den kan väl också uppgå till ett belopp som överstiger vad många andra har i inkomst, men den är ändå skattefri. Jag tror därför inte att det resonemanget håller.

Jag sade i mitt förra anförande att det nu är så många år sedan det nuvarande familjebidraget fastställdes — det var väl år 1946 — att ett medgivande av skattefrihet endast skulle innebära ett återställande av dess realvärde. Vårt förslag innebär därför snarare en ökning av familjebidragets penningvärde än av dess realvärde sådant det bestämdes 1946.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Herr Olssons senaste inlägg pekar ju direkt på önskvärdheten av ökade familjebidrag. Jag rekommenderar då den ärade motionären att gå den vägen en följande gång.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

Om införande av enhetligt ortsavdrag

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av väckta motioner om införande av enhetligt ortsavdrag för hela riket.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 142 av herr *Fritiof Karlsson* m. fl. och II: 156 av herr *Jansson* i Benestad m. fl. hade hemställt, att riksdagen i enlighet med motionernas syfte måtte besluta, att ortsavdraget skulle vara enhetligt över hela riket, samt fastställa detsamma till 4 000 kronor vid den statliga inkomstbeskattningen och till 2 000 kronor vid den kommunala inkomstbeskattningen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 142 av herr Fritiof Karlsson m. fl. och II: 156 av herr Jansson i Benestad m. fl. om införande av enhetligt ortsavdrag för hela riket icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Skattegrupperingens uppgift är att differentiera skatten efter dyrort. Denna differentiering sammanhänger med tanken, att genom ortsavdragen ett visst existensminimum skall kunna undantagas från beskattning samt att detta existensminimum måste anses vara olika stort på olika orter. Av 1951 års dyrortsundersökning framgick, att skillnaden i dyrhet visserligen nedgätt men att spännvidden mellan dyraste och billigaste ort alltjämt måste uppskattas till 14 procent. Även om det kan finnas fog för det antagandet, att en fortskridande utjämning av levnadskostnaderna sker, måste dock antagas, att alltjämt betydande olikheter föreligger mellan olika orter. Därest emellertid i väsentlig mån ändrade förhållanden skulle kunna påvisas, torde anledning kunna föreligga till att ortsavdragens utformning upptages till omprövning. Detta synes dock höra ske i ett vidare sammanhang, då detta spörsmål äger samband icke blott med lönegrupperingen och det kommunala skatteunderlaget utan jämväl med de statliga inkomstskatteskalornas utformning.»

Reservation hade anförts av herrar *Gustaf Elofsson*, *Niklasson* och *Vigelsbo*, vilka ansett, att det nu återgivna stycket av utskottets yttrande bort erhålla följande lydelse:

»Skattegrupperingens uppgift — — — (lika med utskottet) — — — 14 procent. Även om olika grunder för bedömande av frågan om eventuella olikheter i levnadskostnader på olika orter kan anläggas, anser sig dock utskottet icke utan vidare utredning kunna biträda motionärernas förslag. Det synes nämligen

utskottet icke uteslutet att en fortgående utjämning skett i fråga om levnadskostnaderna, vilket gör det sannolikt att den vid 1953 års riksdag antagna spännvidden 14 procent nu är för hög. Detta förhållande synes utskottet, utan avvaktande av en ytterligare prövning av hela dyrortsgruppsfrågan, böra underkastas en särskild undersökning. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på det i motionerna berörda spörsmålet.»

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**, (bf) :

Herr talman! Till bevillningsutskottet har här hänvisats ett par motioner, vari man begärt införande av ett för hela riket enhetligt ortsavdrag. Som vi alla känner till följer ortsavdragen dyrortsgrupperingen. På grund av dyrortsgrupperingen får en löntagare mera betalt i de högre dyrorterna, och därutöver får han ett högre ortsavdrag. Motionärerna anser att man bör söka få bort denna orättvisa fortast möjligt. När man så ofta talar om att man bör försöka hindra flykten från landsbygden till städer och andra större samhällen att ta alltför stor omfattning, så menar jag, att det gör man inte, om man behåller dessa dyrortsgrupperade ortsavdrag och lönerna efter dyrort. Det är ju självklart att det väcker ganska stor förtret, när man ser att den som bor i ortsgrupp I har 3 360 kronor i statligt ortsavdrag, medan den som bor i ortsgrupp V har 4 000. Vid kommunalbeskattningen är det likadant; där skiljer det mellan 1 680 och 2 000 kronor.

Om vi ser litet på utvecklingen under den senaste tiden, så finner vi att folk faktiskt mer och mer har flyttat från landsbygden till de samhällen, där de har möjlighet att på grund av dyrortsgrupperingen först få bättre betalt och sedan få högre skatteavdrag. Jag kan ju ta ett enda exempel. Om en person har 6 000 kronors inkomst i lägsta dyrort, så får han betala 58 kronor mer i skatt än en person med samma inkomst som bor i högsta dyrorten. Man kan inte säga att detta är ett rimligt förhållande, utan det måste skapa en viss olust, när

Om införande av enhetligt ortsavdrag

man ser hur det verkar. Jag tror för min del inte, att spännvidden är så stor, ty den minskas ju, som utskottsutlåtandet visar, år från år. Utskottet säger, att spännvidden mellan lägsta och högsta dyrort skulle vara 14 procent, men jag skulle knappast tro att den alltså ligger vid den procentsatsen, ty förändringarna sker mycket snabbt. Det är nog skäl att snarast möjligt få en annan lösning av saken. Jag tror för min del, att Sverige snart är det enda land som har ett dylikt system, och det är på tiden att försöka få en utjämning till stånd.

Vi reservanter har anslutit oss till utskottets uttalande utom i en del av tredje stycket, som vi icke kunnat instämma i. Där har vi i stället i en reservation givit till känna, vad vi anser att utskottet hade bort uttala. Jag hemställer, herr talman, att tredje stycket i utskottets utlåtande måtte få den lydelse, som anges i den av mig med flera avgivna reservationen.

Herr KARLSSON, FRITIOF, (bf):

Herr talman! Då jag tillhör motionärerna vill jag framföra några synpunkter på denna fråga. Motionen bottenar givetvis i den uppfattningen, att det rådande systemet med olika löner och skattegrupperingar är oriktigt och att dyrortssystemet därför borde helt avskaffas. Vid den undersökning som 1952 redovisades av socialstyrelsen framgick, att spännvidden mellan dyraste och billigaste ort hade minskats. I en inom civildepartementet upprättad promemoria meddelas, att skillnaden mellan dyraste och billigaste ort utgjorde 14 procent, men, tillägger man, det vore icke möjligt att precisera, hur spännvidden mellan dyraste och billigaste ort förändrats mellan den närmast föregående dyrortsundersökningen, som verkställdes år 1946, och 1951 års dyrortsundersökning, eftersom helt andra metoder kommit till användning vid de båda undersökningarna.

Detta uttalande vittnar om hur osäkra de beräkningar är, som man bygger på,

då tillämpningen av olika metoder kan ge utslag, som ekonomiskt kan ha så stor betydelse för stora folkgrupper i samhället. Jag skall inte här ta upp till granskning de metoder som tillämpas, men jag vill peka på att i praktiken verkar systemet orimligt. Skall samma standard upprätthållas i glesorterna på landsbygden som i tätorterna, så torde det inte råda någon tvekan bland dem som verkligen känner till förhållandet, att det nuvarande systemet är ohållbart.

Vad finns det t. ex. för rimlig anledning att ha olika löner och olika skatter för inbyggarna i Blekinge och Kronobergs län? Vi har två städer i Kronobergs län, Växjö och Ljungby. Vid senaste beslut i dyrortsfrågan uttalades i propositionen, att det skulle bli stora enhetliga områden, varigenom orättvisorna inte framträdde så starkt. Växjö lyckades emellertid efter framställning hos civildepartementet komma i en högre ortsgrupp än länet i övrigt. Ljungby, som enligt uppgift siffermässigt låg ännu bättre till, fick stanna kvar i den lägre ortsgruppen.

Man har ofta såsom försvar för dyrortssystemet hänvisat till olikheten i bostadskostnader. Dessa blir emellertid nu i flertalet fall minst lika höga på landsbygden som i de större tätorterna. Avflyttningen från landsbygden gör att yrkesmän i tätorterna får anlitas, varigenom traktamenten och reseersättningar orimligt fördyrar byggerna, liksom frakter, transporter av maskiner m. m.

Då det emellertid visat sig, att det av finansiella skäl knappast går att avskaffa dyrortssystemet annat än i etapper, även om det vore mest önskligt att få bort det med en gång, har vi ansett det som ett rättvisekrav, att åtminstone skattegrupperingen kommer bort.

Utskottet säger i sin avslagsmotivering till motionen, att även om det finns fog för antagandet att levnadskostnaderna fortskridande utjämnas, måste det dock antagas, att alltså betydande olikheter föreligger mellan olika orter. Uttrycket »antagas» torde visa på vilka lösliga grunder hela systemet vilar.

Herr talman! Som ärendet nu ligger på,

till skall jag inte yrka bifall till motionen utan nöjer mig med att yrka bifall till den motivering som föreligger i den av herr Gustaf Elofsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Denna fråga föranleder ju nästan årligen diskussioner inom den svenska riksdagen. Jag kan fullt instämma med den siste ärade talaren då han sade att de beräkningar, vilka ligger till grund för bestämmande av ortsavdragen, är mycket osäkra. Så sent som på hösten 1952 redovisade socialstyrelsen resultaten av en gjord undersökning. Det visade sig då att spännvidden mellan de högsta och lägsta lönerna för industriarbetare på den enskilda arbetsmarknaden enligt den officiella statistiken faktiskt var 27 procent. Den har sedermera säkerligen förändrats, och det är svårt att veta vilken brist på överensstämmelse det kan vara mellan officiella löner och faktiska löner, men den gången var skillnaden ändå uppe i 27 procent. Då hölls inom civildepartementet en överläggning med företrädare för arbetsmarknadens parter, och man kom överens om att man inte kunde ha en lägre spännvidd än 12 procent. Man räknade ut att enligt 1951 års dyrortsundersökning borde det vara 14 procent. Nu gick man ändå ned till 12. Detta betyder, att om inte förändringar där skett sedan 1953, finns det en viss marginal mellan de 12 procent, som spännvidden är i ortsgupperingen, och de 14 procent som man då hade beräknat, för att inte tala om de 27 procent som rådde mellan industriens arbetarlöner. Lyckligtvis har väl här skett en utjämning, men med dessa siffror till sitt förfogande kunde utskottet inte rimligen annat än avstyrka motionerna. Här finns inget underlag för en ändring.

Därtill kommer att man, efter vad jag tycker, inte kan resonera på det sätt som herr Elofsson gör. Han talade om två personer som vardera hade 6 000 kronor i inkomst. Den ene bodde på högsta dyrort och den andre på lägsta

Om införande av enhetligt ortsavdrag och den sistnämnde fick betala 58 kr. mer i skatt än den som bodde på högsta dyrort — om den som bodde på högsta dyrort alltså fick en behållen inkomst av 5 558 kronor, så skulle den andre få behålla 5 500 kronor. Förutsättningen är ju emellertid, att dessa 5 500 kronor skall kunna räcka till att skaffa det samma som den på högsta dyrort får betala 5 558 kronor för. Det förefaller mig rätt sannolikt, under förutsättning att dyrortsberäkningarna är riktigt gjorda, att det ligger till på detta sätt. Man får alltså inte bara se på siffrorna utan också tänka på pengarnas köpkraft.

Trots att detta är saker som man måste ha sin uppmärksamhet riktad på, så har utskottet funnit, att när vi så sent som 1953 gjorde en justering och då fastställde spännvidden till 12 procent, ehuru den i verkligheten var 14, så fanns det faktiskt en marginal, varför det inte nu var skäl att begära ett förnyat övervägande av saken.

Jag tror inte att man behöver skriva till regeringen, vilken som herr Elofsson nog har sig bekant är sammansatt av både hans och mina meningsfränder, att den skall ha sin uppmärksamhet riktad på denna för bondeförbundet så känsliga fråga. Herr Elofssons meningsfränder i regeringen skulle mycket illa rykta sitt kall, om de inte uppmärksammade denna sak. Men om herr Elofsson är så fylld av misstro mot sin partivän herr Norup, att han i alla fall vill skriva till honom och be honom se på denna sak, så för all del, jag kan inte hindra herr Elofsson att framställa ett sådant yrkande. Men, herr talman, jag finner det skäligen onödigt.

Jag yrkar bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Ortsavdraget är en följd av den dyrortsgruppering som finns. Inom högerpartiet tog vi för många år sedan upp frågan om de orättvisor som är förenade med dyrortsgrupperingen. Vi har också konsekvent följt den linjen, att efter hand som man kan bevisa att

Om införande av enhetligt ortsavdrag

det sker en utjämning mellan grupperna, skall grupperingen ändras. Det hade därför varit naturligt, om motionärerna i stället hade yrkat på en översyn av dyrortsgrupperingen. Då hade som en logisk följd därav också kommit en förändring av ortsavdragen.

Herr talman! När jag har varit med om utskottets skrivning, har anledningen härtill varit, att jag har ytterligt svårt att förstå varför reservationen har avgivits. Det blir ju fråga om en ytterst liten skillnad. Reservanterna yrkar liksom utskottet avslag på motionerna. De gör bara det lilla tillägget, att de förutsätter, »att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på det i motionerna berörda spörsmålet». Jag förutsätter också, att så sker, och att vi så småningom, när man ser att spännvidden minskat, skall kunna ta ett ytterligare steg mot en utjämning mellan grupperna.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Herr Sjödahl erkänner själv, att grunderna för dyrortsgrupperingen är mycket osäkra, och vi har alla klart för oss att de ändrar sig år från år.

Nu säger herr Sjödahl till mig, att jag kunde skriva t. ex. till herr Norup och be honom påverka regeringen, ty det är ju ändå regeringen som skall avgöra denna sak. Det kunde jag mycket väl göra! Men han skulle nog inte få mera gehör inom regeringen än när vi för fram ärendet i bevillningsutskottet, där det också bör behandlas. Jag tror säkert att herr Norup är på samma linje som jag, nämligen att en utjämning bör ske.

Man kan numera inte peka på någonting som nu är billigare på landsbygden än i städerna — möjligen kan man säga att hyrorna är billigare. Om herr Sjödahl däremot köper livsmedel och kläder på landsbygden kostar det lika mycket som i städerna. Men landsbygdens folk får hålla igen litet mera på utgifterna än städernas. De får inte gå på bio en eller två gånger i veckan, de får inte gå på teatern, de får inte kosta på sig en del förmåner som man kan kosta på sig i en stad eller ett annat större

samhälle. Det är dessa utgifter som gör att det blir en dyrortsgruppering och som följd därav en skattegruppering.

Vi har ansett, att det bör ske en utjämning därvidlag. Jag skulle mycket gärna vilja vädja till regeringen, att den tar upp denna fråga varje år och följer den med stor uppmärksamhet, ty jag är säker på, herr Sjödahl, att spännvidden ändrar sig år från år.

Nu talar herr Sjödahl om att frågan behandlades i riksdagen år 1953. Om vi nu tar upp den till behandling år 1955, så tror jag inte, att herr Sjödahl vill påstå, att spännvidden har ökat. Han är säkerligen på samma linje som jag, nämligen att spännvidden har minskat. Men man behåller i alla fall skattegrupperingen efter den gamla spännvidden. Det är därför som jag har ansett att man bör ha uppmärksamheten riktad på denna fråga, så att man varje år kan justera spännvidden till dess att, såsom jag hoppas, den skall bortfalla inom en snar framtid, så att den som bor på landet kan åtnjuta samma förmåner som den som bor i Stockholm.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag kan alldeles hålla med herr Elofsson om att det — beroende på de osäkra beräkningarna och på förskjutningarna i varupriser och annat — kan vara berättigat att relativt ofta göra undersökningar av dyrortsfrågan. Men nu har en sådan undersökning redovisats så sent som på hösten 1952 och lett till riksdagsbeslut så sent som under år 1953. Då riksdagen därvid beslöt en spännvidd av 12 procent i stället för beräknade 14 procent — således två enheter mindre — är det inte stor sannolikhet för att spännvidden för närvarande är mindre än de 12 procent som beslöts år 1953.

Sedan vill jag erinra herr Elofsson och andra om att frågan inte bara gäller skattegrupperingen, utan också lönegrupperingen. Den kommer tillika att beröra det kommunala skatteunderlaget, och till äventyrs uppkommer också frågan huruvida de statliga skatteskalorna

Ang. riksbankens valuta och penningpolitik m. m.

kan behållas i sin nuvarande utformning. Frågan är av långt större räckvidd och mycket svårare att lösa än motionärerna tycks ha inbillat sig.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Herr Magnusson sade nyss att högern gjort sitt i dyrortsgrupperingsfrågan. Han menade också att skillnaden mellan reservationen och utskottsutlåtandet inte var mycket att fästa sig vid. Han sade ytterligare att skattegrupperingen är en direkt följd av dyrortsgrupperingen. Det är närmast i anledning härav som jag skulle vilja säga några ord.

Det har sagts i debatten, och det vet vi ju förut, att de siffror som dyrortsgrupperingen grundar sig på är ganska osäkra. Många menar, och även jag lutar åt den uppfattningen, att det kanske inte är någon egentlig skillnad mellan stad och land. Men om vi nu utgår ifrån att det faktiskt är en skillnad i dyrhet, så får ju den löneanställda i staden högre lön i kronor räknat därför att pengarna där anses mindre värda än på landsbygden. Är det under den förutsättningen självklart, att han också skall ha mindre skatt i kronor räknat än den som bor på landsbygden?

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som förordats i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om pension åt korrekturläsaren C. E. Swedners änka Greta Ulrika Swedner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 9, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1**Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.**

I denna punkt hade utskottet gjort vissa uttalanden angående den allmänna ekonomiska utvecklingen under år 1954 samt rörande riksbankens valuta- och penningpolitik. Punkten avslutades med en förklaring, att utskottet velat för riksdagen omförmäla vad i detta ärende förekommitt.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Ewerlöf, De Geer, Wehtje, Schmidt, Dickson* och *Gustafson* i Göteborg ansett, att utskottets utlåtande under förevarande punkt bort hava den lydelse, som i reservationen angivits.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Vi står nu inför beviljandet av decharge åt riksbanken och riksgäldskontoret för verksamheten under det gångna kalenderåret.

Det säger sig självt att det vid ett bedömande nu i efterhand av vad som har rört sig på dessa områden under det gångna året inte kan undvikas, att man blir hänvisad till att upprepa uppfattningar och synpunkter, som redan tidigare under detta års förlopp har kommit till uttryck i sammanhang med våra ekonomiska debatter här i kammaren. Det har ju i detta sammanhang inte på något vis varit ifrågasatt att förvägra den nu föreslagna dechargen för vare sig riksbanksfullmäktige eller riksgäldsfullmäktige, men väl har meningarna varit delade när det har gällt att mera sammanfattningsvis beskriva vad det är som har förekommit på dessa områden under det gångna året. Detta är ju också orsaken till att det beträffande den del av utskottsbetänkandet, som vi nu närmast behandlar, föreligger en reser-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

vation ifrån ett antal utskottsmedlemmar, och det är med anledning av denna reservation som jag nu skulle vilja säga några ord.

Värdet med att så här i efterhand gå igenom förloppet under det gångna året är ju, att i den mån man finner att det har förekommit brister och att något har varit otillfredsställande i ett eller annat avseende, skall man försöka analysera vari dessa brister har bestått och med ledning därav söka lära av erfarenheten. Man måste nog säga att det utlåtande, som majoriteten här har presenterat, inte här mycket spår av en önskan att verkligen försöka gå till botten med saker och ting. Vad man än må säga om bankoutskottets majoritet, så nog besitter den i hög grad förnöjsamhetens dygd. Jag ber att få hänvisa till den del av det föreslagna utlåtandet, som upplästes här innan jag fick ordet, nämligen det som utgör avslutningen på kapitlet under »Valuta- och penningpolitiken». Där konstateras, att den allmänna målsättningen — full sysselsättning och stabilt penningvärde — har kunnat förverkligas även under 1954. »Prisnivåns stabilitet har bevarats, och balans har rätt i de utrikes transaktionerna», heter det vidare.

Man letar förgäves efter något som helst tvivel om att det hela är väl bestämt. Man tycker ju annars, att det vid det här laget borde ha gått upp för var och en att det var någonting under 1954 som brast i vår beredskap emot de inflationistiska krafterna. Den situation, som på det viset inträdde, har präglat årets statsverksproposition genom de uttalanden som där görs i inledningen. Vi har därtill redan i början av det nya året fått känna på hårda åtgärder till komplettering av den övriga beredskapen i form av investeringsavgift och bilaccis m. m., vilket väl måste tyda på att det ändå inte varit alltigenom väl bestämt med den ekonomiska politik, som fördes under fjolåret. Och är det över huvud taget någon, som anser att det i dagens läge är möjligt att signalera faran över?

En annan sak är, att om man nu kon-

staterar, att det var någonting som brast, är uppfattningarna delade om var orsaken till detta är att finna. Vad beror det på att vi under förra året, efter allt tal om att vi hade sört för ett stabilt penningvärde, i alla fall fick en överkonjunktur med risker för penningvärdet i fortsättningen? Jag har aldrig lyckats bli riktigt på det klara med vad det är, som man från majoritetens sida betraktar som den egentliga orsaken till detta. I den allmänna diskussionen har man i hög grad fört fram i förgrunden att de privata investeringarna, särskilt näringslivets investeringar, blev så mycket större i fjol än vad man haft anledning att på förhand beräkna. Man pekar på att i stället för att näringslivets investeringar under 1953 gick ned med tre procent i förhållande till det föregående året, så ökade de under 1954 med 15 procent. Och vad värre var: denna ökning var fullständigt oförutsedd, ty i samband med en enquete i mitten på 1953 om hur man från näringslivets sida såg på utvecklingen under 1954 hade man närmast fått den föreställningen, att näringslivet räknade med att det inte skulle bli någon stegring i dess investeringsanspråk. Nu kom i alla fall denna stegring med 15 procent. Är det inte tydligt att vi här har att finna boven i dramat? Det är ungefär så tongångarna har varit på många olika håll i pressen.

Vad innebär nu detta? Under 1953 hade vi ju som alla vet en dämpning av den allmänna konjunkturen, och man hade då ännu anledning räkna med att det fanns vissa risker, särskilt med hänsyn till utvecklingen i Amerika, för att denna dämpning skulle komma att ytterligare accentueras under 1954. Från dessa utgångspunkter gjordes då de bedömningen, om vilka jag nyss talade. Nu blev ju förloppet ett helt annat. Det blev en uppgång i konjunkturen i Amerika, och denna smittade av sig så att det ur våra synpunkter blev utomordentligt gynnsamma förutsättningar för vårt näringsliv att knyta an till en bättre konjunktur. Menar man nu verkligen, att det skulle vara önskvärt med en ekonomisk politik av det märket att man skul-

Ang. riksbankens valuta och penningpolitik m. m.

le låsa sig fast med hänsyn till de kvoterings, som framgår av bedömningar, vilka görs på ett mycket tidigt stadium och där man således icke lämnar möjligheten öppen för en smidig anpassning efter konjunkturerna alltefter som dessa vänder sig? Det ligger ju i hela näringslivets dynamiska natur att på ett smidigt sätt kunna anpassa sig efter konjunkturerna och att inte minst i landets eget intresse fånga in de vindar, som kan blåsa upp utifrån i gynnsam riktning med hänsyn till den svenska samhällsekonomin. Detta är ju ingenting annat än vad som måste vara alldeles i sin ordning. Man måste samtidigt säga, att om den ekonomiska politiken föres på ett sådant sätt, att varje dylik anpassning till en konjunktur riskerar balansen i samhällsekonomin, därför att den är så fastlåst på alla andra punkter att en ökning på just denna punkt kommer att leda till en överansträngning, då måste det vara något fel i denna ekonomiska politik. Det går inte att segla med så fasta skot, utan man måste föra en politik som kan lämpa sig efter konjunkturerna.

Resonemangen kring investeringarna har fått sådana proportioner, att vi funnit anledning att i vår reservation ta in den tabell ur nationalbudgeten som procentuellt i förhållande till nationalinkomsten visar hur värdet av investeringarna på olika områden förhållit sig, ända från 1938—1939, som är det första jämförelseåret, och sedan för varje år från 1946 t. o. m. 1954. Denna tabell är ganska intressant. Jag skulle vilja hemställa till kammarens ledamöter att i den mån de inte redan tagit del av den slå upp sidan 9 i det tryck, som vi har framför oss.

Den första siffran avser hostäder. Betydligtvis visar denna siffra, om jag jämför med 1938/1939, en betydligt minskad andel i investeringarna, ty den har gått ned från 30,2 till 20,5. Industriens investeringar, som 1938/39 tog 19,3 procent av de totala investeringarna, har under 1954 tagit 18 procent. Under 1950 var motsvarande siffra 22,8, 1951 23,4, 1952 19,7 och 1953 17,1. Siff-

ran för 1954 var, som sagt, 18 procent. Stegringen i förhållande till 1953 representerar i pengar räknat ett belopp av 277 miljoner kronor. Är det någon som är beredd att anse denna siffra vara av sådan storleksordning, att den skulle kunna tilläggas en avgörande betydelse för den mindre goda balans, som senare delen av år 1954 uppvisar?

Nej, då har vi andra siffror, som är mera talande och som rör sig om helt andra belopp. Det är de siffror, som visar hur de offentliga investeringarna har ökat. Om vi till en början ser på de statliga investeringarna finner vi att de 1938/39 omfattade 17,2 procent och år 1954 25 procent. De kommunala investeringarna har på samma sätt stigit från 10,1 procent 1938/39 till 14 procent 1954. Det är sålunda på de offentliga investeringarnas område, som de stora stegringarna ligger.

När man nu talar om att den bristande balansen framför allt beror på investeringarna, frågar man sig varför det inte fanns någon möjlighet att åstadkomma en jämkning av de statliga investeringarna under 1954. Det var i själva verket så, att det statliga investeringsprogrammet i fjol lades upp enligt tre olika alternativ, nämligen ett normalalternativ, ett alternativ för den händelse det skulle bli en avmattning i konjunkturen och ett alternativ för den händelse det skulle bli en stegring i konjunkturen. Mig veterligen kom inte det sistnämnda alternativet till användning. Det låg visst bortåt ett hundratal miljoner kronor under normalalternativet. Det har sagts mig, att när man hunnit ett stycke in på året hade man planerat efter normalalternativet på ett sådant sätt, att det inte var möjligt att göra några väsentliga omdispositioner. Programmet är uppenbarligen alldeles för trögrörligt för att kunna användas som ett »dragspel».

Vad jag nu sagt om den betydelse, som investeringsfaktorn haft för utvecklingen under 1954, gäller i lika mån bedömandet av var åtgärdena skall sättas in, när det gäller att korrigera. Hittills har vi närmast mött dylika åtgärder bara i form av försök att stäcka den

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

privata sektorns investeringsmöjligheter genom investeringsavgift och bilaccis samt förslag till en definitiv lagstiftning om avskaffande av den fria avskrivningsrätten. Och alla dessa åtgärder sätts in på detta jämförelsevis begränsade utrymme av den totala samhällsbudgeten. Vi betraktar vad man på detta sätt velat skjuta i förgrunden såsom orsaker endast såsom symptom på en utveckling, där man måste söka orsakerna på annat håll.

Det är inte främmande för kammarens ledamöter var vi menar att orsakerna står att finna. Det har vi haft tillfälle att konsekvent utveckla i samband med våra ekonomiska debatter under de senare åren. Jag vill alldeles särskilt understryka, att det inte är fråga om någon efterklokhet eller någon eftertionalisering från vår sida. Det är helt enkelt så att vi anser oss kunna konstatera, att förloppet blivit sådant, som vi i våra varningar har menat att det förelåg risk för att det skulle bli. Det är helt enkelt den ekonomiska politiken, som vi tillskriver orsakerna till att det gått som det gjort.

Jag hade senast tillfälle i sammanhang med investeringsdebatten för en månad sedan att så pass utförligt framlägga hela den syn, som vi anlägger på denna fråga, att jag inte anser mig behöva trötta kammaren med att nu göra någon upprepning därav. Vi har i koncentration angivit i reservationen, att riskerna för stabiliteten grundlades genom den penningpolitik, som fördes under 1953 och som innebar att man skapade en ökning av den monetära likviditeten på marknaden med icke mindre än 1,5 miljarder kronor. Det skedde på grund av sättet för den statliga upplåningen i affärsbankerna. Att regeringen valde det sätt för upplåningen som den gjorde var en följd av att man inte kunde anlita kapitalmarknaden, därför att man ännu upprätthöll en bunden räntesats. Vi påpekade redan på hösten 1953 att vi då befann oss i en så dämpad konjunktur, att några risker inte omedelbart behövde befaras på grund av denna tillskapade monetära likviditet, men

att vi därmed bäddat för en framtida inflation. En stegrad konjunktur kunde aktivisera det monetära utrymme, som var för handen, med risk för en utveckling i inflationistisk riktning.

Det är just detta, som enligt vår mening skedde under år 1954. Man kom då mot slutet av året underfund med att det var nödvändigt att vidta någon åtgärd, och den fick formen av att man lade upp ett fyraprocentigt statslån på kapitalmarknaden. Det var i och för sig en riktig åtgärd, som stod i full överensstämmelse med de rekommendationer som vi tidigare gjort. Men när det gällde att fullfölja denna åtgärd, vilken vi betraktade såsom en ny giv i räntefrågan, väjde man undan för konsekvenserna. Genom att inte låta det nya ränteläget bli normerande för marknaden i övrigt förtog man effekten, som snarast — åtminstone psykologiskt sett — förbyttes i sin motsats.

Penningpolitiken haltar ännu i denna dag, med de strategiska räntorna bundna vid ungefär samma nivå som förut.

Slutresultatet av riksbankens verksamhet under föregående år, sådant det tecknade sig när december månad var över — i december föreligger det ju alltid exceptionellt stora krav på statskassan — var, om jag ser till 1954 som en helhet, att man genom sina dispositioner ökat likviditeten på marknaden med 221 miljoner kronor. Den siffran skall jämföras med att den under år 1953 förda politiken, trots en mycket stor utströmning av medel i december månad även det året, ledde till att likviditeten på marknaden utanför riksbanken minskades med 139 miljoner kronor. Dessa siffror spelar en stor roll när det gäller att bedöma graden av kreditåttstramning på marknaden.

Jag önskar att det hade varit möjligt att övertyga alla om att vi på detta område verkligen har att finna kvintessensen när det gäller att bedöma hur man med penningpolitiken skall kunna hålla samhällsekonomin i balans. För mig, som konsekvent har företrätt denna ståndpunkt, är det inte möjligt att av den utveckling som har skett utläsa an-

Ang. riksbankens valuta och penningpolitik m. m.

nat än att vi från vår sida gjort riktiga förutsägelser om hur det skulle komma att gå.

Jag skall nu, herr talman, inte ytterligare uppehålla mig vid denna sak, ty den har ju stötts och blötts så mycket i tidigare sammanhang. Jag föreställer mig också att kammaren inte heller anser att vad jag haft tillfälle att säga i dag egentligen varit ägnat att föra diskussionen längre än till det stadium, där den redan står och stampar. Vi skulle dock ha kunnat avvinna debatten någonting nytt och givande, om vi hade haft tillfälle att vända oss till regeringsbanken med en eller annan fråga. Som synes har emellertid finansministern inte varit intresserad av eller haft möjlighet att vara här tillstädes. Kan han möjligen resonera på det sättet, att frågan om decharge för riksbanken inte alls angår honom eftersom riksbanken är ett riksdagens verk? Men vi är ju alla bättre underrättade än så och vet, att den decharge, som det här är fråga om att bevilja, i lika mån kan sägas gälla finansministern som riksbanken själv.

På det stadium av utvecklingen, där vi nu befinner oss och där jag föreställer mig att många sätter ett stort frågetecken inför fortsättningen, skulle det ha varit av stort värde, om finansministern kunnat upplysa oss om hur han själv ser på utvecklingen. Är han nöjd med den? Har de varningar, som han utdelade i statsverkspropositionen åt olika håll, enligt hans eget bedömande blivit vederbörligen beaktade? Tenderar lönerörelserna att hålla sig inom det ytterst begränsade utrymme som enligt statsverkspropositionens ord kan anses stå till förfogande för ändamålet? Eller ser han utvecklingen så, att tiden nu är inne för att, såsom det också heter i statsverkspropositionen, inrikta den ekonomiska politiken på att neutralisera den efterfrågestegring som löneökningarna ger upphov till?

Allt detta är mycket essentiella frågor som det skulle vara av intresse att riksdagen ju förr dess hellre fick besked om. Det är visserligen sant att det för några dagar sedan förekom ett möte på Harp-

sund, där den ekonomiska politiken i landet ingående diskuterades. Om vad som där förekom har vi inte fått veta något annat genom tidningsprisen än att regeringen och LO hade i alla avseenden, utom kanske med vissa nyanser, samma uppfattning om hur den ekonomiska politiken skulle se ut. Jag föreställer mig emellertid att man inte gör anspråk på att den ekonomiska politiken i landet är att betrakta såsom en familjeangelägenhet som avgörs på Harpsund. Det är ju i alla fall här, inför detta forum, som det är önskvärt att få tillfälle att diskutera dessa frågor.

Skillnaden mellan det recept som regeringen tillämpar och det av oss förordade är — om jag nu skall göra en sammanfattning — att regeringspolitiken huvudsakligen rör sig med korrigeringar i efterhand av inträffade jämviktsrubbningsar, under det att vi önskar en politik som går ut på att i förväg hindra att jämviktsrubbningsar inträder. Det blir en helt annan ryckighet i den politik, som innebär att man skall korrigera i efterhand, än i en politik som hela tiden söker följa utvecklingen på ett så smidigt sätt, att man förebygger inträdet av sådana rubbningar. För det ändamålet står det kvar att vi — för vilken gång i ordningen, vet jag nu inte — förordar en kreditåtstramning anpassad efter lägets krav, men räntorna i sin tur anpassade efter graden av den åtstramning man vill uppnå. Förrän vi kommer dithän, kan vi icke räkna med att få en tryggad balans i systemet.

Om jag får lov att uttrycka saken med en måhända billig vits, så skulle jag vilja säga att erfarenheten har visat, att så länge man inte är beredd att basera stabiliteten på räntefötter av den beskaffenhet jag nyss angav, så får man räkna med att den kommer att även i fortsättningen stå på lurfötter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är avgiven vid denna punkt i utskottets utlåtande.

Herr **SUNDBIK** (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Ewerlöf sade, att utskottsmajoriteten an-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

ser att målsättningen för den ekonomiska politiken under det gångna året har varit full sysselsättning och ett stabilt penningvärde. Denna målsättning har kunnat förverkligas under upprätthållande av en investeringskvot på 30 procent, vilket är något mer än under 1954, Den kreditpolitik, som med framgång kunde föras 1952 och 1953, visade sig inte vara till fyllest under sista halvåret 1954, varför vissa åtstramande åtgärder mot slutet av året måste vidtagas.

När man tar del av reservationen, får man intrycket att reservanternas i stort sett bara beskriver läget med andra ord än utskottsmajoriteten. Reservanternas uttrycker sin tillfredsställelse med den statliga upplåningen på den långa marknaden under året, men de beklagar att riksbanken ej tagit tillfället i akt att övergå till rörlig ränta. Med tanke på det fyraprocentiga statslånets upptagande måste detta betyda, att reservanterna menar, att riksbanken borde ha tagit tillfället i akt att höja räntan över hela linjen.

För närvarande tycks det i alla fall vara en utbredd uppfattning, att räntan är ganska rörlig. När det gäller byggnadskreditivlån påstås vissa banker nu ta 5,5 procents ränta, medan sparbankerna säges ta 5 procents ränta för bottenlån och borgenslån i bostadsfastigheter. Man kan alltså konstatera, att de faktiskt tillämpade räntorna är både rörliga och höga i förhållande till den officiella räntan.

Under den tidsperiod, då frågan om räntans höjd var aktuell, måste man säkerligen ta hänsyn till de förestående avtalsförhandlingarna. Hur en räntehöjning fördyrar och försvårar läget på bostadsmarknaden, är ju också ofta omvittnat. Om man bortser från de statligt belånade fastigheterna och tänker på hur en hög räntefot i nuvarande läge verkar för de enskilda som har sina hus belånade i försäkringsbolag och banker, finner man att hyrorna i många fall är fastställda så lågt, att de inte täcker de höga omkostnader som under de senare åren blivit en följd av utvecklingen. Re-

sultatet är att husen får förfalla. En stegring av räntorna på detta område skulle ha försämrat läget ännu mer.

Vi kan alltså vara glada, synes det mig, att prisnivån varit stabil och kunnat bevaras under det gångna året, trots den ökade aktiviteten i fråga om investeringar från såväl enskilda som stat och kommuner. Denna aktivitet har lett till ett övertryck i samhällsekonomin under det senaste året.

Nu anmärkte herr Ewerlöf på att regeringens och riksdagen inte kunnat kontrollera läget i fråga om investeringarna under 1954. Men jag vill erinra om att konjunkturinstitutet i slutet av 1953 riktade en fråga till industrien, hur man tänkte sig investeringarna under 1954. Svaren gick ut på att man inom industrien inte hade för avsikt att öka investeringarna. Förhållandet blev ju det motsatta — industrien kom att öka sina investeringar väsentligt. Med hänsyn till de lämnade svaren är det dock helt naturligt, att stora investeringar för statliga och kommunala ändamål planerades. Vi vet alla att behoven av investeringar är mycket stora inom bägge dessa sektorer. Under de senare åren har industrien byggt ut i stor utsträckning, och det är klart att behovet av skolor, sjukhus och inrättningar av andra slag är mycket stort. Man tänkte sig alltså att under 1954 kunna i viss mån tillgodose detta stora allmänna investeringsbehov.

Nu förordar reservanternas en högre ränta, och det förvånar mig inte — under senare tiden har man ju åtminstone från nationalekonomiskt håll i stor utsträckning varit inne på samma linje. För min del finner jag det resonemangset egendomligt, att en högre ränta i nuvarande situation skulle ha verkat särskilt åtstramande på de viktigaste områdena. När jag gått omkring i Stockholms stad och sett vilka stora investeringar, som staden gör i husbyggen och i tunnelbanan, har jag frågat mig, om verkligen en räntehöjning skulle ha verkat åtstramande i fråga om dessa investeringar. Jag tror inte heller att de stora industrierna här i landet, som under

Ang. riksbankens valuta och penningpolitik m. m.

de senare åren har kunnat skapa stora reserver, genom en räntestegring skulle ha behövt inskränka sin investeringsverksamhet. Under sådana förhållanden skulle det endast ha blivit småföretagarna och hantverkarna, som skulle ha kommit att sitta hårt åt genom en räntehöjning.

Den kreditpolitik, som har tillämpats under det sista året har inte, åtminstone under senare delen av året, visat sig vara till fyllest, varför i alla fall en viss räntehöjning vidtogs i oktober för att åtstrama kreditmarknaden. Det har åtminstone hitintills visat sig, att den har varit tillräcklig.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WERNER (bf):

Herr talman! Herr Ewerlöf inledde sitt anförande med att konstatera, att det inte var möjligt att föra en diskussion i detta ämne utan att upprepa tidigare argument. Det är något som inte är möjligt att motsäga. Man skulle kunna säga att ämnet är uttröskat och att det ur halmen inte kan letas fram några särskilt nyttiga korn, allra minst några guldorn, men möjligtvis något ogräsfrö, om man driver det alltför långt.

När samtidigt herr Ewerlöf konstaterade, att majoriteten besitter en hög grad av förnöjsamhetens dygd, skulle jag kunna återgå till den artigheten genom att säga, att minoriteten i särskilt hög grad besitter oförnöjsamhetens alla egenskaper. Allting, som sker, måste framställas i mycket dystra färger för att ge en bakgrund till de dåliga förhållanden, som vi enligt oppositionens mening har här i landet.

Men är egentligen förhållandena så dåliga? Det kanske ändå kan finnas något skäl för ett uttryck för förnöjsamhet. Aldrig har väl det enskilda näringslivets utdelningar på aktierna varit större än nu, och aldrig har aktierna stått högre. Det kan sägas att det är ett uttryck för misstron till penningvärdet, men jag skulle vilja se den finansman, som investerar pengar i aktier, om han

vet att det företag, som han investerar i, går dåligt.

Vi har bakom oss ett år av ökad produktion, där svårigheten varit att skapa balans mellan den överarbetstillgång, som finns, och den bristande tillgången på arbetskraft. Det är kanske en av de största besvärigheterna. Men vi kan å andra sidan påvisa ett ökat produktionsresultat, där nationalprodukten har ökat mellan 4 och 5 procent, vilket är mer än något år tillförne. Jag vill gärna i detta sammanhang erkänna, att man från majoritetens sida åtminstone i viss omfattning är medveten om de risker, som vårt penningvärde löper, ävensom att det är vissa företags inom det ekonomiska livet, som inger bekymmer.

När vi diskuterar denna fråga, får vi komma ihåg att det här för dagen rör ansvarsfrihet för riksbankens och riksgäldskontorets förvaltning under år 1954. Den ekonomiska politiken och riktlinjerna för denna får vi väl komma tillbaka till när frågan senare kommer upp i riksdagen. Men det är omöjligt att inte i detta sammanhang även komma in på den ekonomiska politiken.

Vad som enligt herr Ewerlöfs sätt att se har brustit är att inte vissa förebyggande åtgärder vidtagits. Det kanske kan vara riktigt, men det har dock vidtagits en del åtgärder, som herr Ewerlöf själv erkände var betydelsefulla. Bland annat har ett stort obligationslån tagits upp i syfte att dra rörligt kapital ur marknaden och därigenom åstadkomma en åtstramning. Vad man kanske skulle kunna sätta ett frågetecken för är de två räntefötter, eller rättare sagt räntesatser, som tillämpades alldeles in på varandra. Det var måhända någonting, som det kan finnas anledning att inte helt erkänna såsom riktigt.

Vad som i varje fall för mig framstår såsom bekymmersamt är nedgången i valutareserven under föregående år. Jag kan medge, att denna nedgång under de två första månaderna på året vänts till en uppgång, men man frågar sig, om det skall vara ödesbestämt att valutareserven under en högkonjunktur inte kan byggas upp högre än för när-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

varande skett. Detta bottnar naturligtvis i det underskott, som handelsbalansen utvisar och som riksbanken kanske inte kan göra så mycket åt. Det kan inte heller vara ödesbestämt, att denna handelsbalans skall visa underskott på en miljard kronor per år. Vi behöver givetvis sälja varor och produkter till utlandet och vi behöver även importera varor från utlandet, men det är ingenting bestämt att vi skall importera varor för en miljard kronor mer per år än vi kan sälja. Detta är någonting som bör observeras om det gäller att begränsa importen av umbärliga varor. I förhållande till föregående år har vi en mycket betydande import — vi har en bilimport för 744 miljoner kronor, som väl i sin mån bidrar till underskottet i handelsbalansen. Men därtill kommer de belastningar i övrigt på samhällsekonomin denna växande bilpark medför. Jag medger att det är nödvändigt att importera bilar, men det är fråga om huru stor denna import behöver vara, och om man här beräknar utströmningen av svenskt kapital för bilimporten och för bensin och brännolja till 1,5 miljoner kronor, utgör detta en mycket hård belastning.

Här har talats om den brist på vilja till sparsamhet som kanske är en av de mest bekymmersamma företeelserna när det gäller det enskilda sparandet. På vissa punkter kan dock spåras åtgärder, som gynnat det enskilda sparandet. Jag vill särskilt påpeka skogsinvesteringskontot, som i hög grad tillför bankerna skogsintäkter och gynnar banksparandet. Detta system som innebär en viss tidsfrist med skattebetalningen och innebär en möjlighet att fördela skatterna, kan måhända tack vare de erfarenheter, som vunnits, ytterligare utbyggas.

När vi talar om sparande, kan det kanske vara skäl i att framhålla att både det allmänna och det enskilda sparandet avsätter mycket goda resultat. Om jag skulle tänka mig en inventering av de produktiva skogstillgångarna här i landet, är det ingen överdrift att säga att vi här upplagrar ett växande produktivt skogsbestånd, något som huvud-

sakligen sker genom att de enskilda skogsägarna förvandlar marker, som tidigare utgjort betesmarker och ängsmarker, till högproduktiva skogsmarker. Detta är en omständighet som inte alltför mycket behöver förädla framtiden.

Utbyggandet av våra vattenfall kan liknas vid en upplagring av kol till mycket stora värden. Jag skall besvara kammareren med att nämna några siffror. Vårt utbyggnadsprogram på vattenkraftens område för närmaste åren avser 1,8 miljarder kilowattimmar per år i grovt medeltal. Om jag omräknar detta i pengar efter ett värde av 3,5 öre per kilowattimme, blir det en årlig avkastning på över 60 miljoner kronor. I och för sig utgör detta en ränta på 1,5 miljard kronor per år efter 4 procent. Jag tycker inte alls att detta är en dålig form av sparsamhet. Det är troligt, att ungefär hälften av detta sparande faller på de enskilda företagen och den andra hälften, med möjligen några differenser, på staten. Hur många svenskar vet, att vi i Stornorrforsten i Umeälv håller på att bygga Västeuropas största kraftstation på 500 000 hästkrafter med en årsproduktion av 3,5 miljarder kilowattimmar? Efter samma beräkning med 3,5 öre per kilowattimme ger detta en inkomst av ca 12 miljoner kronor per år.

Jag vet att efter mig på talarlistan kommer en mycket sakkunnig man, herr De Geer. Jag skall be att få fråga honom: Hur många ton kol motsvarar detta utbyggnadsprogram på 1,8 miljarder kilowattimmar i en kolupplagring som påspädes varje år genom naturens egen funktion? Jag tycker nog att vi inte behöver anslå riktigt så mörka tongångar som herr Ewerlöf gjorde, när han inte fått sin gamla önskedröm om höjd ränta uppfylld som i hans vokabulär heter rörlig ränta. Det är väl egentligen på denna punkt som vi skiljer oss åt i väsentlig grad, eftersom vi har olika uppfattningar om räntans inverkan på prisbildningen och på näringslivet. Jag är medveten om att en höjd ränta kommer att höja penningvärdet avsevärt, men att det kan åstadkomma även mycket an-

Ang. riksbankens valuta och penningpolitik m. m.

nat. Vi har minnen därav från tidigare år, när näringslivet kämpat med svårigheter på grund av den höga räntan, som åstadkom stagnation och störningar i produktion, investeringar och nyetablering. Vad är en höjd ränta annat än en omkostnadsfaktor i produktionen, som i likhet med de höga lönerna och, låt mig även gärna säga, de höga skatterna och andra kostnadsfaktorer inverkar på varans eller tjänstens slutpris? Den är därjämte kanske i viss mån inflationsdrivande eller verkar åtminstone fördyrande på varor och tjänster, ty konsumenten får alltid med ett större antal, till sitt värde urholkade, kronor betala en mindre volym varor vars pris rönt inverkan av stegrade produktionskostnader.

Jag undrar, om vi inte i diskussionen bör uppfatta räntan såsom något dubbelzijdigt och inte ett allena saliggörande moment, som skall rädda allting på penningpolitikens område. Vilken inverkan har en höjd ränta t. ex. för jordbruket? De rörliga lånen i jordbruket belöper sig till 40—50 miljarder kronor. En höjning av räntan med en procent betyder beträffande dessa lån en höjning med 40—50 miljoner på jordbrukets omkostnadssida. Tillsammans med räntan på de bundna lånen skulle en sådan räntehöjning enligt förefintlig statistik medföra en kostnadshöjning med cirka 100 miljoner kronor. Jag kan ställa frågan just i dag, när man diskuterar täckningen för jordbrukets ökade kostnader: Är industri, näringsliv och konsumenter villiga att betala den ökade kostnad, som drabbar jordbruket vid en höjd ränta?

Det skulle vara mycket att säga i detta sammanhang. På den här punkten kan herr Ewerlöf och jag inte riktigt komma överens. Jag har råkat växa upp i ett litet jordbrukarhem, där föräldrarna kanske under långa nätter vändats med bekymmer, hur de skulle kunna betala sin sexprocentsränta på det skuldsatta hemmet och där barnen ängslats för att hemmet kanske höll på att gå ifrån föräldrarna. Man ser litet annorlunda på problemen efter den erfarenheten än vad en representant för försäkringsvärlden

gör, med dess oerhörda fonder, där räntan naturligtvis spelar en mycket stor roll för den ekonomiska avkastningen av rörelsen.

Jag vill sluta med att konstatera någonting som vi kanske kan vara eniga om. Det är alltid ett hälsotecken, då riksbankens göranden och låtanden diskuteras i Sveriges riksdag. Sedan ett par hundra år tillbaka har den svenska riksförsamlingen mycket bestämt hävdad såsom en rätt att bestämma över sin egen bank, rikets ständers bank, och att själv vara den bankens huvudman. Låt mig konstatera, att det är vår uppgift att fortsätta den traditionen, ty det kan inte vara någon lycklig ordning, om riksbanken så småningom skall sortera som en filial under finansdepartementet.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets uttalande i ärendet.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte låta det stå oemotsagt, då min vän herr Werner målar ut mig som en kverulant och en som i största allmänhet är missnöjd med allting. Det finns dess bättre mycket som jag har anledning att vara belåten med, men det gäller att hålla fast vid vad det är fråga om i det här sammanhanget. Här diskuterar vi uteslutande den ekonomiska politik, som riksbanken för i syfte att garantera oss ett stabilt penningvärde. I fråga om den politiken har jag ingen anledning att vara tillfredsställd.

Här har den omständigheten, att aktievärdena stiger, åberopats som en omständighet som jag borde vara nöjd med. Jag är själv inte i någon större utsträckning aktieägare, men den omständigheten, att aktierna stiger, betraktar jag såsom i allra högsta grad ogynnsam. Jag tycker att det är en varningssignal i nuvarande läge. Det faktum, att efter utbudandet av det statliga fyraprocentlånet i höstas, man omedelbart kunde inregistrera, hur aktievärdena hastigt föll, var ett sundhetstecken och ett tecken, som innebar att detta lån uppfattades som en ny giv i fråga om räntan. Men i

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

och med att det visade sig att det inte var så, började aktievärdena att gå i höjden igen. Denna höjning var bara en avspiegling av inflationsförväntningarna och därför inte en omständighet att uttrycka någon glädje över.

När herr Werner berör räntespörsmålet, har han så svårt att hålla fast vid vad det är fråga om. Han talar om den höga räntan, den höjda räntan o. s. v. I själva verket är det fråga om en *rörlig* ränta. I nuvarande läge skulle det innebära en höjd ränta, men märk väl, att jag flera gånger har uttalat, att jag skulle ha varit fullt tillfredsställd med att man på hösten 1954 efter utgivandet av fyraprocentlånet låtit övriga räntor anpassa sig till det därmed skapade läget. Bara det faktum, att man hade varit konsekvent och tillämpat en riktigt avpassad ränta över hela fältet, skulle ha kunnat få en helt annan effekt än den som nu uppnåtts. Herr Werner är mycket nöjd med 4-procentlånet, men han tycker tydligen att det var riktigt att det fick bli en engångsåtgärd och att man där-efter strävade tillbaka till den gamla räntesatsen. Vad är resultatet? Jo, i dagens läge kan man köpa statsobligationer, som ger en ränteavkastning på mellan 3,8 och 3,9 procent, under det att räntan på bundna inteckningslån och kommunlån är fastlagd vid 3,7 procent. Är nu detta en räntemarknad som kan betraktas som tillfredsställande?

Herr WERNER (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade ju klart och tydligt ifrån, att de höjda aktievärdena kunde vara ett tecken på misstro mot penningvärdet, men jag fällde också den anmärkningen att ingen skicklig finansman investerar pengar i ett företag som visar en dålig utvecklingstendens.

Herr Ewerlöf vill väl ändå inte bestrida att vi i viss mån haft en rörlig ränta på lånemarknaden under senaste året. Herr Ewerlöf kan ju försöka ta upp ett kort lån till den gamla räntesatsen, så får herr Ewerlöf se, om det lyckas. Jag anser att situationen på det området visar att räntan ingalunda är fastlåst, utan tvärtom ganska rörlig.

Herr WEHTJE (h):

Herr talman! I bankoutskottets utlåtande rörande riksbankens och riksgäldskontorets förvaltning under fjolåret ävensom i den till utlåntagandet fogade reservationen har vissa jämförelser gjorts mellan den ekonomiska utvecklingen i fjol och tidigare. I reservationen har dock jämförelsen utsträckt till flera år, medan majoriteten begränsar sig till ett enda, nämligen 1953. Nu var emellertid detta ett år som i viss mån kännetecknades av stagnationstendenser i det enskilda näringslivet under inflytande av olika faktorer, varför fjolårets i och för sig ganska måttliga uppsving lätt får ett sken av att ha varit betydligt kraftigare än det i själva verket var. Detta gäller, såsom särskilt understrykes i reservationen, den del av den ekonomiska verksamheten som utgöres av det enskilda näringslivets investeringar.

Jag kan inte underlåta att reagera mot majoritetens sätt att göra jämförelser mellan de privata investeringarna i fjol och år 1953, då dessa var exceptionellt små. En dylik jämförelse framstår för mig som missvisande. Syftet tycks vara att försvara de åtgärder mot företagsamheten, som redan beslutats i år i form av en ny investeringsavgift, respektive är föreslagna i form av skärpta beskattningsregler för företagen. Det är lätt att glömma, men man får inte se bort ifrån att investeringarna under år 1953 var belagda med en tolvprocentig investeringsavgift, att finansministern redan på våren 1953 lät förstå att avgiften skulle försvinna för år 1954, att den, som kunde uppskjuta sina planerade investeringar till detta år, av regeringen uppmanades att göra så med motivering, att det då skulle bli billigare att investera, och att investeringsavgiften åtminstone för de större företagen uppgick till miljonutgifter som skulle kunna sparas genom uppskov till 1954. Är det då att undra på att investeringarna under år 1953 blev låga? I själva verket kan man väl närmast förvåna sig över att de enskilda investeringarna under 1954 inte blev större än de blev, när det var första gången på tre år som företagen

Ang. riksbankens valuta och penningpolitik m. m.

kunde verkställa moderniseringar och kapacitetsutvidgningar utan att drabbas av investeringskatt eller investeringsavgift.

Om man skall komma fram till en objektiv och balanserad bedömning av de privata investeringarnas omfattning under fjolåret, får man inte, som utskottsmajoriteten gör, begränsa sig till *ett* år och därtill just år 1953, utan man måste, såsom skett i reservationen, utsträcka jämförelsen över ett flertal år. Det visar sig då att de privata investeringarna gått kraftigt tillbaka under de senaste åren, medan de offentliga har ökat under hela efterkrigstiden och särskilt starkt under de senaste åren. Även om industriens investeringar med 15 procent överstiger 1953 års exceptionellt låga nivå — jag vill på intet sätt bestrida att 1954 års investeringar ökat, men ökningen är med sina 15 procent inte stor — är de i varje fall lägre än investeringarna under år 1951. Enligt min mening finns det inte efter en objektiv bedömning tillräckliga belegg för att de privata investeringarna i fjol var för stora.

Däremot har de offentliga investeringarna fortsatt att öka inte endast i förhållande till år 1953, då ökningen var 10 procent, utan år efter år under hela efterkrigstiden. Är det med hänsyn till risken för en överansträngning av de samfälliga resurserna nödvändigt att begränsa investeringarna, kan detta inte utan vådliga konsekvenser få gå ut enbart över de privata. Det måste iakttagas den allra största försiktighet vid fördelningen av begränsningarna även i detta hänseende. Sedan den första femårsperioden efter kriget har de enskilda investeringarnas andel av de totala exklusive bostäder gått ned från i genomsnitt 45 till 40 procent år 1954, medan de offentliga gått upp från 30 till 39 procent.

När det gäller fördelningen av landets parkapital i investeringar för offentliga eller enskilda ändamål, måste större hänsyn tagas till räntabiliteten än nu sker, och näringslivet får säkerligen i allmänhet ges en bestämd prioritet före det offentliga. Näringslivet svarar ändå i

avgörande grad både för sysselsättningens upprätthållande och levnadsstandardens höjande.

Sedan skulle jag, herr talman, vilja säga några ord om valutautvecklingen, men innan jag går in på den frågan, skulle jag till utskottets talesman och till herr Werner vilja säga något om ränteavvägningen. Ränteavvägningen skall ju registrera knappheten på penningmarknaden, och den är otvivelaktigt ett barometerutslag, som såväl kommuner som enskilda företagare rättar sig efter i mycket större utsträckning än man i allmänhet gör sig någon klar uppfattning om. Herr Sundvik talade om Stockholms stads investeringar, som man ser här dagligdags, och han trodde inte, att man genom en kapitalåtstramning, som toge sig uttryck i en räntehöjning, skulle inverka på dessa investeringar. Det är väl möjligt att inte dessa investeringar skulle avstanna därför att det konstaterats en knapphet på kapitalmarknaden, men jag tror man kan vara ganska säker på att även Stockholms stad betänker sig mer än en gång, innan den sätter i gång ytterligare stora investeringar. Likaså, herr Werner, kommer de s. k. självfinansierande företagen också att taga intryck av en klart markerad kapitalknapphet, som ger sig till känna i en räntehöjning. Jag skulle vilja säga, att de, som har det väl ställt, och de, som har det dåligt ställt, reagerar på precis samma sätt. De, som är svagt ställda, får ju känna det direkt; de andra känner det mera indirekt, men de är så pass tänkande, att de gör klart för sig vad en sådan signal innebär.

Herr Werner sade, att för att en räntehöjning skall få någon effekt bör den tilltagas så, att det är fara värt att den gör mer skada än nytta. Herr Werner måste ju göra klart för sig, att avvägningen av en räntehöjning får göras med hänsyn till inflationstrycket. Har man låtit det gå så långt, att det råder mycket starkt inflationstryck, vill jag inte bestrida att det måste göras en ganska stor räntehöjning för att få en tillräcklig effekt, men om man använder det smidiga vapen, som räntan är avsedd

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

att vara, och på ett tidigt stadium låter det visa vad tiden är liden, så behöver höjningen inte få någon nämnvärd omfattning, utan då räcker det med en liten räntehöjning, och när faran inte föreligger i samma omfattning som förut, kan man omedelbart lätta på trycket. Detta är åtgärder av helt annan innebörd än om man skall gå in på direkta regleringar, skatteåtgärder eller annat sådant, ty det tar ju år, dels innan de börjar verka och dels innan man kan befria sig ifrån dem. Jag tycker att så mycket som vi talat om dessa problem, skulle även de, som inte dagligen sysslar med ekonomiska problem, ha kommit till insikt om att här föreligger dock förhållanden som man får ta hänsyn till.

Sedan skulle jag, herr talman, vilja säga några ord om valutautvecklingen under fjolåret. Vad som måste konstateras är att det av alla omfattade önskemålet om en förstärkning av valutareserven inte har kunnat förverkligas, vilket är beklagligt. Man kan nämligen enligt min mening inte säga, att vi har en tillfredsställande valutareserv, när denna gått ned med något hundratal miljoner kronor från en redan förut alltför låg nivå. Valutareserven är alltför liten. Den egentliga guld- och dollarreserven har dock ökats, och det är gott och väl. Härigenom har möjligheterna för en större frihet i våra förbindelser med utlandet och för svenska företagare att till gagn för exporten bygga ut sina handelsförbindelser med utlandet förbättrats. Det är också nödvändigt, att detta sker, att vi kan gå samma vägar som andra länder gör, när de söker sig ut i världen, ty stora ansträngningar måste göras att öka guld- och dollarreserverna. Endast dessa är i verklig mening sådana likvida tillgångar som valutareserven bör bestå av. Det är på dessa som hela tyngden kommer att vila, när konvertibiliteten blivit genomförd.

Under fjolåret har vår ställning i den europeiska betalningsunionen klart för-sämrats, vilket ytterligare accentuerats i vår. I och för sig kan en mera omfattande svensk förskottsgivning till EPU i nuvarande ansträngda ekonomi inte an-

ses önskvärd, men det kan ifrågasättas, om det ej ligger en fara i utvecklingen, som den nu går. Det är helt visst mycket angeläget för oss att nu söka få balans mot EPU.

Frilistningen av importen utökades under fjolåret mot dollarområdet. Hittills har detta inte fått de ogynnsamma verkningar för valutareserven som tidigare befarades. I själva verket är det importen från OEEC-länderna som tycks vara den starkare. Konkurrensförhållandena mellan dollarområdet och OEEC-länderna har uppenbarligen hittills inte utfallit till nackdel för de senare. Mot denna bakgrund har jag den uppfattningen, som jag tidigare givit uttryck åt, att liberaliseringen av dollarimporten, som otvivelaktigt är en riktig åtgärd, kunde ha kommit tidigare.

Valutareserven fick under fjolåret en förstärkning med de i Schweiz upptagna lånen. Syftet härmed har angetts vara dels att förstärka valutareserven, dels att för eventuella framtida behov skapa en kontakt med den schweiziska kapitalmarknaden.

Först vill jag till detta foga den förhoppningen att det skall föras en sådan ekonomisk politik i vårt land, att vi av egen kraft blir i stånd att skaffa oss den valutareserv som landet behöver och i stort slipper falla tillbaka på utländsk upplåning. Dessa lån är de första som vårt land på mycket länge emitterat på en verkligt fri marknad. Så mycket angelägnare är det, särskilt med tanke på den uttalade möjligheten av nya svenska statslåneemissioner utomlands, att de svenska lånens rykte för tillförlitlighet inte ifrågasättes. Jag måste därvid fästa uppmärksamheten på att kursen på de svenska lånen nu ligger rätt mycket under pari på de schweiziska börserna. Den 6 oktober i fjol stod majlånet i en kurs av 102,75, medan både maj- och novemberlånen den 18 mars i år — den sista för mig tillgängliga uppgiften — stod i 98 å 98,25. Naturligtvis skall man inte överdriva betydelsen av fluktuationer i obligationskurserna, särskilt inte på en fri marknad, där hela ränteläget fluktuerar, men i detta fall har de svens-

Ang. riksbankens valuta och penningpolitik m. m.

ka lånen vid jämförelse med andra lån — och trots, som vi här i landet ser saken, mycket gynnsamma villkor bland annat i skattehänseende — ådagalagt en viss svaghet. Om vi skall kunna låna utomlands, måste vi se till, att förtroendet för oss och vår ekonomiska politik bevaras. Förtroendet är i dessa sammanhang en ytterst viktig sak. Det fria schweiziska kapitalutbudet till utlandet är inte obegränsat — det utgjorde i fjol 395 miljoner francs, varav Sverige fick 110 miljoner — och konkurrensen är hård. Vi måste göra klart för oss den realiteten, att lånemöjligheterna på de internationella kapitalmarknaderna, inte endast den schweiziska, är nog så begränsade.

Sammanfattningsvis vill jag säga, herr talman, att den ekonomiska utvecklingen under fjolåret företer vissa gynnsamma drag. Dit vill jag framför allt räkna produktionsökningen och den omständigheten, att inkomstutvecklingen varit förhållandevis lugn och priserna därför särskilt under fjolårets första hälft tämligen stabila. Svensk ekonomi arbetar dock, som det heter, under ett visst övertryck, vilket särskilt mot årets slut blivit besvärande. Detta har kommit till synes framför allt i valutautvecklingen och i den inhemska likviditetsökningen. För dessa saker har emellertid herr Ewerlöf tidigare i sitt anförande här i kammaren lämnat en ingående redogörelse. Jag vill därför endast säga, att enligt mitt sätt att se kan riksbanken inte fritas från sin del av ansvaret för utvecklingen.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till den av herr Ewerlöf m. fl. avgivna reservationen.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! När vi förra året debatterade denna fråga, gällde en del av diskussionen, huruvida de depressiva tendenserna möjligen kunde vara starkare än de som gick i inflationistisk riktning. Man bedömde då läget mot bakgrunden av den ogynnsamma konjunkturen för järnverk, mekaniska verkstäder och textilindustrin, som då präg-

lade slutet av år 1953. Det var då mörka moln vid horisonten, och detta gjorde att man med en viss rätt kunde säga att läget var labilt och att det även fanns depressiva tendenser. Det är med tillfredsställelse man nu kan konstatera, att de mörka molnen skingrats så när som på ett, som ligger kvar ganska hotande, nämligen över textilindustrin.

Ett år efteråt måste man ju konstatera, att för dagen är det obetingat de inflationistiska tendenserna som tagit överhand, inte bara i vårt land utan även i Förenta staterna, England och i viss mån Schweiz, som vi så ofta åberopar här. Vi har en typisk mätare på de inflationistiska tendenserna, som är mera känslig än index och dylikt och som herr Ewerlöf i sin replik till herr Werner nyss var inne på, nämligen aktiekurserna. Dessa kursers höga läge är inte beroende av den avkastning man har och förväntar, utan är en diskontering av ett väntat lägre penningvärde. Det är ju ganska naturligt. Man kan fråga sig: Är ett stabilt penningvärde i ett demokratiskt samhälle möjligt vid full sysselsättning? Vi har en stor utredning, som arbetar på att lösa detta problem. Men frågan kan onekligen ställas mot bakgrunden av en mansålders erfarenhet. I stort sett har denna tid kännetecknats av ett sakta fallande penningvärde, och de gånger som penningvärdet inte har fallit, utan man tvärtom haft en deflationistisk utveckling, har det varit verkliga katastroftider, som ingen vill ha tillbaka. Därför tror jag, att jag rent av vågar tillspetsa saken och säga, att en viss, mycket begränsad inflation är att föredra och att den alltid kommer att råda i ett demokratiskt samhälle, där partierna är lyhörda för att tillgodose de stora intressegruppernas krav och önsningar. Men det gäller ju att hålla denna inflation inom mycket måttliga gränser eller rättare sagt att begränsa den till en tendens till sänkt penningvärde — ett stabilt penningvärde är det ju allas vår skyldighet att söka slå vakt om.

Man måste konstatera, att det finns en grupp av människor, som reagerar mycket litet inför den senaste mansålderns

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

successiva nedgång i penningvärdet. Det är en mycket stor grupp, nämligen spararna. Man kan verkligen ifrågasätta människan som homo sapiens, när man ser henne som sparare, och man frågar, om hon inte mer påminner om myrorna. Det innebär ingen dålig liknelse heller, men man kan riva om hur mycket som helst i en myrstack — myrorna börjar ändå omedelbart att laga stacken. Tänk på tyskarna som för närvarande är, kanske näst schweizarna, världens bästa sparare. De har under en generation två gånger fått uppleva att penningvärdet fördärvats totalt, och likväl sparar de fortfarande.

Sedan har vi schweizarna som är utomordentligt goda sparare och ofta åberopas som föredömliga exempel för oss svenskar. Så bör vi nog göra sägs det, men vi måste också erkänna att schweizarna har det ganska tråkigt, och vi svenskar har det även ganska tråkigt när vi besöker Schweiz. Det var till och med en föredragande inom bankoutskottet som yttrade detta häromdagen. Men vi skall inte kritisera våra vänner schweizarna för det. Om de tycker att det är roligt att spara, så är det ju bra för landet. Jag anser att vi bör gå en medelväg. Varje åtgärd som kan befördra sparandet i vårt land är önskvärd, eftersom vi till skillnad mot tyskar och schweizare icke har något naturligt anlag åt det hållet. Sparande främjas ju, om man bibehåller penningvärdet. Övriga åtgärder för att befördra sparandet är utomordentligt viktiga. Jag skall inte gå in på dem i detta sammanhang. Vi får dem under behandling i riksdagen senare.

Oppositionens uppgift är ju att kritisera, och det har jag kanske inte gjort så mycket hittills. Jag skall nu rikta kritikens strålkastare mot den fråga vi behandlar i dag och begränsa mig till en sak. Herr Ewerlöf har enligt min uppfattning på ett utomordentligt sätt betat av kritikens betesfält, så att där återstår just ingenting. Jag vill emellertid än en gång peka på en sak som han också talade om, nämligen det fyraprocentiga lån som emitterades här i höstas. Det var en klok åtgärd, anser jag. Riks-

bankschefen Mats Lemne kommenterade dagen efter i radio. Vi, som lyssnade på detta, kommer ihåg att han sade att aktiekurserna fallit och att de skulle falla mera. »Detta», sade han, »anser jag är en fördelaktig och önskvärd reaktion. Företagarna kommer att ta sina planer för investeringar under omprövning.» Det gjorde de också vid det tillfället. Men det dröjde inte mer än fjorton dagar, förrän man kom underfund med att denna räntepolitik inte fullföljdes. Sedan steg aktiekurserna kraftigare än någonsin tillförne, och företagarna lade på hyllan sina funderingar att ändra på investeringarna. Därefter har vi fått investeringsskatten, och jag undrar, om vi hade behövt den, i fall vi hade fullföljt den räntepolitik vi inledde förra hösten.

När vi föregående år talade här i kammaren om räntan, vill jag minnas att det från majoritetshåll framhölls att en räntehöjning kan vara motiverad med tanke på att vi skulle få en försämrad konjunktur, ty då hade man anledning att sänka räntan, och gick man därvid ut från ett högre läge, så stimulerade man bättre de domnande krafterna inom industrin. Ja, räntevapnet skall givetvis verka i båda riktningarna.

Jag vill betona att trots att de inflationistiska krafterna nu tycks vara starkast, är läget dock ganska labilt. Föränta staterna är en mycket oviss faktor att räkna med. Många amerikaner hävdar i dagens läge att situationen påminner om 1929 års. Detta tror inte jag, ty i Föränta staterna liksom här är hela statsmakten numera inriktad på att motarbeta en kraftig konjunkturomsvängning. Men att vi bör ha våra vapen smidda och redo för ingripande i båda riktningarna är nog klart.

Innan jag slutar, ber jag att få svara på en fråga som herr Werner riktade direkt till mig. Han betonade att vi trots allt bedriver ett mycket intensivt sparande i vårt land därigenom att vi så kraftigt bygger ut våra kraftstationer. Han meddelade att vi ökade antalet kilowattimmar med 1,8 miljarder om året och att det var en mycket stor summa. Han bad mig svara på hur mycket des-

Ang. riksbankens valuta och penningpolitik m. m.

sa kilowattimmar betyder i kol eller olja. Jag måste säga att jag tror, att jag är den ende ingenjören här i kammaren utom den föregående talaren, som ju t. o. m. är teknisk doktor. Han talade emellertid vid det tillfället, så jag kunde inte konsultera någon om hur mycket kilowattimmar detta motsvarar i kol och olja. Själv har jag glömt det, men så mycket kan jag säga att det inte går att utan vidare svara på frågan. Det blir, herr Werner, en oerhört stor skillnad, om man tänker sig att vattenkraften ersätter kol, som används för att alstra kraft, eller kol som skall skapa värme. Genomsnittligt är besparingen givetvis mycket större än de 60 miljoner kronor han talade om. Han sade att värdet av kraftökningen var 60 miljoner kronor som kom av de besparingsåtgärder det innebar att bygga ut våra kraftstationer. De är ofantligt mycket större än 60 miljoner kronor om året. Här har vi förvisso en av de kraftigaste hävstångerna som verkar till att vårt land kan hävda sig så väl i den internationella konkurrensen.

Det är med stor tillfredsställelse man konstaterar att kraftinvesteringar är befriade från investeringsavgift. Där hotar visserligen andra faror i form av svårigheter för sjöregleringar o. s. v. Jag är själv medlem av en kommitté på området, men detta hör inte hit. Vi får tillfälle att återkomma till den saken sedan.

Herr **MOGARD** (s):

Den föregående ärade talaren är ingen schweizare; han är det i varje fall i betydligt mindre utsträckning än de övriga reservanterna, herrar Ewerlöf och Wehtje. Vad han sade är för visso mycket tankvärt. Han sade bland annat att vi står mycket nära en inflation. Detta skulle han ha sagt, när vi för några veckor sedan här i riksdagen diskuterade bilaccis och investeringsavgift. Då föreföll inte inflationen så värst nära förestående, som den ansågs vara från deras sida som lade fram förslag om dessa ting.

Jag skall i alla fall bara syssla med dagens ärende, nämligen decharge för riksbanken. Vi som under årens lopp följt med diskussionen kring detta ämne har märkt huru intresset mer och mer krympt både i kammaren och, tycks det, bland opponenterna inom bankoutskottet. Läser man i dag både utskottsutlåtandet och reservationen kan man knappast fatta varför inte dessa båda skulle kunna förenas, varför man ändå till varje pris ehuru med allt mattare skäl skall uppehålla denna motsättning, när det dock gäller en angelägenhet nämligen valutavården som är lika betydelsefull som vår försvarspolitik. Valutavården är inte och får inte vara ett partiskiljande problem. Den är någonting som man måste samla kring.

Jag menar inte att man skulle samla sig kring vissa fastlåsta principer, ty trots att vårt land på sitt sätt är en ekonomisk stormakt, är det också en ö i de ständigt skiftande världshändelsernas brusande hav. Det vore nästan det olyckligaste av allting, om någon principryttare skulle få hand om våra valutafrågor. Det är inte så mycket en rörlig ränta som behövs utan mera rörlighet och smidighet när det gäller att möta de många och varierande krav, som händelserna inte minst på handelsns område ställer på oss. När vi nu skall välja ny riksbankschef är det därför enligt min uppfattning ganska viktigt att vi då tänker på hurudan utrustningen är hos den person vi skall ha. Av det elektorsval som skett i dag bör jag förstå, att riksdagen alljämt har ett inflytande och därmed också ett ansvar för vem som skall väljas. I varje fall tror jag inte att man gör riksbanksledningen rättvisa, då man såsom opponenterna gör gällande, att det på något sätt brustit i dennas smidighet inför de växlande situationerna. Det går inte att låsa sig fast vid den ena eller andra räntepolitiken. Det är sålunda oriktigt att påstå att riksbanksledningen bedrivit en den fastlåsta räntans politik. Det har den, som vi alla vet, inte gjort. Vi har haft en rörlig ränta i den utsträckning, som varit rimligt. Men den har kompletterats med åtgärder av det

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

slag som nu en gång är normala när det gäller att reglera valutans ställning, nämligen med investeringsbegränsningar, med överbalansering av budgeten och annat sådant som kan ligga vid sidan av riksbankens direkta handläggning men där även riksbanken spelar en stor roll. Det torde vara alldeles nödvändigt att man fortsätter på denna väg. Det är av avgörande ekonomisk betydelse både för oss själva och för våra affärsförbindelser med andra länder. Vi är ett litet land, som måste noga kalkylera med vår utrikeshandels bytesbalans vid köp och försäljning av svenska varor. Det är på dess överskott vi bygger vårt välstånd. När vi ser massorna av nyinköpta bilar och radiogrammofoner, hör talas om utländska resor och andra trevligheter som vi har råd till i vårt land, är det ju klart att vi gärna vill tro att detta skall kunna fortsätta. Vi kan inte begripa varför vi skall behöva gå omkring och bära på bördor av ängslan för en inflation. Men denna sammanhänger just med att vi skaffar oss alla dessa goda ting genom att vi fördelaktigt kan sälja våra industriprodukter och råvaror och att det ännu finns folk i världen som behöver och vill köpa dem till goda priser. Vi lägger upp en valuta-reserv av överskott, och jag tror att det vore mycket lyckligt om denna valuta-reserv kunde ökas, ty den blir så att säga reservfonden, om — jag tror nästan man bör säga när — de onda dagarna kommer.

Reservanterna i utskottet säger att vi misshushållar med våra kapitaltillgångar. Vi investerar för mycket och i varje fall investerar vi fel, heter det. Om vi tillämpade en rörligare ränta, skulle det vara liksom en regulator. Räntan har dock hos oss inte varit mindre rörlig än i vårt stora avnämningarland England och inte heller mindre rörlig än i Schweiz. Schweiz har haft under årens lopp en mycket mera fastlåst ränta. Våra investeringar har, enligt herr Ewerlöf och herr Wehtje, stigit och fördelats ogynnsamt sedan 1938. När man tittar på de angivna siffrorna inbjuder de egentligen inte till så dystra betraktelser. Nu är det olyckligt att välja 1938 som utgångs-

punkt för jämförelser. Det har ju hänt en massa saker sedan 1938, bl. a. ett stort världskrig. Inte bara i vårt land utan överallt och i alla demokratiska länder har politiken lagts om för en mera social typ av samhälle. Det vore mycket bättre om jämförelse gjordes med ett så tämligen normalt år som 1948. Då är det inte så stor skillnad som skett i uppdelningen av investeringarna på den offentliga och den enskilda sektorn.

Vart går för övrigt dessa offentliga kapitalinvesteringar? Jo, de går till samma grupper av ändamål som de stora huvudposterna på driftbudgeten. De går till vårt försvarsväsen, till våra trafik-anläggningar, till våra kraftbyggen etc. Men där stannar ju inte pengarna utan sedan går de ut till det enskilda affärs-livet, de enskilda näringsföretagarna och de enskilda medborgarna. Jag är så barnslig att jag anser att höga löner är den mest fruktbara jordmånen för vårt näringsliv, och det är ingenting att sörja över att vårt folk får höga löner att röra sig med såsom betalning för produktivt och lönande arbete.

Det vore ledsamt, det vill jag gärna medge, om vår exportindustri verkligen sakligt skulle missgynnats genom fördelningen av våra investeringsmedel. Men var finner man bevisen härför? Jag måste å andra sidan fråga mig: Är då alla investeringar hos enskilda företag alltid kloka? Är alla investeringar som görs av staten alltid dumma? Kan man inte tänka sig att det är ungefär samma människor, som därvid styr å ömse håll, och att, enligt en obönhörlig lag som sträcker sig vida utöver vad Sveriges riksdag kan besluta, följderna blir den att om man handlar ekonomiskt oklokt så får man mycket snart sota för det. Det har vi inte behövt göra, ty vårt land har gått framåt år för år, och vi har, synes det mig, en mycket god balans som det heter, och vi står oss tämligen väl även i jämförelse med andra länder som har tillämpat i någon mån andra metoder än vi.

Som jag sade i början av mitt anförande, finner jag det olyckligt med des-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

sa meningsskiljaktigheter på ett område, där de inte behövde förekomma. De inverkar på olika sätt; kanske inverkar de i dagens situation på valet av riksbankschef. Oppositionen, som med svaga skäl framför sina angrepp på den förda riksbankspolitiken, förstör så att säga för sig själv när den nu har att delta i valet av riksbankschef. Om jag för min del skulle våga göra ett uttalande om detta val, så skulle jag på denna post vilja ha en lugn, klok och stark personlighet, som vore med affärs- och banklivets villkor väl förtrogen och vars så att säga andliga fingeravtryck man inte ofta mött i partipolitiska sammanhang, utan som stode fri och självständig både inför tidigare uttalanden och inför den ansvarsfulla ställning han skall intaga när det gäller valutavården.

Jag ber, herr talman, få sluta med att yrka bifall till utskottets förslag i denna fråga.

Herr DE GEER (fp) kort genmäle:

Jag har nöjet att vid min sida i bankoutskottet ha den föregående talaren. Vi är de två sista resterna av de gamla stånden från föregående representationsystem och det är en naturlig länk som gör att vi ofta diskuterar med varandra, fastän något gammaldags. Vi har emellertid verkligen allvarligt under behandlingen av denna fråga diskuterat, om icke vi, representanter för adel och präster, kunde komma med en reservation som gick på den linjen, att man skulle höja försvaret av vårt penningvärde över partierna, liksom man tidigare lyckats höja försvaret av vår självständighet över partierna.

Det kom inte längre än till ganska vaga diskussioner, ty det föreligger nog en verklig intressesättning som har kommit fram i dag och som jag inte skall gå in på ytterligare. Det gäller dels en reell fråga och dels en agitationsfråga, ty jag tror inte att majoriteten vill i agitationen släppa ämnet räntan. Så snart hyran kommer på tal, är det tacksamt att tala till den stora massan. Herr Werner talade också nyss i ömma

brösttoner om den inverkan som en räntehöjning skulle få för en bondefamilj.

Jag vill sålunda inte beskylla min ärade kamrat i bankoutskottet för att anlägga taktiska synpunkter och säga att vi inte kunde enas, därför att vi var och en på ömse håll inte ville ha hela agitationsfältet avbetat, utan det förelåg verkliga motsättningar. Dessa finns nog ännu och har framträtt i debatten.

Herr ELIASSON (bf):

Herr talman! Det har redan sagts att att den ekonomiska utvecklingen under föregående år i åtskilliga hänseenden var ganska tillfredsställande. Vi hade en stigande produktion, en hög sysselsättning och ett stabilt penningvärde. Man har också anledning att vara tillfredsställd med en annan sak, som inte berörts här i debatten, nämligen att den statliga upplåningen under 1954 i huvudsak kom att ske på den långa marknaden, och därtill bidrog ju 4-procentslånet.

En fråga som tilldrar sig särskilt stort intresse är valutareservens utveckling. Valutareserven minskade under fjolåret med 111 miljoner kronor, men det har delvis sin grund i förskjutningar inom varu- och betalningsströmmen. Alla är vi väl dock överens om att det hade varit önskvärt, att vi även under fjolåret hade kunnat få till stånd en kvantitativ förstärkning av valutareserven. Vi fick i varje fall, vilket bör vara ägnat att inge en viss tillfredsställelse, en *kvalitativ* förstärkning av valutareserven, och såvitt jag förstår uppväger denna kvalitativa förstärkning mer än väl den kvantitativa försämringen.

Den andel av den totala valutareserven, som riksbankens guld- och dollarreserv utgjorde, uppgick till 44 procent vid årsskiftet 1953—1954. Ett år senare hade siffran stigit till 71 procent. Med hänsyn till att vårt land förmodligen har den lägsta tullnivån i världen och kanske också den friaste utrikeshandeln torde vi ha goda möjligheter att klara de återstående påfrestningarna vid en eventuell övergång till full konvertibilitet.

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

Det är viktigt att inte glömma bort sambandet mellan valutareserven och den ekonomiska politiken och utvecklingen. Det har sagts att valutareserven är en konsekvens av den ekonomiska politik som föres. Det är uppenbart, att om det inom landet uppstår ett efterfrågeöverskott riskerar vi en försämring i valutareserven.

Inom parentes vill jag påpeka det glädjande faktum, som också redovisas i bankoutskottets betänkande, att under januari och februari månader i år har valutareserven ökat med 39 miljoner mot en minskning med 74 miljoner under samma tid i fjol. Det betyder att vår valutareserv den sista februari i år var större än vid motsvarande tid i fjol.

Vad som främst tilldrar sig intresse är den ökade ekonomiska aktivitet som präglade det sista halvåret av 1954. Man fäster sig i det sammanhanget vid att investeringarna inom industrien ökade avsevärt under den perioden. Det råder väl ingen tvekan om att vi under slutet av 1954 hade tendenser till översysselsättning. Konsumtionen under året steg mycket kraftigt. Den kraftigaste stegringen av den privata konsumtionen föll på bilköpen, som ökade med 55 procent. Såsom det redan har nämnts, har statsmakterna vidtagit olika åtgärder för att dämpa konjunkturen. Man har bl. a. upptagit ett fyraprocentigt statslån, infört investeringsavgift och bilaccis. Meningarna går, herr Ewerlöf, isär om orsaken till att vi här i landet haft och har vissa inflationsrisker. Oppositionen lägger ansvaret på en felaktig räntepolitik. Jag tror dock att man har anledning att understryka vad bl. a. herr De Geer framhöll, nämligen att risk för inflation finns inte bara i vårt land utan i hela Västeuropa. Vi har en påtaglig konjunkturuppgång, som naturligtvis påverkar det ekonomiska klimatet i Sverige. Det är också obestridligt att det i vårt land under fjolåret fanns vissa interna orsaker till att en ökad risk för inflation uppstod. Jag tillåter mig i det sammanhanget peka på den höjning av bolagens aktieutdelning, som skedde under fjolåret och som psykologiskt måste få åter-

verkningar på avtalsrörelsen. Då bolagen valde linjen att höja utdelningarna i stället för att sänka priserna, måste detta naturligtvis påverka löntagarnas krav vid avtalsförhandlingarna. Den väsentliga faktorn i utvecklingen är emellertid den stegrade aktivitet inom näringslivet som möjliggjordes genom att affärsbankerna ökade utlåningen. Oppositionen har fullständigt förtigit den saken. Man har här på oppositionshåll i dag iaktgit en talande tystnad om affärsbankernas politik.

Folkpartiets och högerns representanter vill i sin reservation lägga ansvaret på riksbanken. Det är väl ändå uppenbart, att om affärsbankerna hade följt de rekommendationer, som inte bara riksbanken utan också oppositionspartierna själva gjort om en mer restriktiv kreditpolitik, hade vi inte haft den inflationsrisk som nödvändiggjorde införandet av investeringsavgift och bilaccis. Jag tycker alltså inte att man kan frita affärsbankerna från allt ansvar för utvecklingen. De borde ha begränsat sin utlåning och använt inlåningsökningen till att förbättra sin likviditet i stället för att släppa ut pengarna i marknaden och bidra till kreditexpansionen. Oppositionen glider emellertid förbi detta förhållande och riktar i stället uppmärksamheten på att riksbanken borde ha fört en rörlig räntepolitik och tillämpat den politiken i samband med det fyraprocentiga statslånet.

Jag behöver inte upprepa, att vårt parti icke i princip intar den ståndpunkten att vi under alla förhållanden skall avstå från att använda räntejusteringar som ett medel för att påverka konjunkturutvecklingen. Men det är lika uppenbart, att vårt parti, som har medverkat till vissa räntejusteringar under senare år, betraktar det som mycket värdefullt, om man kan tillämpa en sådan politik att främst fastighetskrediterna får löpa med i huvudsak oförändrad räntnivå.

Man har ju ofta diskuterat räntans inverkan på hyror, livsmedel, löner o. s. v. Jag har ännu inte fått svar på om man från oppositionens sida menar, att jord-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

bruket skall få kompensation för en räntestegring. Låt mig då variera temat och i stället fråga: Menar oppositionen, att om en räntehöjning genomföres fastighetsägarna, som ofta klagar över att de har svårt att med nuvarande hyror klara reparationer och dylikt, icke skall få någon kompensation för räntehöjningen i form av höjda hyror?

Sedan vill jag nämna en annan sak, som berörts här i debatten och som jag vill understryka. När man här talar om att vi för en extrem lågräntepolitik, kan man inte säga att det gäller om de kommersiella krediterna för närvarande. Bankerna för visst inte någon lågräntepolitik, när det gäller de krediterna. Man kan då fråga om oppositionen anser, att den högräntepolitik, som förs när det gäller dessa lån, har den utomordentligt återhållande effekt, som den väl borde ha med hänsyn till oppositionens uppfattning om räntevapnets betydelse.

Sedan vill jag, herr talman, peka på det förhållandet, att därest man genomför en allmän räntehöjning — vilket ju är vad oppositionen vill — sparbankerna, som i stor utsträckning har sina lån bundna, vid en allmän räntehöjning helt enkelt tvingas att höja utlåningsräntorna mera än inlåningsräntan. Jag tror därför inte att en allmän räntehöjning skulle få så särskilt gynnsamma psykologiska verkningar för sparbankerna.

Jag ber, herr talman, att få säga ytterligare ett par ord om räntefrågan, eftersom vi haft litet åskådningsexempel från utlandet på senare tid. Oppositionen har alltid sagt, att om man använder en rörlig ränta behöver den inte ha särskilt stora variationer för att ge den effekt man önskar. Men, herr talman, det bekräftas inte alls av den räntepolitik som förs i England. Där har räntan inom loppet av en månad höjts med ej mindre än 1,5 procent. Det är sannolikt att inflationsriskerna i England är större än i Sverige. Men, herr Ewerlöf, om det vore såsom högerpressen skriver, att i England sköts den ekonomiska politiken mycket bättre än här i Sverige, måste man väl dra den slutsatsen, att i

England är inte läget så riskfyllt som här. Man måste då också dra den slutsatsen, att om vi litat till en rörlig ränta, skulle vi här i landet fått en räntehöjning som var större än 1,5 procent. Jag tycker alltså inte man skall tala så mycket om att man klarar sig med små räntevariationer. För övrigt vill jag påpeka att England har flera regleringar kvar än vi har här i Sverige.

Till sist vill jag göra ett par reflexioner i anledning av herr Ewerlöfs anförande. Han frågar om det verkligen finns någon i dag, som anser att faran för inflation är över. Ja, herr Ewerlöf, vi har ju ett tvåkammerssystem, vilket skapar vissa tekniska svårigheter. Annars skulle jag direkt velat fråga herr Ohlin om han har kvar den uppfattning, som han hade för ungefär en månad sedan, att vårt ekonomiska läge är sådant, att det inte finns någon särskild oro för inflation. Bedömer man från folkparti-håll läget på det sättet, tycker jag närmast att herr Ewerlöf skall rikta sin fråga till medreservanterna i bankoutskottet. Regeringspartiernas uppfattning i frågan borde ha klart framgått av att de genomfört en rad åtgärder i åtstramande syfte, bl. a. en nedskärning av de statliga investeringarna, begränsning av den statliga upplåningen, införande av investeringsavgift och bilaccis o. s. v. Finanstidningen, som står herr Ewerlöf betydligt närmare än den står mig, påpekade ju, vilket väckte en viss uppmärksamhet, att det inte var särskilt lämpligt, att en borgerlig partiledare, därtill nationalekonom, mitt under pågående löneförhandlingar förklarade att några risker för inflation inte förelåg, trots att finansministern förklarar att utrymmet för lönehöjningar var begränsat. Det är därför, tycker jag, inte så mycket till regeringspartierna som till folkpartiet som herr Ewerlöf bör ställa sin fråga.

Vidare sade herr Ewerlöf att skillnaden mellan regeringen och oppositionen är egentligen att oppositionen vill att man skall förebygga en ogynnsam utveckling, d. v. s. ingripa i tid, medan regeringen i stället alltid kommer i ef-

Ang. riksbankens valuta- och penningpolitik m. m.

terhand. Jag skulle, herr talman, i avslutning till det gärna vilja ställa en fråga till folkpartiet. Herr Ohlon eller herr De Geer kanske kan svara på den. Om det är så att oppositionen alltid vill ingripa i förväg, medan regeringen kommer i efterhand, anser folkpartiets representanter att införandet av investeringsavgiften kom för tidigt eller för sent med hänsyn till risken för inflation?

Sedan vill jag göra en reflexion i avslutning till herr Wehtjes anförande. Han sade att det är uppenbart att en räntehöjning måste återverka på de kommunala investeringarna. Det förefaller mig dock som om herr Wehtje avsevärt överdrev denna gynnsamma verkan. Det är ju ändå på det sättet att kommunerna har inte bara en mycket god likviditet, utan det förhåller sig också på det sättet, vilket säkert alla här i kammaren vet, att de inte får bygga i den omfattning som de önskar, när det gäller exempelvis skolbyggnader och även andra anläggningar. Jag tycker alltså att herr Wehtjes resonemang inte håller. Kommunernas investeringar påverkas inte av en räntehöjning, men däremot leder en sådan till en nedskärning av de privata investeringarna — och det är ju dem som oppositionen tvärtom vill ha ökade.

Det var, herr talman, dessa reflexioner jag önskade göra i anledning av bankoutskottets utlåtande. Möjligen skulle jag vilja tillägga en fråga till herr De Geer. En liten inflation är egentligen bara bra, sade han. Jag tror att det skulle vara synnerligen värdefullt att redan nu få veta, hur många procents försäkring av penningvärdet som herr De Geer anser är idealet för det ekonomiska klimatet han önskar.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Herr Eliasson frågade mig bl. a., om jag ansåg att investeringskatten kom för tidigt eller för sent. Svaret är mycket enkelt: den borde inte ha kommit alls. Jag framhöll redan i mitt tidigare anförande, att om vi hade

fullföljt 4-procentslinjen i höstas, så hade vi inte behövt investeringskatten.

Jag kan ju inte svara för partiledaren, men jag tror nog att herr Eliasson har citerat honom fel. Han har sagt, att det skulle vara en mycket oskicklig ekonomisk politik om vi här i landet hade risk för inflation. Detta är ju inte alldeles detsamma som vad herr Eliasson tillskrev honom.

För att inte bli missförstådd skulle jag vilja tillägga, att det naturligtvis är mycket allvarligt att rekommendera en liten inflation. Jag konstaterar att vi under den sista mansåldern har haft en inflation, som torde ha uppgått till ungefär 1 eller 1,5 procent per år om man räknar bort sprången uppåt under krigsperioderna. I vårt intresse ligger naturligtvis att ha ett så stabilt penningvärde som möjligt, men då hellre med en tendens till prisstegring, som dock inte får röra sig om procent i pluralis, utan om bråkdelar av en procent för varje år, så som det varit under den sista mansåldern, om man bortser från sprången uppåt under första och andra världskriget och nu senast för vårt land mitt under en fredsperiod efter det stora krigets slut.

Det var många frågor herr Eliasson riktade till mig, men jag tror att de flesta av dem härmed är besvarade.

Herr ELIASSON (bf):

Herr talman! Jag vill bara konstatera, herr De Geer, att frågeställningen inte alls gällde huruvida det i höstas varit bättre att få en rörlig ränta eller inte. Frågeställningen gällde, om det var behövt eller inte att i januari i år införa en investeringsavgift. Herr Ohlin ansåg, att man inte borde vara så orolig för inflationsriskerna och därför frågade jag: Kom investeringsavgiften för tidigt eller för sent?

Herr De Geer trodde att jag hade citerat herr Ohlin fel. Jag medger att den risken alltid finns, eftersom hans formuleringar oftast är sådana att de kan tolkas på många olika sätt. Men om herr De Geers tolkning vore riktig, skulle det

Ang. lättnad i körkortsvillkoren för innehavare av utländskt körkort

innebära att herr Ohlin hade menat, att därest man inte för en oskicklig politik, är det ingen risk för inflation. Regeringen skulle alltså fram till den dagen ha fört en skicklig politik, eftersom herr Ohlin ansåg att det inte då förelåg några risker för inflation.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten yrkats dels att densamma skulle läggas till handlingarna, dels ock att kammaren skulle godkänna den av herr Ewerlöf m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på punktens läggande till handlingarna vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ewerlöf* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att punkten 1 i bankokuttets utlåtande nr 9 skall läggas till handlingarna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Ewerlöf m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ewerlöf* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 40.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av motioner som väckts i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 14 med förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon i vad motionerna avser fråga om utredning rörande införande av obligatorisk trafikförsäkring för mopeder, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. lättnad i körkortsvillkoren för innehavare av utländskt körkort

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning angående tillfälligt upphävande av viss i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) föreskriven besiktningskyldighet, m. m. samt till förordning om ändring i vägtrafikförordningen, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 februari 1955 dagtecknad proposition, nr 95, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, anhållit om riksdagens yttrande över två vid propositionen fogade författningsförslag, nämligen förslag till dels förordning angående tillfälligt upphävande av viss i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) föreskriven besiktningskyldighet, m. m., dels ock förordning om ändring i vägtrafikförordningen.

Det senare författningsförslaget avsåg bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om rätt för person, som i främmande stat ägde föra motordrivet for-

Ang. lättnad i körkortsvillkoren för innehavare av utländskt körkort

don, att erhålla körkort utan att undergå förarprov.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 413 i första kammaren av herrar *Alexanderson* och *Lundström* samt nr 519 i andra kammaren av herrar *Carlsson* i Stockholm och *Kollberg*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen i anledning av förevarande proposition, nr 95, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anför; samt

B) att förevarande motioner, I: 413 och II: 519, måtte anses besvarade genom vad utskottet förut anför och hemställt.

I motiveringen hade utskottet bland annat uttalat, att utskottet ej funnit anledning till erinran beträffande det i propositionen framlagda förslaget till förordning om ändring i vägtrafikförordningen.

Herr **HERLITZ** (h):

Herr talman! Andra lagutskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag, innebärande att Kungl. Maj:t skall ha möjlighet att stadga om rätt för person, som i främmande stat äger föra motordrivet fordon, att erhålla körkort utan att undergå förarprov. Såsom av motiven framgår är denna bestämmelse föreslagen i syfte att norska, danska och finländska körkortsinnehavare lättare skall kunna få körkort i vårt land. Det är ett förslag, som jag hälsar med största tillfredsställelse, och jag gläder mig åt att riksdagen kommer att bifalla det.

Jag står emellertid frågande inför ett uttalande i propositionen, som återges i utskottets utlåtande. Det sägs nämligen där, att »huruvida och i vilken omfattning detta stadgande skall komma att tillämpas bör bero på om överenskomelser, grundade på ömsesidighet, kan uppnås med vederbörande stater». Herr statsrådets tanke är således, att vi inte

gärna kan tänka oss att bereda t. ex. danskar denna förmån förrän vi har klart för oss att Danmark ger oss samma förmån och denna blir ordentligt traktatfast.

Jag skulle till en början vilja ställa en fråga till utskottets ledamöter, huruvida de för sin del lägger någon vikt vid att tillämpningen av stadgandet således görs beroende av överenskomelser. Jag tillåter mig också till statsrådet framställa den frågan, huruvida han håller styvt på att man inte kan ta sådana steg utan ömsesidighet.

Jag framställer dessa frågor av den anledningen att jag — såsom jag hade tillfälle att mera principiellt utveckla i kammaren härnäst med avseende på det nordiska samarbetet i allmänhet — mycket starkt vill hävda, att man kan vinna mycket genom att inte alltför ängsligt och alltför noggrant se till att varje steg, som man tar till underlåtande av förbindelserna mellan våra folk, är förenat med motsvarande steg i de andra länderna genom att inte så där ängsligt och noggrant väga vad man ger och vad man får. Det är en erfarenhet, som jag har gjort på många områden. Jag vill exempelvis erinra om hur det har vuxit upp en omfattande nordisk lagstiftning. Men jag har aldrig hört talas om att man varit angelägen om att på något sätt traktatfästa den eller att sörja för att varje land nödvändigtvis tar steget att genomföra lagstiftningen på samma gång. Det finns också många andra områden, där man ansett sig kunna förfara friare och mera praktiskt. Man har således diskuterat frågan om godkännande här i landet av tentamina och examina avlagda i de andra nordiska länderna. I varje fall med avseende på akademiska tentamina är man inne på den linjen, att det skall kunna förordnas om godtagande av prov inför danska, norska och finländska professorer utan att man på samma gång ser till att de å sin sida ger oss samma förmån. Jag tror på värdet av att man förfar litet friare på detta område. Jag hyser inte den bittersta ängslan för att den ömsesidighet, som ligger i hela det nor-

Ang. lättnad i körkortsvillkoren för innehavare av utländskt körkort

diska samarbetets natur, därigenom skall äventyras. Om vi tar ett steg, kommer nog under opinionens och omständigheternas tryck det andra steget efteråt.

Nu vill jag, herr statsråd, inte uttala något slutgiltigt omdöme om hur just denna fråga skall bedömas. Det är ju möjligt att det kan anföras speciella skäl, som jag inte kan överblicka, vilka talar för att man på detta område bör vara särskilt försiktig. Men jag kan inte undertrycka en allmän känsla av att man kanske går en smula slentrianmässigt till väga i frågor av detta slag. Det är ju så vanligt, att man, då det gäller sådana här ting, har den traktatmässiga ömsesidigheten i botten, och man kan naturligtvis råka ut för att följa den linjen utan att det är så strängt nödvändigt.

Något bestämt uttalande vill jag sålunda inte göra i den här saken. Jag vill bara hemställa till statsrådet att allvarligt överväga, huruvida förutsättningen om ömsesidighet nödvändigtvis behöver upprätthållas, och jag vill begagna tillfället att helt generellt och inte bara med avseende å detta ärende hemställa, att regeringen måtte överväga, huruvida enahanda synpunkter kan förtjäna tillämpas på andra frågor om nordiskt samarbete.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Utskottet har inte upptagit till övervägande spörsmålet om ömsesidighet eller inte, och jag kan därför inte svara på hela utskottsmajoritetens vägnar utan bara framföra min personliga uppfattning.

Jag har närmast läst det där såsom någonting självklart, som följer av de regler o. s. v. som man tillämpar, men har inte alls någon bestämd mening om det lämpliga eller olämpliga i saken i detta fall. Jag lutar kanske närmast åt herr Herlitz' uppfattning, att man bör vara generös. Vi har egentligen bara bekräftande frågan om körkortet resonerat litet grand om en sak, som vi antar kommer att uppmärksammas av Kungl. Maj:t, och det rör det förhållandet att körkor-

tet i en del länder är giltighetstidsbe- gränsat, under det att körkortet i vårt land gäller hur länge som helst. Det kan väl tänkas, att det kan behöva övervägas, hur det i dylika fall skall bli med tillämpningen av bestämmelserna i den fullmakt Kungl. Maj:t här får. Men utskottet har inte funnit anledning att heller i denna fråga uttala någon mening, utan tänkt sig att det naturligtvis kommer att övervägas, när läget blir sådant, att Kungl. Maj:t får anledning att använda denna fullmakt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner om utredning rörande den militära och civilmilitära personalens arbetstidsförhållanden; samt

nr 10, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om de sociala konsekvenserna av ingångna dispensäktenskap m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 142, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning angående tillfälligt upphävande av viss i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) föreskriven besiktningsskyldighet, m. m. samt till förordning om ändring i vägtrafikförordningen, dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 21 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen

Interpellation om utredning ang. försöksverksamheten rörande enhetsskolan

angår det promilletal, varmed skogs-vårdsavgiften för år 1955 skall utgå;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.; och

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från nöjesskatt i vissa fall.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 140, angående vissa anslag till fångvården m. m.;

nr 149, angående anslag till undersökningar m. m. till främjande av varutrafiken över trondheimsområdet;

nr 152, angående avtal rörande verksamheten vid allmänna barnbördshuset i Stockholm;

nr 153, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 12 maj 1950 (nr 164) angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar;

nr 154, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 februari 1954 (nr 71) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser, m. m.; och

nr 158, med förslag till förordning angående omreglering av vissa ersättningsar av statsmedel i anledning av olycksfall i arbete m. m.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 454, av herr *Larsson, Sigfrid*, och herr *Franzén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående högertrafikfrågan;

nr 455, av herr *Sundvik* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

med förslag till lag om sparbanker, m. m.; och

nr 456, av fru *Sjöström-Bengtsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.

Interpellation om utredning ang. försöksverksamheten rörande enhetsskolan

Herr **ARRHÉN** (h) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I proposition nr 70 vid 1950 års riksdag fäste den dåvarande departementschefen stort avseende vid de erfarenheter, som efter principbeslutets fattande kunde samlas. Särskilda utskottet erinrade i sitt utlåtande nr 1 härom och uttalade bl. a.: »Mot slutet av 1950-talet bör enligt departementschefens mening tiden vara inne för en sammanfattande utredning i differentieringsfrågan.» Utskottet skrev vidare: »I den mån jämförelser kunna anställas även med de nu arbetande skolformerna trots där rådande speciella förhållanden i avseende på lärjungeurval m. m. bör detta givetvis icke underlåtas... Självfallet bör de successivt vunnna erfarenheterna ligga till grund för den fortsatta inriktningen av försöksverksamheten. I likhet med departementschefen finner utskottet det ändamålsenligt att efter ett antal år differentieringsfrågan blir föremål för en sammanfattande utredning avsedd att ge grunden för den organisation, som sedan successivt skall genomföras.» Utskottet ansåg även, att »vid sidan av den försöksverksamhet, som är inriktad på enhetsskolans utformning, böra enligt utskottets mening även försök anställas inom de existerande skolformerna, avseende icke blott dessa skolformers utveckling under övergångstiden och, i vissa fall, deras anknytning till enhetsskolan utan även frågor av allmän betydelse för skolans och den särskilda skolformens uppgifter».

Det är alltså fullt klart, att man 1950 åsyftade både att göra försöksverksam-

Interpellation om utredning ang. försöksverksamheten rörande enhetsskolans heten till föremål för en fortlöpande observation och att till sist sammanfatta iakttagelserna i vissa förord för den blivande enhetsskolans organisation.

Av intresse i dessa sammanhang är vidare, att departementschefen i proposition 70/1950 även gjorde följande markerade uttalande: »Parallellt med de praktiska försöken torde en serie vetenskapliga undersökningar böra företas . . .» Utskottet skrev i anslutning härtill: »Psykologisk-pedagogiska institutet och skolöverstyrelsen böra utbyggas, så att de förmå uppbära den på dem ankommande delen av försöksverksamheten.» I utskottsbeslutet, punkt 12, samlades utskottets syn på dessa viktiga problem: »Ledning och redovisning av försöksverksamheten i dess helhet skall handhavas av skolöverstyrelsen med för ändamålet behövligen förstärkt organisation och erforderliga betingelser i övrigt skapas genom utbyggnad av statens psykologisk-pedagogiska institut och andra lämpliga åtgärder.»

I ett interpellationssvar, som jag 1953 erhöll av nuvarande departementschefen, betonades, att departementschefen i likhet med 1950 års departementschef ansåge, att »en sammanfattande utredning rörande försöksverksamhetens resultat bör komma till stånd framemot slutet av 1950-talet. Kanske», fortsatte departementschefen, »kan det dock visa sig lämpligt att påbörja denna utredning något tidigare.» Departementschefen gjorde vidare i detta sammanhang i kammardebatten följande uttalande: »Att psykologisk-pedagogiska institutet inte har blivit tillräckligt upprustat ännu, kan man naturligtvis beklaga, men vissa upprustningar kommer ju att göras enligt de förslag, som föreligger, och jag tror säkert, att en samverkan mellan skolöverstyrelsen och detta institut under de närmaste åren kommer att leda till ett gott resultat.» Det beklagliga är emellertid, att departementschefen ej heller i dagens läge, efter ytterligare två år, kan påvisa, att psykologisk-pedagogiska institutet varit inkopplat på försöksverksamheten i trots av att enhetsskolans nu sedan ett par år är fullt ge-

nomförd på åtskilliga platser i landet. De ökade anslagen till psykologisk-pedagogiska institutet har använts för andra ändamål. Möjlighet att göra jämförelser med andra skolformers undervisningsresultat föreligger ännu och skärpt anledning att draga nödiga slutsatser av erfarenheter ur försöksverksamheten.

Det finns — och jag delar därvidlag departementschefens förmodan från 1953 års interpellationssvar — all anledning att påbörja »en sammanfattande utredning rörande försöksverksamhetens resultat . . . något tidigare». Både departementschefen och utskottet 1950 talade om vissa utredningar, som borde företas »efter ett antal år». Anledningen till att en utredning på området redan nu får anses önskvärd ligger bl. a. däri, att skolpolitiken av statsmakterna under de senaste åren letts, på ett till synes medvetet sätt, i syfte att låta de skolformer, varmed enhetsskolans enligt 1950 års beslut skulle jämföras, helt enkelt försvinna. Denna utveckling, som 1950 icke avsågs, riskerar nu att ointetgöra ett av de huvudsyften, som man avsåg att nå med den då förordade *försöksverksamheten*.

En annan anledning till att så fort som möjligt koppla in den vetenskapliga bearbetningen av det nu föreliggande materialet ligger däri, att det även för lekmannen i det föreliggande dagsläget är klart, att enhetsskolans icke, som den nu är organiserad och pedagogiskt verksam, är i stånd att ge studieresultat, som kan göra denna skolform lämpad att, som man skrev 1950, eventuellt ersätta andra uppräknade, äldre skolformer av den högre skolans typ. Risken för ett alltmera stegrad kompletteringsbehov hos de elever, som lämnat enhetsskolans nionde klass och söker sig till fortsatt utbildning, är oroande. Därmed fördras ungdomens utbildning, samtidigt som den förlänges. Detta avsåg ingen 1950.

Ett tredje skäl för att man redan nu borde ge detta utredningsuppdrag åt landets samlade psykologisk-pedagogiska sakkunskap, organiserad i statens psykologisk-pedagogiska institut, ligger givetvis däri, att skolöverstyrelsen eller

Interpellation om utredning ang. försöksverksamheten rörande enhetsskolan

dess försöksavdelning icke är avsedda för dylika uppgifter och att vår enda lärarhögskola, som under vissa förutsättningar, som dock ej föreligger, kunde tänkas vara lämpad för ett dylikt arbete, befinner sig på nyorganisationsstadiet.

Det är också i det nu föreliggande laget fullt möjligt att göra de jämförelser, som åsyftas. Även inom ett litet material, fördelat på två grupper, vilka enligt testning har samma genomsnittsintelligens, föreligger möjligheten att få statistiskt belagda skillnader. Talet om de olika skolformernas »olika målsättning» är likaledes missvisande, då målsättningen på flera centrala ämnesområden måste vara sammanfallande. Lärarfaktorn kan även med ringa möda göras likvärdig eller, om man så hellre vill för jämförelsens skull, olikvärdig etc.

Alla skäl synes alltså nu tala för att man på allvar griper sig an med den vetenskapliga bearbetningen av materialet från försöksverksamheten. Detta bör desto hellre ske, som det måste ligga i enhetsskolans eget intresse att få utgångspunkter för ett objektivt bedömande av sin situation på det pedagogiska planet. Man har icke nått de likvärdiga undervisningsresultat, som enligt 1950 års riksdagsbeslut var förutsättningen för dess möjligheter att träda i andra skolformers

ställe. Därför är det av trängande vikt att få dess pedagogiska resultat granskade i syfte att *genom lämpliga åtgärder få dem förbättrade.*

Med anledning av det här anförda hemställer jag om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande frågor:

1) När ämnar herr statsrådet i överensstämmelse med 1950 års riksdagsbeslut låta ombesörja den fortlöpande och fördjupade bearbetning av försöksverksamhetens resultat, som även nu är både möjlig och nödvändig?

2) När avser herr statsrådet att i enlighet med anvisningen i 1950 års riksdagsbeslut i detta sammanhang påkalla medverkan från statens psykologisk-pedagogiska institut med dess samlade vetenskapliga expertis?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.01.

In fidem
Per Bergsten